

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GİRESUNLU GAZİLERE GÖRE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Esra KODAL

EYLÜL - 2021

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GİRESUNLU GAZİLERE GÖRE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Esra KODAL

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ

EYLÜL - 2021

TRABZON

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Elif Esra KODAL

22/09/2021

ÖNSÖZ

Kıbrıs sorunu, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinin önemli konularından biridir. Özellikle sürecin yakın tarihlerindeki gelişmeler Türkiye Cumhuriyeti’ni derinden etkilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıslı Türklerin anayasal haklarını savunmak ve Ada’da bir süredir zulme uğrayan soydaşlarını kurtarmak amacıyla 1974 senesinde iki defa Kıbrıs’a çıkarma yapmıştır. Bu müdahaleler Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan tarihlerinde önemli bir yer bulmuştur. Kıbrıs sorunu aynı zamanda uluslararası alanda yankı uyandırmıştır.

Bu çalışma yapılırken, Giresunlu gazilerden Adanın geleceğini belirleyen I. ve II. Kıbrıs Barış Harekâtları’nda yaşanan olayların medyaya yansımayan gizli kalmış kısımlarını, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ve Yunanistan Devleti’nin Ada üzerinde ki etkilerini öğrenmek amaçlanmıştır. Kıbrıs sorunu sürecinde ülkelerin tarafları ve Kıbrıs sorunu hakkında ki beyanları dikkate alınmalıdır. Kıbrıs halkının yaşadıklarının temel sebepleri anlatılmaya çalışılmıştır. Türklere ve Rumlara harekât sırasında yapılan lojistik destekler harekâtın seyrinde büyük rol oynamıştır. İngilizlerin Adayı kiralamasından itibaren yaşananlar Türk nüfusunun azalmasına sebep olmuştur. Harekât sonrası Ada için uygulanan iskân politikasına da dikkat çekilmiştir. Bugün dahi gündemde olan Kıbrıs olaylarına farklı bir bakış açısı getirmek amaçlanmış ve yapılan diğer akademik çalışmalara destek olması hedeflenmiştir.

“Giresunlu Gazilere Göre Kıbrıs Barış Harekâtı” anlatılırken arşiv kaynaklarından, gazilerle yapılan görüşmelerden, dönemin Giresun yerel gazetelerinden, kitap, dergi ve dijital alanda bulunan makalelerden, yüksek lisans ve doktora tezlerinden faydalanılmıştır. Gazi yakınları ve dönemi Giresun’da radyo ve televizyondan takip eden, maddi manevi adaya yardımda bulunan halktan kişilerle de görüşmeler yapılarak çalışma desteklenmeye çalışılmıştır. Çalışma yapılırken Kıbrıs sorununu öğrenmeye ilgi duyan, konuyu araştıran herkese faydalı olması ve başarıları ile bugün dahi gurur duyulan gazilerin unutulmaması istenmiştir.

Bu Çalışma’nın her aşamasında, kıymetli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım Sayın Prof. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ’ye teşekkür ederim.

Eylül, 2021

Elif Esra KODAL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ	1-13

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAREKÂT ÖNCESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER.....	14-36
1.1. Londra Konferansı ve 6-7 Eylül Olayları.....	14
1.2. İngiltere'nin Kıbrıs Önerileri ve Türkiye'nin Taksim Tezini Benimsemesi	16
1.3. Zürih ve Londra Konferansları.....	18
1.4. 1960-1974 Yılları Arasında Yaşanan Gelişmeler	20
1.4.1. Johnson Mektubu	25
1.4.2. Cenevre Konferansı ve Acheson Planları	26
1.4.3. Erenköy Saldırıları	27
1.4.4. Galo Plaza Raporu ve BM Genel Kurul Kararı	28
1.4.5. 1967 Kıbrıs Olayları	29
1.5. Kıbrıs Barış Harekâtı	31
1.5.1. Barış Harekâtı Öncesi	31
1.5.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı	32
1.5.3. Cenevre Konferansı	35
1.5.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı	36

İKİNCİ BÖLÜM

2. GİRESUN'DA KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN ETKİLERİ	38-60
2.1. Kıbrıs Barış Harekâtında Giresunlu Şehitler.....	38
2.2. Röportaj yapılan Giresunlu Gazilerin Biyografileri	38
2.3. Giresun'da Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Yansımaları	52
2.4. Kıbrıs Barış Harekâtı Sürecinde Giresun'dan Yapılan Yardımlar	55
2.5. 1974 Sonrası Kıbrıs İskân Politikası	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GİRESUNLU GAZİLERİN ANLATIMIYLA I. VE II. KIBRIS

BARIŞ HAREKÂTI.....	61-105
3.1. Kıbrıs Adasına Askeri Sevkiyat	61
3.1.1. Deniz Yolu ile Giden Askerler	61
3.1.2. Hava Yolu ile Giden Askerler.....	68
3.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı	70
3.2.1. Kara Savaşları	70
3.2.2. Harekâta Deniz Kuvvetleri ve Kocatepe Harp Gemisinin Batırılışı.....	80
3.2.3. Ateşkes Kararı ve Birinci Kıbrıs Barış Harekâtının Sonu	83
3.3. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı	84
3.4. Cephe Gerisinde Durum.....	90
3.5. Harekât Sırasında Esirlerin ve Yaralıların Durumu	91
3.6. Askerlerin Yemek, Uyku ve Su Sorunları.....	93
3.7. Kıbrıs Halkının Türk Askeri ile İletişimi	96
3.8. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Gazilerin Evlerine Dönüşü	98
3.9. Harekât Sonrasında Psikolojik Durumları.....	100
3.10. Sosyal, Ekonomik Durumları, Duygu ve Düşünceleri.....	102
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	106
KAYNAKÇA	108
EKLER.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	119

ÖZET

Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Giresunlu Gazilerin anıları ile I. ve II. Kıbrıs Barış Harekâtı anlatılmıştır. Gazilerin biyografilerine, savaş öncesi ve sonrası durumlarına yer verilmiştir. Osmanlı Devletinin Kıbrıs'ı 1571 yılında fethetmesi Rumlara özerklik tanınmasını da beraberinde getirmiştir. Birinci Dünya Savaşından sonra idarenin İngilizlere geçtiği zamanlarda, Yunanlılar, soydaşlarının yaşadığı yerlerde kendilerine ait olmayan toprakların hâkimiyetini sağlamak anlamına gelen ENOSİS (Kıbrıs'ın Yunanistan'a Bağlanması) fikrini oluşturmuştur. Rumlar Enosis isteklerini acımasız yöntemlere başvurarak uygulamaya başlamış, bunu yaparken de dünya kamuoyunu kendi yanında durması için etkilemeye çalışmıştır. Adadaki Türkler göçe zorlanmış ve katledilmiştir. Kıbrıs planları için Rumlar EOKA (Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü) örgütünü kurmuş Türkler ise kendilerini savunmak için TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı) örgütünü kurmuştur. BM Güvenlik Konseyi'ne gidip isteklerini belirtmişlerdir. Türkler Lozan Antlaşmasını göz önüne alarak Rumların isteğini reddedip bir Macmillan planı olan taksim fikrine sıcak bakmışlardır. İki tarafın da isteği kabul edilmemiş ve ortak bir anlaşmaya varılarak 1960 yılında Türkiye-Yunanistan-İngiltere ortaklığının bulunduğu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına karar verilmiştir.

1963 yılında Rumlar planlarını tekrar uygulamaya başlamış, anlaşmayı ihlal etmişlerdir. 1964'te Adaya Barış Gücü askerleri getirilip Yeşil Hat çizilmiş fakat Rumlar 1974 yılına kadar tacizlerine devam etmişlerdir. Sürekli artan olaylar ve 15 Temmuz 1974'te Cumhurbaşkanı Makariosa yapılan darbe ile birlikte Türkiye, 20 Temmuz 1974 ve 14 Ağustos 1974'te adaya asker çıkarmıştır. Harekât sebebi olarak yaşananların Enosisi temsil ettiğini söylemiştir. Harekât sonunda adanın yüzde otuzluk kısmı Türklerin idaresine geçmiştir. Bu çalışmada Kıbrıs Muharebesi'nde bulunan 32 Giresunlu Gazi ile görüşülmüştür ve görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Gazilerin harekât anıları, harekât sonrası psikolojik durumları, Kıbrıs halkı hakkında düşünceleri anlatılmıştır. Gazi yakınlarının harekât sırasında yaşadıkları ve Giresun halkının harekât için yapılan yardımlara katkıları, yerel basında Kıbrıs Harekâtı'nın yankıları da ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: TMT, ENOSIS, EOKA, BM, Giresun, Türkiye, Yunanistan, İngiltere.

ABSTRACT

In this study, the Cyprus War and the memories of the Giresun Veterans who participated in the war are explained. Veteran's biographies, their pre-war and post-war situations are included. The Ottoman Empire's conquest of Cyprus in 1571 brought autonomy to the Greeks. As the British people had the administration there after the First World War. The Greeks created the idea of ENOSIS, which means to ensure the dominance of the lands that do not belong to them and the places where their cognates lived.

The Greeks tried to receive support from the world while they were trying to implement their ENOSIS wishes by restoring to brutal methods. Turks were forced to migrate and massacred. The Greeks established the EOKA organization, and the Turks established the TMT (Turkish Resistance Organization) for their own defense. They claimed for their rights to the UN Security Council. Considering the Treaty of Lausanne, the Turks rejected the Greeks request and favored the idea of division, which was a Macmillan plan. The requests of both parties were not accepted and a joint treatment was accorded to establish the Republic of Cyprus in 1960, in which Turkey-Greece- England partnership existed.

In 1963, the Greeks started to implement their plans again, violating the agreement. Peace keeping forces were dispatched to the island in 1964 but the Greek Cypriots continued their harassment until 1974. Upon the increasing incidents on the island and the coup against the President Makarios on July 15, 1974. Turks deployed soldiers to the island July 20, 1974 and August 14, 1974 stating that the situation represented ENOSIS. At the end of the war, thirty percent of the island was under the control of the Turks. In this study, 32 Giresun veterans who crusaded in the Battle of Cyprus were interviewed and the interviews were recorded. The war memories of the veterans, their post-war psychological state, and their thoughts about the people of Cyprus are explained. The experiences of the relatives of veterans during the war, the contribution of the people living in Giresun to the war relief and the echoes of the Cyprus War in the local press were also discussed.

Keywords: TMT, ENOSIS, EOKA, UN, Giresun, Turkey, Greece, England.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablonun Adı	Sayfa Nr
1	20 Temmuz 1974 Yılında Gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtında Şehit DüŖen Giresunlu Nüfusuna Kayıtlı Askerlerin Listesi	39

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
EOKA	: Ellenikos Organismos Kypria Kon Agoniston -Kıbrıs Mücadelesi İçin Elen Örgütü
KATAK	: Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu
KMTHP	: Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi
KTP	: Kıbrıs Türktür Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
RMMO	: Rum Milli Muhafız Ordusu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
UNFICYP	: United Nations Peacekeeping Force In Cyprus / BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü

GİRİŞ

Konunun Tanımı, Önemi, Kullanılan Kaynaklar, Araştırma Yöntemi

Bu çalışma, Giresunlu Kıbrıs gazilerinin hatıraları merkezinde, Kıbrıs Barış Harekâtı'nı konu almaktadır. Yine harekâta giden süreç konunun kapsamı içinde yer almıştır. Başarıya ulaşan harekât ile birlikte Kıbrıslı Türklerin uluslararası anlaşmalarda doğan haklarından asla vazgeçmeyeceği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin onları bu mücadelelerinde asla yalnız bırakmayacağı tüm dünyaya gösterilmiştir. Giresunlu gazilerin gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı'nı konu alan bu tez, bilimsel anlamda meselenin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Tezin ilk kısmında yazılı kaynak olarak Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşiv belgelerinden, gazete, dergi, kitap, tez ve makalelerden faydalanılmıştır. Önemli anlaşmalar Dışişleri Bakanlığının sitesinden alınmıştır. 1974 senesinde Giresun'da yayımlanan Gündüz ve İleri gazetelerinden Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Giresun halkına yansıması ve yapılan yardımlar öğrenilmiştir. Ülke ve dünya çapında yapılan haberlerde ise Akşam, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinden yararlanılmıştır. Mustafa Tarakçı tarafından 1998 yılında kaleme alınan *Kıbrıs Barış Harekâtı*, Mehmet Balyemez tarafından 2017 yılında kaleme alınan *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri*, Derya Çakıcı tarafından 2021 yılında kaleme alınan *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türk Toplumu (1923-1960)* isimli çalışmalar doktora tezi olarak yazılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında birçok yüksek lisans tezi yazılmıştır. Bu tezler arasında illere göre sözlü tarih çalışmaları da bulunmaktadır. Bilgin Ayhan tarafından 2012 yılında kaleme alınan *Samsun'daki Kıbrıslı Gazilerin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması*, Mehmet Kodal tarafından 2016 yılında kaleme alınan *Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Urfalı Gaziler*, Mehmet Altun tarafından 2016 yılında kaleme alınan *Kıbrıs Olayları (1960-1974) ve Gaziantep'teki Kıbrıs Gazileri*, Duygu Aydın tarafından 2016 yılında kaleme alınan *Trabzonlu Gazilere Göre Kıbrıs Barış Harekâtı*, Cemil Küçük tarafından 2017 yılında kaleme alınan *1974 Kıbrıs Barış Harekâtında Yer Alan Vanlı Gaziler*, Ferhat Apuhan tarafından 2017 yılında kaleme alınan *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri*, Nermin Şanlı tarafından 2019 yılında kaleme alınan *Kıbrıs Olayları (1950-1974) ve Mersin Kıbrıs Gazileri*, Gökhan Baday tarafından 2020 yılında kaleme alınan *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ve Gazileri*, Süleyman Beter tarafından 2021 yılında kaleme alınan *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Iğdır'daki Kıbrıs Gazileri*, sözlü tarih yöntemi ile yazılan yüksek lisans tezleridir. Bu çalışmalarda Kıbrıs Barış Harekâtı aydınlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmaların bazılarında yetersiz sayıda gazi ile görüşülmesi bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Öğretim Üyesi Mevlüt Kaya tarafından 2017 tarihinde

Kıbrıs Gazisi Sebahattin Usta ve Kıbrıs Gazisi Mehmet Kemal ismiyle iki farklı makale kaleme alınmıştır. Bu yazılarda iki Giresunlu gaziyle röportaj yapılarak Kıbrıs Barış Harekâtı gazilerin dilinden anlatılmıştır. Ayrıca Selçuk Sarı tarafından 2014 yılında kaleme alınan *Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı Giresunlu Gaziler* kitabı yayınlanmıştır. Kitapta, altı Kıbrıs Barış Harekâtı gazisi ile görüşülmüştür. Fakat verilen bilgiler ve kullanılan kaynaklar harekât hakkında ayrıntılı bilgi vermek adına yeterli değildir.

Sözlü tarih kapsamında ele alınan bu çalışma, önceden hazırlanmış sorularla röportaj yapılan gaziler ve yakınlarından alınan bilgilerle yapılmıştır. 32 gazi ile görüşülmüştür. Gazilere, konuşma öncesi tez hakkında gerekli bilgiler verilmiş, onların izni alınarak anlattıkları kayıt altına alınmıştır. Giresun ilinde daha önce aktif olmayan Muharip Gaziler Derneği kapanmış bulunduğundan gazilerin bilgilerine ulaşabilmek için Görele Harp Malulu Gaziler Derneğinden, Şehit-Dul ve Yetimler Derneğinden, Tirebolu Jandarma Karakolundan, Bulancak Muharip Gaziler ve Engelliler Derneğinden, Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nden yardım alınmış, gaziler ile görüşmeler yapılmıştır. Gazilerin görüşme istekleri dikkate alınarak onların tercih ettiği mekânlarda da görüşülmüştür. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası iskân politikası hakkında bilgiler o dönemin Giresun İl Bayındırlık Müdürü Nafiz Uğur Karaibrahimoğlu'ndan alınmıştır. Giresun merkez ve ilçelerinden vatandaşlarla görüşülerek dönem hakkında bilgiler tedarik edilmiştir. Gazilerin harekât öncesi ve sonrası durumları, harekâtın gaziler üzerinde psikolojik etkisi, gazilerin sosyal ekonomik durumları ve duygu düşüncelerine de yer verilmiştir. Yapılan çalışma ile Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında yeni bilgiler verilmeye ve farklı bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Sözlü Tarih

Sözlü tarih, yüzyıllardır kullanılan bir yöntem olmasına rağmen tarih araştırma metotları arasında başlık olarak yer alması yakın bir tarihe dayanmaktadır. Sözlü tarih, tarihsel olayın açıklanmasında, dönemi yaşayan kişilerin anlattıkları ile toplanan belgelerin desteklenmesidir. Tarihi, XIX. yüzyıl başlarında bilimsel akademi ile tanıştıran Leopold von Ranke, objektif tarihçileri yazılı arşiv kaynaklarına yönlendirmiştir. Bu dönemde en güvenilir yazım şeklinin devletin kendi arşivlerinden yararlanarak ortaya çıkacağı düşünülüyordu. XX. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Fransız Annales Okulu, sosyal ve ekonomik çıkarımlar ve sistemler yaratmayı amaçlayan bir tarih yaklaşımı benimsemiştir. İnsanların yaşadıklarını kaydetme gereksinimi ve gelecek kuşaklara aktarma ihtiyacından beri tarih yazımı var olmaktadır. Tarihi yapan kişi zaten insandır, yine de tarih yazımı yapılırken insanların hissettikleri, gördükleri ve söylediklerinden çok arşiv haline gelmiş somut belge ve kaynaklara yönelmişlerdir. Fakat özellikle geçtiğimiz yüzyılda

insanların düşünceleri gördükleri ve deneyimleri oldukça önem kazanmış ve tarihsel bilgiye ulaşmanın olanaklarını artırmıştır.¹ Sözlü kaynakları kullanmak tarih yazıcılığı geçmişinde çok eskilere dayanır. Tarihin babası kabul edilen Herodot, kişileri güvenilir olarak kabul etmiş olayın şahitlerini dinleyerek yazılarını yazmıştır. İslamiyet Tarihi'nde ise hadis olarak bilinen peygamberin sözleri bugüne kadar gelmiştir. Klasik anlamda tarih anlatımı açısından pek önemli kabul edilmeyen bireyler, bugün tarihin konusu olabilir. Sözlü tarih disiplinler arası bir yöntemdir. Sosyologlar, antropologlar, tarihçiler ya da edebiyat ve kültür alanında çalışanlar için bir kesişme alanıdır.²

Sözlü tarihin ilk örnekleri 1950'lerde görülmüştür. 1948 yılında ilk modern metodolojiyi geliştiren bilim adamı önemli kişilerin hayat hikâyelerini derleyen Amerikan tarihçisi Allan Nevins'tir.³ Yine de sözlü tarihin disiplin olarak kullanılması 1980'lerde olmuştur. Araştırmacılar okullardaki tarih yazıcılığı derslerinden etkilenip bireye yönelmişlerdir. Bireye dönüşün en önemli sebeplerinden biri ise teknolojinin gelişmesi ile birlikte cihazları ile görüşmelerin ve elde edilen bilgilerin saklanmasıyla kolaylaşmasıdır. Sözlü tarihçiliğin disiplin olarak ortaya çıkmasında en önemli isimler Paul Thompson ve Alessandro Portelli'dir. Sözlü tarihle yapılan araştırmalara katkıları ve yayımladıkları yazılar ile dünyada meşhur bir disiplin olmasına yarar sağlamışlardır. Paul Thompson, *Geçmişin Sesi* isimli eserinde sözlü tarih disiplininin olayların daha dengeli ve doğru anlaşılması için gerekli olduğunu söylemiş ve kaynak yetersizliği bulunan taraflı konularda kişilerin tanıklıkları ile objektif bir yazımın ortaya çıkacağını söylemiştir.⁴

Türkiye'de ise sözlü tarih kaynak olarak kişilerin anılarına başvuran bir malzeme toplama yöntemidir, geçmişi ve bugünü anlamak, geleceği yönlendirme sürecine yapılan bir katkıdır.⁵ Sözlü tarih yönteminde tasarım, görüşme sırası ve görüşme sonrası çok önemlidir. Tasarım yapılırken görüşülecek kişilere açık, ikna edici ve güven verici olunmalıdır. Konuşma sırasında not tutmak ve kaydetmek amacıyla cihaz, kâğıt ve kalem vb. araçlar hazır tutulmalıdır. Görüşme sırasında sorulan sorular evet- hayır gibi cevaplara izin vermemeli, açık uçlu anlatmaya müsait sorular olmalıdır. Ses kaydı alırken anlatıcıdan izin istenilmeli, ekle çıkar dediği yerlere dikkat edilmelidir. Görüşme sonrası da hemen oradan ayrılmamalı, olayı tekrar hatırlaması, hafızası tazelenebilmesi ihtimaline karşın kişinin aklına sonradan gelen şeyler olması dikkate alınmalıdır. Bazen yaşlı insanlar anlattıklarıyla oyalayabilir ya da konuşma sırasında başka konulardan bahsedebilirler. Uzak

¹ Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları, Merkezi, **Sözlü Tarih Araştırmaları İçin Pratik El Klavuzu**, 2006, s. 6-7.

² **Kuşaklar Deneyimleri, Tanıklar, Türkiye Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı**, 26-27 Eylül 2003 İstanbul, Türk Tarih Vakfı Yayınları, 2006, s. 15-23.

³ Mustafa Güçlü, **Eğitim Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması**, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2013, s. 3.

⁴ Mustafa Güçlü, **a.g.e.**, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2013, s. 4.

⁵ Stephen Caunce, **Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi**, Tarih Vakfı Türk Yayınları, 2001, s. 8-15.

geçmişten bahseden kişinin anıları bulanıktır, kendini övebilir veya olayları saptırabilirler, söyleşiyi gerçekleştiren kişi dönem bilgisine hâkim olmalı, konuşmayı toparlamalıdır. Görüşme sonrası anlatılanlar diğer kaynakların desteğiyle yazıya dönüştürülür.⁶

Tarih disiplinindeki dalgalanmalar içinde sözlü tarih, temelde hem yeni bir anlayış hem de sistematik bir yöntem olarak yeni bir sayfa açılmasına katkı sunmuştur. Sözlü tarih açısından insan ‘insan’ olarak tarihi biçimlendirme ve onu oluşturma yeteneğine sahiptir. Kişilerin katkıları ile geçmişin aydınlanması ve geleceğin tasarlanması daha sağlam temellere oturtulabilmektedir. Ancak bu yöntem uygulanırken yöntemine ve anlamına uygun olarak hareket edilmelidir. Çünkü her görüşme bir derinlemesine görüşme demek değildir. Bu görüşü önemseyenlerin amacına ulaşmasının yolu bu anlayışı doğru şekilde kullanmaktan geçer.⁷

Osmanlı ve İngiliz Hâkimiyetlerinde Kıbrıs

- Kıbrıs Adası'nda Osmanlı Hâkimiyeti

Doğu Akdeniz havzasında yer alan Kıbrıs, Sicilya (25710 km²) ve Sardinya'dan (24090 km²) sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır (9251 km²). 782 km uzunluğunda girintili çıkıntılı bir şekli olan sahili vardır. Tarihi ve jeolojik yapısı bakımından Anadolu'nun bir parçası olarak görülmektedir. Doğu-Batı istikametinde Anadolu'ya paralel olarak uzanmaktadır. Ada 34°-33° ve 35°-41° kuzey enlemleri, 32°-23° ve 34°-55° doğu boylamları arasında yer almaktadır. Anamur Burnu'na 65 km, Yunanistan'a 965 km, Girit'e 800 km, Suriye'ye 112 km uzaklıktadır.⁸ Jeolojik devirlerde bir çöküntü sonucu Hatay bölgesinden kopmuş ve ada biçimine gelmiştir.⁹

Bölgede Akdeniz iklimi hâkimdir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer.¹⁰ İç kesimlerde karla karışık yağış özellikle Trodos (Karlıdağ) Dağları'nda ise kar yağışları görülür. Arazi yapısı oldukça sadedir. Kıbrıs adası ismini Latince bakır anlamına gelen ‘cuprum’ kelimesinden almıştır.¹¹ Ada zengin bakır ve krom madeni yataklarına sahiptir. Alçak kesimlerde üzüm bağları, narenciye, zeytin ve çeşitli meyveler hâkimdir.¹² Ayrıca pamuk ve şeker bakımından oldukça zengindir.

⁶ **Sözlü Tarih Araştırmaları İçin Pratik El Klavuzu, Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi**, 2006, s. 11-15.

⁷ Meriç Tokmak, **Sözlü Tarih ve Derinlemesine Görüşme**, Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Nisan 2016, Sayı 13, s. 98.

⁸ Zeki Koday, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Coğrafi Özellikleri**, turkiyatjournal, e makale, s. 17.

⁹ Erol Mültecimler, **Satılık Ada Kıbrıs**. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2007, s. 92.

¹⁰ Zekai Altan, **Gizemli Kıbrıs**. Cinius Yayınları, İstanbul, 2007, 3. Basım, s. 87.

¹¹ Zeki Koday, **a.g.e.**, s. 17.

¹² Şinasi Can, **Kurtarılmış Ada Kıbrıs 1974 Barış Harekâtı**, Akademisyen Kitapevi, Ankara, 2014, s. 36-39.

Tarih boyunca birçok devletin hâkimiyetinde kalan Kıbrıs'ın bu kadar rağbet görmesinin sebebi coğrafi konumudur. Akdeniz ticaret ve fetih yolu üzerindedir. Osmanlı Devleti'nden önce sırasıyla Hititler, Mısırlılar, Persler, Romalılar, Büyük İskender, Cenevizliler ve Venediklilerin hâkimiyetine girmiştir. Fakat devletlerin hepsi adayı uzaktan yönetmişler adanın merkezinde bir egemenlik kurmamışlardır.¹³ Yavuz Sultan Selim'den sonra tahta geçen Kanuni Sultan Süleyman'ın 1522'de Rodos'u fethetmesi ile birlikte Kıbrıs'ın hâkimiyeti için adım atılmıştır.¹⁴ Bu dönemde Kıbrıs Limanı'nda bütünleşen korsan gemileri Osmanlı yolcu ve ticaret gemilerine zarar vermiştir. Kıbrıs'ta bulunan yerli halk ise bu dönemde Katolik olmaya zorlanmıştır, Venedik topraklarında zorla çalıştırılmışlar ve ağır vergiler ödemişlerdir. Bu yüzden Venedik hâkimiyetinden çıkmak istemişlerdir. Halk başkent İstanbul'a sık sık heyet göndermiş ve Osmanlı Devleti'nden yardım istemişlerdir.¹⁵ Bunların yanında Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'den Kızıldeniz'e giden bir Süveyş kanalı projesi vardır. Osmanlı'nın denizlerdeki hâkimiyetini güçlendirmeyi ve okyanusa ulaşmasını sağlayacak bu kanal için Kıbrıs'ın Venedikliler elinde kalması bir tehlike arz etmiştir. Osmanlı Devleti Doğu Akdeniz'in tek hâkimi olmak istemiştir.¹⁶

II. Selim'in emri ile 80 kadirge ve 160 çeşitli gemiden oluşan Osmanlı donanması yola çıkmış, 15 Mayıs 1570'te adayı üç koldan sarmıştır. Sırasıyla 18 Mayıs'ta Kevkeban Kalesi, 2 Temmuz'da Leftari Kalesi, 9 Temmuz'da Girne Kalesi, 9 Eylül'de Lefkoşa Kalesi ve son olarak 1 Ağustos 1571'de Magosa Kalesi fethedilmiş ve fetih tamamlanmıştır. Fetihten sonra Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa, beylerbeylik olarak İstanbul'a bağlanmıştır.¹⁷ Osmanlı'nın adayı fethetmesi ile Kıbrıs'a millet sistemi getirilmiştir. Adanın Türkleştirilmesi için iskân politikası uygulanmıştır. 1572 senesinde uygulamaya konan "Sürgün Hükümü" ile 572 hane Kıbrıs'a göç ettirilmiştir. Bu göçler Anadolu'nun; Karaman, Sivas, Maraş, Tokat, Amasya, İçel, Yozgat, Aydın, Alanya, Teke, Manavgat, Beyşehir, Akşehir, Seydişehir, Niğde, Ürgüp, Darende, Akdağ, Sis ve Tarsus gibi şehirlerinden yapılmıştır. Padişah verdiği fermanla yerli halka adil ve iyi davranılmasını emretmiştir. Padişah: *"Yerli halk bize Allah'ın emanetidir. Onları daima koruyacak, onlara kimsenin zulmetmesine müsaade etmeyeceksiniz."* demiştir. Katolik kiliseleri kapanmış, onlara ait topraklar Ortodoks kiliseleri tarafından kullanılmıştır. Yine Ortodoks kiliselerine yardım toplama yetkisi verilmiştir. Adanın gelişmesi için üreticilere zanaatkârlara ihtiyaç vardı. 10 bin civarında meslek erbabı ile 20 bin civarında da asker yollanmıştır. Bu meslekler içinde ayakkabıcılar, terziler, dokumacılar, aşçılar, kuyumcular, mumcular, nalbantlar, demirciler, kalaycılar vardır.¹⁸ Adada

¹³ İlker Başbuğ, **Unutulan Ada Kıbrıs**, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 16.

¹⁴ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 47-48.

¹⁵ Mehmet Altun, **Kıbrıs Olayları (1960-1974) ve Gaziantep Kıbrıs Gazileri**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 14.

¹⁶ İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, **Osmanlı Tarihi, III. Cilt**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1995, s. 31.

¹⁷ Şinasi Can, **a, g, e**, s. 48-49.

¹⁸ Hande Erol, **Lider Rauf Denктаş ve Kıbrıs**, Deli Dumrul Kitap, Ankara, 2017, s. 4.

imar faaliyetlerine girilmiş yollar, köprüler, su yolları, çeşmeler, camiler, kütüphaneler yapılmıştır. Yalnız Türklerin ve yalnız Rumların yaşadığı köyler dışında karma köyler yapılmıştır.¹⁹Kölelik kaldırılmış ve Kıbrıslılara ev ve toprak sahibi olma hakkı verilmiştir. İngiliz yazar Lawrance Durrell:

“Ne büyük bir çelişkidir ki, Ortodoks din adamlarının yetkileri ancak Türkler tarafından ihya edildi. Venedik’in hoyrat askeri diktatörlüğü altında inleyen Kıbrıs halkı, adaya çıkan Türk askerini sevinçle karşıladılar. Türk idaresi köleliğe son verdi, halka aynı ölçüde muhtariyet tanıdı. Yine büyük bir tesadüftür 404 sene sonra Türkler adaya barış sağlamak üzere gitti.”

demıştır.²⁰

Osmanlı hâkimiyetinde Kıbrıs’ta pamuk yetiştiriciliği artırılmış, ekonomik hayata canlılık getirilmiştir. Güzelyurt’da keten ihraç edilmiş, Marathasa Vadisi yünü ile tanınmıştır. Lefkoşa ise ipeği ve altın işlemeciliği ile ünlenmiştir.²¹

Osmanlı Devleti hâkimiyetinde Kıbrıs halkı oldukça adaletli günler geçirmiştir. Divan ismiyle toplanan toplum temsilcileri Kıbrıs hakkında alınan kararları Osmanlı Devleti Padişahına iletmişler padişah onayıyla kararlar, kanun olarak kayda geçmiştir. Girit Savaşı savaşıdan sonra adaya Kaptan Paşalığa bağlı olunan bir sistem getirilmiştir. Kaptan Paşa tarafından atanan müsellimler döneminde toplanan “haksız” vergiler halk arasında huzursuzluklara sebep olmuştur.²² Rumlar ve bazı Türkler kötü yönetildiklerine inandıkları vali ve yöneticilere silahlı direnişler gerçekleştirmişlerdir. Düzenli olarak adada bulunan Rum nüfusunu artıran Başpiskopos’a 1660 senesinde padişahın İstanbul’daki sarayı ile direk iletişim kurabilme fırsatı verilmiştir ve Rumların resmi temsilcisi olarak tanınmıştır. Başpiskopos’a 1754 yılında vergilerin toplanması sorumluluğu verilmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde başpiskopos neredeyse validen daha önemli bir hale gelmiştir.²³ Yunan milliyetçiliğini yaymak için Filika Eteryia gibi açık gizli teşkilatlar kurulmuştur. Başpiskopos Osmanlıdan bağımsız bir Yunan Devleti kurmak isteyen bu teşkilatlardan birine katılmıştır. Para ve silah desteğinde bulunmuştur. Kilise aracılığı ile isyan düşüncesi Kıbrıs’a da yayılmıştır. Dimitri isminde bir Rum’un haber vermesi üzerine vali padişah’tan izin alıp isyanı bastırmıştır. Teşkilat üyelerini ve Başpiskoposu idam ettirmiştir.²⁴ Bu isyandan sonra 1831 ve 1833 yıllarında iki ayrı isyan yaşanmış karışıklıklar son bulmamıştır.²⁵ Bu dönemde ortaya çıkan

¹⁹ Turgut Özakman, **Çılgın Türkler Kıbrıs**. Bilgi Yayınevi, 28. Basım, Ankara, 2018, s. 14-15.

²⁰ Şinasi Can, **a, g.e.**, s. 49.

²¹ Erhan Kanyılmaz, **Osmanlı Devletinin Kıbrıs’ı Fethi**, Bütün Dünya.com, e-makale, 2018, s. 121-122.

²² Birten Çelik, **Kıbrıs’ta Osmanlı Türk Dönemi**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Tarih Bölümü, 2006, s. 2.

²³ Erhan Kanyılmaz, **a.g.e.**, Bütün Dünya.com, e-makale, 2018, s. 121-122.

²⁴ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 16.

²⁵ Mehmet Altun, **a.g.m.**, s. 22.

milliyetçilik akımının da etkisiyle Yunanca konuşulan şehirlerde karşı sesler yükselmiş ve Megola İdea²⁶ fikrinin daha fazla yayılmasına sebep olmuştur. Megola İdea fikri ortaya çıkana kadar Osmanlı egemenliği altında Kıbrıs halkı barış içinde yaşamıştır.

- *Kıbrıs'ta İngiliz Hâkimiyeti*

İngiltere XVIII. yüzyılın sonlarına yaklaşırken dış siyasetindeki değişimin bir sonucu olarak yönünü Doğu Akdeniz ve Mısır'a çevirmiş ve Kıbrıs'ı istemiştir. İngiliz bir siyasetçi olan Benjamin Disraeli Kıbrıs'ı "Ön Asya'nın anahtarı" olarak görmüştür. "Tancred" isimli kitabında "İngilizlerin adaya ihtiyacı vardır ve alacaktır." ifadesini kullanmıştır.²⁷ Bu tarihlerde Ruslar da Anadolu üzerinden Akdeniz'e inmek istemektedir. Eğer başarılılarsa Hindistan ticaret yollarına sahip olabileceklerdir. 18 Nisan 1877'de Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş açmış yaklaşık bir yıl süren Osmanlı- Rus Harbi başlamıştır.²⁸ Osmanlı Devleti'nin savunması işe yaramamış, Çarlık Rus ordusu doğuda Kars, Ardahan, Batum'a kadar ilerlemiş, İstanbul'da ise Edirne'yi geçerek Yeşilköy'e kadar gelmiştir. Rus ordusu İstanbul'a kadar dayanınca Osmanlı Devleti ile Rusya, Yeşilköy antlaşmasını imzalamıştır.²⁹

3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması 29 maddeden oluşmaktadır. Anlaşmanın oldukça ağır şartları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

- Osmanlı Devleti savaş tazminatı olarak 245 milyon Osmanlı altını ödeyecek,
- Boğazlar savaş zamanında tüm gemilere açık olacak,
- Ardahan, Artvin, Kars, Doğubayazıt, Batum, Eleşkirt Rusya hâkimiyetine girecek,
- Osmanlı Devleti Romanya, Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlığını kabul edecek,
- Trakya'dan Arnavutluk'a, Tuna'dan Ege'ye uzanan bir Bulgaristan Krallığı kurulacak,
- Osmanlı topraklarında yaşayan Ruslar ticaretlerine eskisi gibi devam edecekler ve Rus Konsoloslugu hâkimiyetinde bulunacaklardır.³⁰

²⁶ Megola İdea; Eski Bizans hatta Büyük İskender'e kadar uzanan topraklarda, yani Yunanistan, Girit, Rodos. Kıbrıs ve Anadolu toprakları üzerinde, başkenti İstanbul olması düşünülen "Büyük Yunanistan'ı" kurma ülküsüdür. Megola İdea şu şekilde programlanmıştır; Yunan ulusunun tam bağımsızlığının sağlanması, Ege Adalarının Yunanistan'a ilhakı, On iki Ada'nın Yunanistan'a katılması, Girit Adasının, Bozcaada'nın, Gökçeada'nın Yunanistan'a ilhakı. İstanbul'un işgal edilerek Doğu Roma İmparatorluğu'nun yeniden kurulması. Ayrıntılı bilgi için bkz; Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 54-55-56.

²⁷ Emrah Balıkcıoğlu, **The Times Gazetesine Göre Kıbrıs (1978-1914)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 11.

²⁸ Serdar Sakin – Sabit Dokuyan, **Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2013, II. Baskı, s. 18.

²⁹ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 19.

³⁰ Türk Diyanet Vakfı, **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1991, 4. Cilt, s. 225.

İngiltere kendi çıkarlarına ters düşen olayları lehine çevirmek için Osmanlıya yardım vaadinde bulunmuştur. Bir konferans düzenleyip Yeşilköy Antlaşması'nı yumuşatacak ve Osmanlı'nın çıkarlarını savunacaktır. Osmanlı Devleti'ni korumak için donanmasını ve birliklerini konumlandıracağı en uygun yerin Kıbrıs olduğunu öne sürmüştür.³¹ İngiltere; yapılacak bir anlaşma ile Rusya'nın işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini, bunun karşılığında Kıbrıs'ın Türk toprağı olarak kalmasını fakat idaresinin İngiltere'de olmasını teklif etmiştir. Osmanlı Devleti kararları kabul etmiştir. 4 Haziran 1878'de İngiltere ile Kıbrıs Antlaşması'nı imzalamıştır.³² Kıbrıs Antlaşması ile Kıbrıs Adası, geçici olarak mülkiyeti Osmanlı Devleti'nde kalmak üzere İngiltere'ye devredilmiştir. 1 Temmuz 1878 yılında yapılan ek anlaşmaya göre: Rusya Kars, Ardahan'ı ve Ermenistan'ın aldığı yerleri geri verirse İngiltere Kıbrıs'tan çekilecektir.³³ Eklenen yeni şartlarla, 7 Temmuz'da Adaya, İngiltere asker çıkarmıştır. Bazı kaynaklara göre ise Osmanlı Devleti Kıbrıs karşılığında 92 bin altın kira almıştır.³⁴ II. Abdülhamit kendi el yazısı ile Kıbrıs'ın son durumu ile ilgili bir ferman yayınlamıştır. Fermana şunlar yazılmaktadır:

“Adada bir Şerfiyye Mahkemesi bulundurulacak ve Müslüman halkın şeriatı ilişkin sorunlarına bakacaktır. Camiler, okullar ve Müslüman mezarlıkları ile adadaki sair dinî tesislere ait mallar ve emlak ile araziye ise adı geçen devletin atayacağı bir memur ile birlikte, Evkaf Bakanlığının atayacağı ada Müslümanları arasından seçilmiş bir başka memur, birlikte idare edeceklerdir. Adı geçen adanın, halen yüce devletime ödemekte olduğu gelirden, masraflar düştükten sonra arda kalanı, her sene yüce devletime ödenmeye devam edilecektir. Adada bulunan devlete ait arazi ve vâkıflar, serbestçe işlenerek veya iltizâma verilerek, bunlardan elde edilecek gelir, vergiye dâhil olmayacaktır. Adı geçen devlet bayındırlık işleri ve diğer genel yarara yönelik amaçlarla, gereken araziye ve ekilmeyen toprakları, uygun fiyatla ve memurları aracılığıyla satmaya, yetkili olmak şartıyla ada adı geçen devlete geçici olarak teslim edilecektir. “Bu şartlarla, adı geçen adanın geçici yönetiminin, adı geçen devlete teslimi, duruma uygun olup, mülkün eşrafına bildirilir ki, bu emrimi almakla şeref sahibi olan sizler, vali ve mutasarrıf ve naib ve müftü ve diğer muhataplarımsınız, yukarıda anlatıldığı üzere, adı geçen adanın geçici yönetiminin, adı geçen devletin memurlarına teslimi konusunda yardımcı olmalı ve emrime aykırı bir hal ve hareket meydana gelmemesine ihtimam ve dikkat etmelisiniz.”³⁵

Kıbrıs İngiltere yönetimine geçince adada bulunan Rumlar da dünyada oluşan Enosis³⁶ fikrini desteklemişlerdir. Büyük Yunan devleti fikrini Avusturya-Macaristan, Fransa, İngiltere ve Rusya gibi devletler desteklemiştir.³⁷

³¹ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 20.

³² Erol Mütercimler, **a.g.e.**, s. 19-20.

³³ Hande Erol, **a.g.e.**, Deli Dumrul Kitap, Ankara, 2017, s. 15.

³⁴ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 20.

³⁵ Emrah Balıkcıoğlu, **a.g.m.**, s. 15.

³⁶ **Enosis**; Enosis. Yunan Megola İdea'sının değişmeyen hedeflerinden biridir ve adanın Yunanistan'la birleşmesi anlamına gelmektedir. Denilebilir ki etkileri günümüzde de devam eden Kıbrıs sorununun temel nedenlerinden birisi enosis çabasıdır ve bu ideal, bir anlamda Yunan milleti yaratma idealinin bir parçasıdır. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz; Gürhan Yellice, **1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı**, Dergi Park, XII/24, 2012, Bahar, s. 14.

³⁷ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 99.

İngilizlerin Adadaki ilk faaliyeti kendi bayrağını göndere çekmek olmuştur. Türk Kaymakamın yetkilerini Larnaka'daki İngiliz elçiliği devralırken, Rumlar Enosis düşüncesini göz önüne alarak olayları izlemiştir. Bazı Türkler sessiz kalırken bazıları ise eylemle tepki göstermişlerdir. İngiliz birlikler; Türklerin bir kısmı sessiz kalsa da içlerinde çok güçlü milliyetçilik duyguları olduğunu, Türk hâkimiyetini sağlamak için gerekirse savaşa girebileceklerini fark etmiş ve Adaya ek birlik istemiştir.³⁸ İngilizler ilk önce idari işlerde ve mahkemelerde Rumca ve Türkçeyi İngilizce yanında resmi dil olarak kabul etmişlerdir. 4 İngiliz memur ve 3 halk temsilcisinden oluşan bir Kavanin Meclisi kurulmuş daha sonra bu meclis 9 Rum, 6 İngiliz, 3 Türk'ten oluşan bir Yasama Meclisine dönüştürülmüştür. Osmanlı döneminde, verilen Rumcanın resmi dil olmasını ve Kıbrıs kilisesinin vergi toplama hakkını İngilizler geri almıştır. Türkler ise Osmanlı Döneminde askerlik ve memurluk yetkilerini ellerinde bulundurmuş ve geniş arazilere sahip olmuştur. Yeni gelen yönetim Türkleri sahadan çekip onların görevlerine Rumları yerleştirmiş, topraklarını Rumlara vermiştir. İngiliz yönetiminde Türklerin ekonomik durumunun bozulması halkın Anadolu'ya göç etmelerine sebep olmuştur. Böylece Rum-Türk nüfusunun dengesi bozulmuştur.³⁹ Adada yaşanan değişikliklerle Türkler eşitlik isteğini dile getirmişler ve bu çabaları yıllarca sürmüştür. Osmanlı Hükümeti protesto için mektup yollamış fakat İngilizler Osmanlı Devletinin güçsüzlüğünü bilerek ciddiye almamışlardır.

Türklerin itirazları üzerine İngiltere Sömürgeler Bakanı Yardımcısı Sir Churchill, Kıbrıs ziyareti sırasında Türklerin ve Rumların adada barış içinde yaşaması gerektiğini Enosisin mümkün olmadığını, söylemiştir. Churchill arıca şu ifadeleri kullanmıştır:

“...bu topluluğun Yunanistan'ın bir parçası olduğu neye dayanıyor? Adanın tarihi devirlerde Mısır İran Asur Roma Venedik Ceneviz ve Osmanlı Devletlerine bağlı olduğunu görüyoruz. Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlı olduğunu tarih hiçbir zaman kaydetmiyor. Kıbrıs hayal edilse bile coğrafi bakımdan Yunanistan'ın bir parçasını oluşturmaz.”⁴⁰

İngiltere türlü bahanelere sığınarak hâkim olmaya çalıştığı Kıbrıs'ı kalıcı olarak topraklarına dâhil etmek istemiş bundan sonraki süreçte karşısına çıkan tüm fırsatları lehine değerlendirmiştir. Birinci Dünya Savaşı başlayınca, İngiltere Bakanlar Kurulu, Osmanlı Devleti'ne 1878 tarihinde yapılan antlaşmanın bir geçerliliğinin kalmadığını Kıbrıs'ın tek hâkimi olacaklarını bildirmiştir. Bu haksız karar karşısında İngiliz uyruğuna geçmek istemeyen bir kesim halk Türkiye'ye göç etmiştir.⁴¹ Bolşevik Rusya, 3 Mart 1918'de Birinci Dünya Savaşı'nda yer alan müttefik devletler ile Brest-Litowsk Antlaşması'nı imzalamış, savaştan çekildiğini bildirmiş Kars, Ardahan ve Batum

³⁸ Ümmü Altan, **Kıbrıs Sorunu Çözüm Sürecinde Annan Planı: K.K.T.C. ve Rum Basınında Yansımaları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara, 2010, s. 149.

³⁹ Mehmet Altun, **a.g.m.**, s. 34.

⁴⁰ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 62-63.

⁴¹ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 18.

şehirlerini, Osmanlı Devleti'ne bırakmıştır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, 1 Temmuz 1878'de imzaladığı antlaşmaya istinaden İngiltere'nin artık Kıbrıs'tan çekilmesi gerektiğini belirtmiş, İngiltere ise bunu kabul etmemiştir.⁴² 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması'nın 20. Maddesine göre: 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ın yönetimi ve egemenliği İngiltere Devleti'ne geçmiştir. 16. Maddesine göre: Lozan Anlaşması'na göre çizilen Türkiye sınırları dışında kalmış, adaların geleceğinin ilgililerce kararlaştırılması kabul edilmiştir.⁴³ Milli mücadeleden kazanan taraf olarak çıkan Türkiye, Misak-ı Milli sınırları sonucu dışarıda kalan yerlerin gitmesini engelleyememiş ve Kıbrıs kesin olarak İngiltere elinde kalmıştır.

Türkler, birçok cephede aynı anda kurtuluş mücadelesi vermektedir. İzmir işgali ile başlayan Batı Anadolu işgali Yunanlıları daha çok sevindirmiş Enosis hedeflerine adım adım yaklaştıklarını düşünmüşlerdir. Anadolu'da yaşanan bu çatışmalar Kıbrıs'ta, Türk-Rum halkı arasında gerginliğe yol açmıştır. Yunanlılar Türkiye topraklarında yenilgiye uğrayınca Adada huzur biraz olsun sağlanmıştır. İngiltere, Kıbrıs'ın hâkimiyetini tamamen ele geçirdiğini duyurmuş, 1925'te vali atamalarına başlamıştır. Adadaki Rumlar bu durumdan memnun olmasa da Türkler İngiltere'nin yanında olmuşlardır.⁴⁴

Kıbrıslı Rumlar Enosisi uygulamaktan vazgeçmemişler hedefleri için isyanlar çıkarmışlardır. Bunlardan en önemlisi 1931'de Limasol'de çıkarılan isyandır. Papaz Nicodemos istifa etmiş bir manifesto yayınlarak Enosis çağrısında bulunmuştur. 20 Ekimde Nicodemos tarafından istifa nedeni halka açıklanmıştır. Diğer Rum meclis üyelerinin de istifası ile birlikte 5000 kişilik bir topluluk Enosis nidaları atarak yürüyüşe başlamıştır.⁴⁵ İsyanlılar arabalara ve hükümet binalarına zarar vererek ilerlemişlerdir. Vali konağını yakmışlar, can ve mal kaybına sebep olmuşlardır. Fakat İngiltere isyanı bastırmış 1943'e kadar sürecek sıkıyönetim ilan etmiştir. Sıkıyönetim idaresinden Kıbrıs'taki Türkler de çok olumsuz etkilenmiştir.⁴⁶

Sıkıyönetim ile Kavanin Meclisi kapatılmış ve belediye üyelerinin halk tarafından seçilmesi yasaklanmıştır. Türkler kendi seçtikleri temsilcilerinden mahrum kalmışlardır. Türk okulları kapatılmış öğretmenleri açığa alınmıştır. Memur alımları azaltılmış ve bütün bunlara bağlı olarak göçler başlamış Adadaki Türk nüfusunda azalma yaşanmıştır.⁴⁷

⁴² Ferhat Apuhan, 1974 Kıbrıs **Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Anabilimdalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 16.

⁴³ Erol Mülteciimler, **a.g.e.**, s. 29.

⁴⁴ Gürhan Yellice, **a.g.m.**, s. 21.

⁴⁵ Serdar Sakin-Sabit Dokuyan, **a.g.e.**, s. 29-30-31.

⁴⁶ Erol Mülteciimler, **a.g.e.**, s. 107.

⁴⁷ Emine Kılıç, **a.g.e.**, s. 12.

Kıbrıs'taki gelişmeler ve Türklerin durumu Türkiye Cumhuriyeti ve onun kurucu önderi Mustafa Kemal Atatürk tarafından yakından takip edilmiştir. Antalya'da 1937 tarihinde yaptığı konuşmada Atatürk, Türkiye'nin Kıbrıs ile olan ilişkisine vurgu yaparak; *“Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece ikmal yollarımız tıkanır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir.”* demiştir. Kıbrıs'ın stratejik olarak önemini hatırlatmıştır.⁴⁸

Sıkıyönetim kararından sonra Türkler yıllarca bayrağını bile göndere çekememiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması Ortadoğu'daki dengeleri etkilemiş İngiltere Kıbrıs'tan vazgeçmemiştir. İngiltere yıllarca sağladığı sıkıyönetimi yumuşatma kararı almıştır. Rumların ve Türklerin adada yeniden siyasi yapılanmalarına izin verilmiştir. Kıbrıs'ta 1940 senesinde tekrar belediye seçimleri yapılmıştır. Milli Cephe temsilcileri olan Necati Özkan, Fadıl Korkut bir grup, Fazıl Küçük ve Necmi Avkıran ikinci bir grup olarak seçime girmiştir. Rum politikalarına karşı bir olması gereken halk, bölünmeye dur demek için Avukat Fadıl Korkut başkanlığında bir araya gelerek Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'nu (KATAK) kurmuşlardır. Kendilerini temsil eden bu örgüt için adada yaşayan Türkler yüksek bağışlarda bulunmuş ve cemiyete sahip çıkmışlardır. KATAK, Türkleri Enosis tehlikesinden ve İngiliz sömürgesinden korumanın yanında Türklerin sosyal ve ekonomik hayatına katkıda bulunmak için çalışmaktadır. Yapılan kongrede yönetime Rauf Denктаş, Fadıl Korkut ve emekli hâkim İzzet Bey gelmiştir.⁴⁹ Daha sonra Fazıl Küçük tarafından Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi kurulmuştur. Yine kendine Türkler arasında geniş bir yer bulan bu partinin ismi, KATAK partisiyle birleşerek Kıbrıs Türk'tür Partisi olarak değişmiştir.⁵⁰ İkinci dünya savaşından sonra da ENOSİS düşünceleri artarak devam etmiş olsa da Türkiye'de yapılan 1950 seçimlerinde, ne Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ne de Demokrat Parti (DP) Kıbrıs ismini propagandalarında kullanmamışlardır. CHP Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak Kıbrıs sorunu diye bir şey olmadığını, İngiltere'nin Kıbrıs'ı başka ülkeye devretmesinin mümkün olmadığını söylemiştir. DP Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de Sadak'ın bu görüşünü 20 Haziran 1950'de yaptığı konuşmada desteklemiştir. DP hükümetinin önceliği NATO üyesi olmaktır. Bu dönemde Türk siyasetinde Kıbrıs, henüz kendine yer bulamamıştır.⁵¹

Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Makarios, Yunan EOKA Örgütü Lideri Grivas'ı Kıbrıs'a çağırması ve bir teşkilat kurmasını istemiştir. Makarios Kıbrıs Adası'ndaki Rumların temsilcisi ve yöneticisidir. Rum Gençlik Teşkilatı, Yunanistan'dan adaya silah, cephane ve gönüllü askerler göndermeye başlamıştır.⁵²

⁴⁸ Nezire Yıldız, 1955 **Kıbrıs Krizi ve Türk Kamuoyunun Tepkisi**, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 14.

⁴⁹ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 79.

⁵⁰ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 19.

⁵¹ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 85.

⁵² İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 26.

Makarios'un önderliğinde Kıbrıslı Rumlar, Enosis için çabalarını arttırmıştır. Onların bu mücadelesine Yunanistan da büyük destek vermiştir. Yunanistan hükümeti, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanması için Birleşmiş Milletlere başvuruda bulunmuştur. BM'nin 1952 yılında yaptığı toplantıda Yunan delegesi self determinasyon (kendi geleceklerine kendilerinin karar vermesi) hakkının Kıbrıs'ta kullanılmasını istemiştir. Türk delegesi ise bu talebe karşı çıkmıştır.⁵³

Türkiye hükümetinin Kıbrıs meselesine karşı sessiz kalması üzerine, Zonguldak Milletvekili Abdurrahman Boyacıgiller Dışişleri Bakanı'na yazılı bir soru önergesinde bulunmuştur. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, adanın İngiltere'ye ait olduğunu fakat ada hakkında verilecek herhangi bir kararda adada bulunan Türkler adına Türkiye'nin de söz sahibi olduğunu söylemiştir. Ayrıca Yunanistan Dışişleri Bakan'ı ile yaptığı görüşmede "Kıbrıs sorununu çıkarıp aramızı bozmaya çalışmayın dostluğumuzun devam etmemesi için çaba gösterirseniz bizi karşınızda bulursunuz." demiştir.⁵⁴ BM Kurulu 17 Aralık 1954'te verdiği kararla şimdilik adayla ilgili bir değişiklik yapılmayacağını duyurmuştur. 18 Aralıkta ise Adnan Menderes BM kararını: "Kıbrıs konusu kapanmıştır" diyerek ilan etmiştir.

George Grivas, 1955 yılında Kıbrıs'ta EOKA isimli örgütü kurmuştur. 1951'den beri Yunanistan'dan gelen gençleri askeri anlamda eğitmeye başlamıştır. Bu gençleri Ethniki Organosis Kypriou Agoniston (Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü) Örgütü'nde bir araya toplamıştır ve niyeti Enosisi gerçekleştirmektir. BM'den istediği sonuç çıkmayınca, İngilizlere ve Türklere terör faaliyetleri uygulamaya başlayacaktır.⁵⁵ Grivas 27 Mart'ta Makarios'tan aldığı emirle birlikte hazırlıklarını tamamlamıştır. İlk defa 1 Nisan'da Adanın her yanında bombalar patlamaya başlamıştır. İlk üç ay yalnızca İngilizlere yöneltilen saldırılar daha sonra Türklere dönmüş ve 14 Türk yaralanmıştır. Türkler Adada güvenliklerinin sağlanması için Türkiye hükümetinden yardım istemişlerdir. 20 Haziran'da İngiltere tarafları üçlü toplantıya çağırılmış, Doğu Akdeniz Savunması ve Kıbrıs Meselesini konuşmak istemiş fakat adadan kimseyi davet etmemiştir. Makarios durumun BM'de görüşülmesi gerektiğini söyleyerek toplantıyı reddetmiştir.⁵⁶

Kıbrıs'ta Türklere ciddi bir kıyım yapılacağına dair haberler alınmaya başlanmıştır. "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti" dışişleri bakanının talimatı ile Rumların kıyım planını duyurmuş, İngiltere'yi önlem alması için uyarmıştır. Türkler 27 Ağustos gecesi saldırılara karşı önlemlerini alıp topluluklar oluşturup evlerine çekilmişler, sopalar ve bıçaklar hazırlamışlardır. Fakat birkaç el silah sesi dışında herhangi bir çatışma yaşanmamıştır. İngilizler de önlemini almıştır. Bu gelişmelerle birlikte Mısırdan sonra Kıbrıs'ı da kaybetmek istemeyen İngiltere, Londra Konferansı'nı 29

⁵³ Mehmet Altun, **a.g.m.**, s. 45.

⁵⁴ Nezire Yıldız, **a.g.m.**, s. 23.

⁵⁵ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 87.

⁵⁶ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 121.

Aralık'ta toplayacağını duyurmuş, Türkiye ve Yunanistan hükümetleri konferansa delege yollamayı memnuniyetle kabul etmiştir. İlk gün yalnızca İngiltere konuşmuş ve bu konferansın barış için olduğunu söylemiştir. İkinci gün Yunan Dışişleri Bakanı self determination isteğini yinelemiştir. Son söz hakkı Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya verilmiştir. Lozan'ı işaret eden Zorlu, Türkiye'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye devrettiğini, İngiltere'nin başkasına devredemeyeceğini söylemiştir.⁵⁷ İlk konferansta kesin bir sonuç alınamamış ve ikinci konferans toplanmıştır. Kıbrıs, için bir yol çizip ekonomik olarak kalkınması ve yeni bir anayasal düzene geçmesi toplantının gündemleri arasındadır. Fakat konferans görüşmeleri sırasında beklenmedik bir olay olmuş 6-7 Eylül olayları yaşanmıştır. Bu durum konferansın neticesiz kalmasına neden olmuştur.⁵⁸

⁵⁷ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 73-74.

⁵⁸ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 26-27.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAREKÂT ÖNCESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER

1.1. Londra Konferansı ve 6-7 Eylül Olayları

Yaşanan olaylar üzerine 20 Haziran 1955'te İngiltere Londra'da 'Doğu Akdeniz Savunması ve Kıbrıs Meselesi' isimli bir konferans düzenlemek için Türkiye ve Yunanistan'ı davet etmiştir. Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs'ta bulunan halklarını temsil etmiştir. Makarios, Kıbrıs'ta yaşayan Rumların da konferansa katılmasında ısrar etmişse de, daha sonra geri adım atmıştır.⁵⁹

İngiltere konferansla birlikte Adada çatışmaları durdurmayı, Kıbrıs meselesinin BM'ye gitmesini engellemeyi ve Türkleri kendi tarafında tutarak Rumların sömürgeci yakıştırmalarından kurtulmayı hesaplamıştır. Konferansın tarihi 29 Ağustos olarak belirlenmiştir. Türk kamuoyunda konferans haberi büyük yankı uyandırmıştır. Konferans'a Türkiye'yi temsil etmek için Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan'ı temsil etmek için Dışeri Bakanı Stefanopulos ve İngiltere'den Macmillan katılmıştır.⁶⁰

Konferansın başlaması ile birlikte İngiltere'den Macmillan, Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos tezlerini sundular. İngiltere başlangıçta Lozan Antlaşmasının 16. Maddesini⁶¹ göz önüne alarak Türkiye'yi Kıbrıs meselesinde taraf olarak göstermiştir. Fakat Türkiye Adayı kaybetmemek üzerine tavrını gösterince İngiltere taraf değiştirmiştir.⁶² Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu açılış konuşmasında, Kıbrıs'ın Lozan Anlaşması'nın 30, 31 ve 16. Maddelerinin dışında tutulması gerektiğini söylemiştir. Çünkü Zorlu'ya göre; Kıbrıs'ın idare hakkı Türkiye tarafından yalnızca İngiltere Devleti'ne verilmiştir. Türkler 400 yıl Kıbrıs'a hâkim olmuştur ve adadaki Türk nüfus, Birinci Dünya Savaşı'na kadar

⁵⁹ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 121.

⁶⁰ Serdar Sakin – Sabit Dokuyan, **a.g.e.**, s. 55.

⁶¹ **Lozan Antlaşmasının 16. Maddesi;** Türkiye iş bu antlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalardaki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar. İş bu maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz; Türk Tarih Kurumu, **Lozan Sulh Mnaahedenamesinin Kabulüne Dair Kanunlar**, Kanun No:301, Necmi İstikbal Matbaası, İstanbul, 1931, s. 27.

⁶² Hande Erol, **a.g.e.**, s. 23.

Rum nüfustan daha fazladır. İngiltere'nin adayı Yunanistan'a devretmesi mümkün olmamaktadır. Ankara, Londra Konferansı'nda olumlu bir beklenti içine girmemiştir. Kıbrıs meselesinin Türkiye olmadan çözülemeyeceğini dünyaya göstermeyi amaçlamıştır.⁶³

Yunanistan ise Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde resmi olarak hak iddia edeceğini, Yunanistan'ı küçümseyerek konuya dâhil etmeyeceğini hiç düşünmemiştir. Yunanistan uzlaşmaya varmak istememiş self - determination hakkının Kıbrıs'a verilmesini işaret etmiştir. Türk nüfusunun Rum nüfusa göre azlığını hesaba katarak bağımsızlıktan hemen sonra Adanın Yunanistan egemenliğine gireceğini düşünmüştür.⁶⁴ Türk Heyeti Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletlere taşınacağını biliyordur. Bu yüzden zaman kazanmak istemiştir. Konferansta niyeti bir bildiri yayınlayarak Londra'dan ayrılmaktır fakat bir anlaşmaya varılamadığı gibi Türkiye'de 6-7 Eylül olayları yaşanmış ve konferans dağılmıştır.⁶⁵

6 Eylül'ü 7 Eylül'e bağlayan gece Selanik'te Atatürk'ün eviyle aynı bahçede bulunan Türk Konsolosluğuna bomba konulmuştur. Bomba patlamasında can kaybı olmamış fakat iki binanın camları patlamıştır. Türkiye'de gazetelerde olay hemen halka duyurulmuş hatta *İstanbul Ekspres* gazetesi "*Atatürk'e Bomba*" başlığı atmış, olayı abartarak kamuoyuna taşımıştır.⁶⁶

Bu olayın etkileri Türkiye'de oldukça yankı bulmuştur. Türk bayraklarıyla Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin desteklediği bir kalabalık, İstanbul'da İstiklal Caddesi boyunca Rum karşıtı sloganlar atarak yürümüşler ve özellikle azınlıkların bulunduğu bölgelere ilerleyip evleri, iş yerlerini tahrip etmişler, büyük bir çatışma çıkarmışlardır. Resmi Türk kaynaklarına göre 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul, 1004 işyeri, 4214 ev ve içinde otel fabrika gibi iş yerlerinin bulunduğu 5317 bina saldırıya uğramıştır. Olaylarda ölenler ve yaralananlar da olmuştur.⁶⁷

Türkiye'nin farklı illerinde de benzer olaylar yaşanmıştır. İzmir'de limanda bulunan Yunan gemileri ateşe verilmiş, Rumların ev ve iş yerleri tahrip edilmiştir. Yunan pavyonu tahrip edilmiş Yunan bayrakları yakılmıştır. Hükümet, olayları durdurmak için acil sıkıyönetime geçmiştir.⁶⁸ Sıkıyönetim komutanı olarak Korgeneral Nurettin Akınöz getirilmiştir.⁶⁹ Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes olayları durdurmak için toplantı yapmışlardır. Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti kapatılmış, İstanbul Emniyet Müdürü görevden alınmış, Ankara Valisinin görevi değiştirilmiş ve İçişleri Bakanı Namık Gedik istifa etmiştir. İstanbul, Ankara ve İzmir'de birçok

⁶³ İlker Başbuğ, **a.g.e.** s. 27- 28.

⁶⁴ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 75.

⁶⁵ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 125-126.

⁶⁶ Serdar Sakin – Sabit Dokuyan, **a.g.e.**, s. 85-86.

⁶⁷ Mehmet Altun, **a.g.m.**, s. 51.

⁶⁸ Nezire Yıldız, **a.g.m.**, s. 48.

⁶⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, 8 Eylül 1955, sene 31, sayı 11.174, s. 1.

kişi tutuklanmıştır. Bazı gazetelerin yazı işleri müdürleri işten çıkarılmış ve basına kısıtlama getirilmiştir.⁷⁰

Yaşanan olaylar Kıbrıs Rumlarının Enosis ve EOKA isteklerini artırmıştır. Kıbrıslı Türkler de, Türkiye'nin desteği ile faaliyetlerine devam etmiştir. Türk Mukavemet Teşkilatının kurulması için ilk adımlar 1957 yılında atılmıştır. Cemiyetin kurucuları Rauf Denktaş, Burhan Nalbantoğlu, Kemal Tanrısev idi.⁷¹

1.2. İngiltere'nin Kıbrıs Önerileri ve Türkiye'nin Taksim Tezini Benimsemesi

Londra Konferansı'nda bir sonuç alınamamıştır. Rumların yalnızca kendilerine verilmesini istedikleri self determinasyon ilkesi üzerine, Türkiye, İngiltere egemenliğini koruyamayacaksa adanın kendilerine iadesini istemiştir. EOKA örgütünün terör faaliyetlerinin artması Türkiye'de yaşanan 6-7 Eylül olaylarından sonra İngiliz Başbakanı Anthony Eden, Mareşal John Harding Kıbrıs'a vali olarak atamıştır. Harding, EOKA'ya karşı harekete geçmiş ve Makarios'u sürgüne göndermiştir. Terör olayları bitmeyince adaya bir anayasa uzmanı gönderilmiştir.⁷² Anayasa uzmanı adada uzlaşmayı sağlamak için bir tasarı geliştirmiştir.

Tasarıya göre;

- Meclis üyelerini, yüksek yargıçları vali atayacak. İç idare ve güvenlikten vali sorumlu olacaktır.
- Kurulan 26 kişilik parlamentonun üyelerinin 6'sını Türkler, 6'sını vali, kalanı Rumlar seçecektir.
- Türk toplumu adına alınan kararlar Türk üyelerden en az üç tanesinin oyu ile mümkün olacak ve Türkler için ayrı bakanlık kurulacaktır.
- Yüksek Mahkeme ve Güvenlik Mahkemesi üyeleri Rumlar ve Türklerden eşit sayıda insan ile kurulacaktır.
- Rumlar verilen bu hakları self- determinasyon'a uygun bulmayarak reddetmiştir.⁷³

Geçmiş konuşmalarında taksim tezini kabul etmeyen Menderes, yeni tasarı teklifinden sonra öneriye sıcak bakmış ve taksim tezini benimsediğini Türkiye Büyük Millet Meclisindeki konuşmasında belirtmiştir. Dönemin muhalefet lideri olan İsmet İnönü de taksim tezini kabul

⁷⁰ Ayşe Tuğba Kar, **6-7 Eylül Olayları Işığında Türk Basını'nda Yunan İmgesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 15.

⁷¹ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 24-25.

⁷² Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 92-93.

⁷³ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 23.

ettiğini açıklamıştır. Türk kamuoyu “Ya Kıbrıs Ya Ölüm” sloganını “Ya Taksim Ya Ölüm” olarak değiştirmiştir.⁷⁴

Yunanistan’ın, Kıbrıs Meselesinin tekrar BM’ye sevki isteğini İngiltere de desteklemiş, adaletli bir karar verilene kadar tarafların görüşmesine karar verilmiştir.⁷⁵ Bu sırada İngiltere, Süveyş Kanalı Projesinde istenilen sonuca ulaşamayınca Başbakan A. Eden istifa etmiştir. Yerine Harold Macmillan gelmiş ve hemen Kıbrıs sorununa yeni bir yaklaşımda bulunmuştur. ABD olmadan olayların çözülemeyeceğini söylemiştir. İngiltere, adadan çekileceğini yalnızca Kıbrıs’ta üs bulundurmakla yetineceğini duyurmuştur. EOKA örgütü eylemlerini durdurması karşılığında Makarios’un serbest kalmasını istemiştir. Kıbrıs’a dönmek şartı ile Makarios serbest bırakılmış, Mcmillan planını açıklamıştır. Buna göre; yeni bir anayasa hazırlanacak, iki milleti de temsil eden kişilerin bulunduğu meclis kurulacak, oluşturulan konseylere vali başkanlık yapacak, 7 yıl İngiltere egemenliği devam edecek süreç sonunda İngiltere adada üs edinirken adanın hâkimiyetini Türkler ve Rumlar paylaşacaktır.⁷⁶ Türkiye tasarıyı kabul etmiş fakat Rumlar yine reddetmiştir. BM, Yunanistan’ın Türkiye ile müzakere yapması gerektiğini belirtmiş aksi takdirde Macmillan planını devreye koyacağı konusunda Yunanistan’ı birkaç kez uyarmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti için İngiltere, Yunanistan, Türkiye arasında görüşmeler başlamıştır.⁷⁷

Kıbrıs’ta artan çatışmaların gölgesinde üç devletin görüşmeleri başlamıştır. Bağımsızlık üzerine anlaşmaya varan Türkiye ve Yunanistan’ın ekonomik anlamda batıya bağlı olması sebebiyle fazla seçenekleri yoktur, Türkiye taksim ve Yunanistan Enosis fikirlerinden vazgeçmişlerdir. Washington Hükümeti’nin de desteği ile Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes, Yunanistan Başkanı Konstantin Karamanlis ve iki ülkenin dışişleri bakanları 6 Şubat 1959’da Zürih Antlaşması, 12 Şubat 1959’da Londra Antlaşmalarını imzalamıştır.⁷⁸

⁷⁴ Alim Yılmaz, **Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Yeni Sabah Gazetesinde Kıbrıs Sorunu (1954-1964)**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2018, s. 18.

⁷⁵ Ümmü Altan, **a.g.m.**, s. 237.

⁷⁶ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 100-101.

⁷⁷ Emrah Balıkcıoğlu, **Kıbrıs Müzakerelerinde “Taksim” Tartışmaları (1956–1959)** Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi International Journal of Historical Researches. Yıl 1, Sayı 2 Güz 2016, s. 56.

⁷⁸ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 105-106.

1.3. Zürih ve Londra Konferansları

Kıbrıs, İngiltere egemenliğinde bağımsızlığı olamayan ülke statüsünde bulunmaktadır. BM şartları İngiltere'nin Kıbrıs'a egemenlik vermesi gerekliliğini ortadan kaldırmıştır. Fakat yaşanan olaylardan sonra İngiltere, Adaya bağımsızlık verip Türkiye ile Yunanistan'ı da soruna dâhil etmeyi mantıklı görmüştür. Yunanistan self-determination isteğini gerçekleştirememiş, Türkiye'de istediğı taksim tezini hayata geçirememiştir. Terör faaliyetlerine devam eden Yunanistan'ın bir de self-determinationa sahip olması Türklerin Adadaki varlığını zora sokacaktır. İki ülkede bağımsızlık teklifini kabul etmişlerdir. İlk görüşmelere 4 Aralık 1958'de BM'de başlanmış 16-18 Aralık Paris'te NATO toplantısı ile devam etmişlerdir.⁷⁹

Türkiye ve Yunanistan Dışışleri Bakanlarının bulunduğı toplantılar bağımsız bir Kıbrıs üzerinden ilerlemiştir. Türkiye, Türkleri korumak için Adada askeri birlik bulundurmak istemiş Yunanistan ise bunu kabul etmemiştir. Yine bağımsız devlet kurmak aşamasında, Adadaki askeri birliğin içinde bulunan Rum Türk asker sayıları ile ilgili anlaşmaya varılamamıştır. Türkiye Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Yunanistan Dışışleri Bakanı Averof yapılan görüşmelerden ve tekliflerden Adada ki toplumların temsilcileri olan Dr. Fazıl K        ve Makarios'u haberdar etmişlerdir. Fatin Rüştü Zorlu bu önemli toplantılara ülke başbakanlarının da katılması gerektiğini söylemiş fakat Yunanistan anlaşılamayan konular     lmeden başbakanları dâhil etmeyi reddetmiştir.⁸⁰

Kurulacak yeni Kıbrıs Bağımsız Devleti içinde Türkiye Adada yaşayan Türkler için kurucu taraflardan biri olarak eşit haklara sahip olmak istemiştir. Taraflar 11 şubat 1959 Zürih, 19 şubat 1959 Londra konferanslarına giderek anlaşmalar imzalamıştır. Zürih Anlaşması hazırlanacak anayasanın kurallarını içermektedir. Rum Türk ortaklığında bağımsız bir Kıbrıs kurmak hedefi gerçekleşmektedir.⁸¹ Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ve Yunanistan Başbakanı Karamanlis 5 şubat'ta Zürih'e gelmişlerdir. Altı gün süren toplantılar sonunda 11 şubat'ta anlaşmaya varıldığı açıklanmıştır. İki  lkenin Dışışleri Bakanları İngiltere'ye anlaşma sonucunu haber vermek için Londra'ya gitmişlerdir.⁸²

Zürih'te 4 antlaşma imzalanmıştır;

- Zürih Anlaşmasının içerik ve belgelerini açıklayarak anlatan **Centilmenlik Antlaşması**.
- **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Temel Yapısı Antlaşması**.

⁷⁹ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 33.

⁸⁰ Törehan  zdemir, **Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)**, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Karabük, 2014, s. 73.

⁸¹  mm  Altan, **a.g.m.**, s. 237.

⁸² Turgut  zakman, **a.g.e.**, s. 118.

- Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanan **Garanti Antlaşması**.
- Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan **İttifak Antlaşması**.⁸³

Yapılan bu anlaşmalarla Türkiye ve Yunanistan Başbakanları arasında tam bir uzlaşma sağlanmış görünmektedir. Makarios ve Adnan Menderes anlaşmaları imzalamak için Londra'ya çağırılmışlardır. Makarios son anda vazgeçip anlaşmanın maddelerinin değişmesini istemiş fakat İngiliz Dışişleri Bakanı Lloyd Makarios, kesin kararını vermesi için ona bir gün mühlet vermiştir. Ertesi gün Makarios anlaşmayı imzalamıştır. Londra'ya gelirken uçak kazası geçiren Adnan Menderes'in imzası hastaneye gidilerek kendisinden alınmıştır. Kıbrıs sorunun ilk aşaması çözülmüş olurken Kıbrıs Cumhuriyeti için temeller atılmıştır.

Kıbrıs Cumhuriyetine İlişkin Temel anlaşmaya göre:

Kıbrıs başkanlık ile yönetilen bağımsız bir devlet olacaktır. İki milletin dili de resmi dil olup resmi belgeler iki dilde de yayınlanacaktır. Ülkenin cumhurbaşkanı Rum, başbakanı Türk olacaktır. Kıbrıs'ın bayrağı iki milletin renklerinden bağımsız olurken, ulusal bayramlarda Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye bayrağı yan yana kullanılacaktır.⁸⁴ Yasama yetkisine sahip 50 üyesinin yüzde 70'i Rum, yüzde 30'u Türk olan bir Temsilciler Meclisi kurulacaktır. Rum ve Türk toplumlarının kendi iç işleri için yine kendi seçtikleri cemaat temsilcileri bulunacaktır. 5 büyük kentte iki millete ait ayrı belediyeler olacak kamu görevlerine yine yüzde 70 Rum, yüzde 30 Türkler yerleşecektir. 2000 kişilik Kıbrıs ordusunun yüzde 60'ı Rum yüzde 40'ı Türklerden oluşacaktır.⁸⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti, İngiltere ve Yunanistan arasında yapılan Garanti Antlaşması ile Adanın güvenliği ve bağımsızlığını güvence altına almak istemiştir. Antlaşmaya göre:

1. Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi bağımsızlığını ve güvenliğini koruyacaktır. Hiçbir ülke ile siyasi ya da ekonomik birleşmeye girmeyecektir.
2. İngiltere, Yunanistan ve Türkiye Kıbrıs Cumhuriyeti'nin haklarını, güvenliğini koruyacaktır. Taksim edilmesini, herhangi bir devletle birleşmesini engelleyecektir.
3. Bu anlaşma maddelerinden bir tanesine dahi uyulmazsa Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin müdahale hakkı olacaktır. Garantör devletler, aralarında antlaşmayı tekrar sağlamak için birlikte hareket edebileceklerdir.
4. Bu anlaşma imzalandığı gün başlayacaktır. Devletler Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine anlaşmayı kaydettirecektir.⁸⁶

⁸³ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 106.

⁸⁴ Baskın Oran, **Türk Dış politikası (Cilt I 1911980)**, İletişim Yayın, İstanbul, 2020, s. 608-610.

⁸⁵ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 106-107.

⁸⁶ Türkiye Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, **Garanti Antlaşması (Zurich 1959)**, www.evisa.gov.tr.

Zürih'te bu antlaşmalar yapılırken Kıbrıs'taki Türkler heyecanla haber bekliyor, basında çıkan haberleri takip ediyorlardı. Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş yayınladıkları ortak bildirimlerinde; Gelecekte endişe etmediklerini, Türk hükümetinin ve basının her zaman yanlarında olduğunu bundan sonra da aynı azim ve kararlılıkla Kıbrıs Türklerinin haklarına sahip çıkılacağından emin olduklarını söylemişlerdir.⁸⁷

İttifak Antlaşmalarının maddeleri ise şöyledir:

1. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin güvenliği için Yunanistan, Türkiye ortak çaba harcayacaktır.
2. Dışarıdan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Türkiye ve Yunanistan koruyacak.
3. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde güvenlik için üçlü karargah kurulacak.
4. Yunanistan karargah için 950 kişilik askeri grubun, Türkiye 650 kişilik askeri grubun adaya sevkini gerçekleştirecek. Taraflar gerekirse asker sayısını azaltmayı ya da arttırmayı isteyebilecek.
5. İki ülkeden gelen subayları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ordusu talim edebilecek.
6. Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerinin ya da Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Başbakanının seçeceği bir Kıbrıslı, Türk ve Yunan generallerden kurulan üçlü ekip Kıbrıs Ordusu'nu sırayla yönetecektir.⁸⁸

Bu antlaşmalar ile Kıbrıs bağımsızlığına kavuştu ve uzun yıllar sonra Türkler tekrar Kıbrıs Adası'nda kendi hakları adına söz sahibi oldular. Rauf Denktaş bir konuşmasında Askeri Türk alayının adaya gelmesine kadar endişe içinde olduklarını, Türk askerinin Adaya ulaşmasından sonra Makarios'un terör faaliyetlerine devam etmeyeceğini düşündüğünü fakat kısa zamanda bu rüyadan uyandığını ve Rumların yıkıcı hazırlıklarını izlemeye başladıklarını söylemiştir.⁸⁹

1.4. 1960-1974 Yılları Arasında Yaşanan Gelişmeler

15 Ağustos gecesi saat 00.00'da yapılan antlaşmalar anayasa hükmünde kabul edilip Kıbrıs Anayasasına eklenmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Ağustos 1960 senesinde kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti, Yetkileri Kısıtlı Devlet olarak konumlandırılmış olup uluslararası alanda tam bir devlet olarak tanınmıştır. Bunun sebebi Kıbrıs'ı garantör devletlerin temsil etmesidir. Kıbrıs Anayasası Kıbrıs halkı için yani Adada yaşayan iki toplum için de yapılmıştır.⁹⁰ Yapılan antlaşmalardan sonra beklenen, Kıbrıs için sakin zamanların gelmesidir. Ancak Adada huzur bir

⁸⁷ Cumhuriyet Gazetesi, 13 Şubat 1955, yıl 34, sayı 12.413, s. 1.

⁸⁸ Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs Cumhuriyeti Yunanistan ve Türkiye Arasında İmzalanan İttifak Antlaşması (Zurich 11 Şubat 1959), www.evisa.gov.tr.

⁸⁹ Hande Erol, a.g.e., s. 45.

⁹⁰ İlker Başbuğ, a.g.e., s. 36-37.

türlü sağlanamamış Makarios “*sekiz asır sonra Kıbrıs, Yunan olmuştur.*” gibi bölücü ve tahrik edici açıklamalara başlamıştır. Rauf Denктаş’da kuruluş resepsiyonuna bu sözler sebebiyle gitmeyeceğini bildirmiştir.⁹¹

Makarios, Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluşunun ikinci yıl döneminde Kykko Manastırında vaaz verirken Enosis düşüncelerinden bahsetmeye devam etmiştir. 50 Yıllık mücadeleyi sonuçlandırmak için EOKA kahramanlarının faaliyetlerine, kaldıkları yerden devam edeceklerini söylemiştir. Ayrıca İçişleri Bakanı Yorgacis de “*Kıbrıs’ta Rum olmayan, Rum gibi düşünmeyen ve kendini sürekli Rum gibi hissetmeyen kimselere yer yoktur.*” demiştir. Yunanlı Subaylar Adada askeri birlikler oluşturarak onları eğitmişlerdir. 1963 yılına kadar 10.000 Adalı Rum, askeri açıdan hazırlanmışlardır.⁹²

Kıbrıs’ta Türkleri saf dışı bırakmak için Rumlar Akritas planını oluşturmuşlardır. Plana göre;

1. İlk aşama Kıbrıs sorunun aslında çözülmediğini dünyaya duyurmak,
2. İki milletin bir ülkede birlikte barınamayacağına, Türklerin güvenilirmez insanlar olduğuna Rum halkını inandırmak,
3. Adanın zaten Rumlar tarafından yönetildiğini ve Türklerin yanlış davranışları yüzünden yönetimin zorlaştığını göstermek.
4. Amaçlarının Türklere eziyet etmek değil yeniden anayasayı oluşturmak olduğunu anlatmak,
5. Enosis isteklerinden vazgeçtiklerine inandırmak ve self-determination isteklerini tekrar etmektir.

Akritas’ın planını uygulamak isteyen Rumlar, 1959’da imzalanan antlaşmalarda Adada bulunan Rum halkı için de bir oylama yapılmadığını söylemiş, antlaşmaların Rum halkına sorularak değiştirilmesini istemişlerdir.⁹³

21 Aralık 1963’te Akritas’ın planını devreye koymak için Adada, Rum terör faaliyetlerinin tırmanmaya başladığı anlar yaşanmıştır. Tahtakale Mahallesi’nde bir Türk ailesi sorgu bahanesi ile durdurulmuştur. Rum polisler, kimliğini göstermeyen Türklerin karakola gitme isteğini kabul etmemiş, mahalleli olayı izlemek için dışarı çıktığında Rumlar halk üzerine ateş açmışlar ve iki kişinin ölümüne yol açmışlardır. Daha sonra Rauf Denктаş’ın çalışma odasını ve Atatürk heykelini

⁹¹ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 45.

⁹² Muzaffer Sever, **20 Temmuz 1974 Kıbrıs Bitmeyen Gece**, Kaştaş Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 23-24.

⁹³ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 153-154.

kurşunlamışlardır. Kıbrıs'ta Türklere karşı planlı zulümler devam ederken Makarios, 13 Kasım'da anayasa değişikliği teklifinde bulunmuştur.⁹⁴

Anayasada şu değişiklikler istenmiştir;

1. Cumhurbaşkanı ve başkan yardımcısının veto haklarının kaldırılması, her ikisinin de Temsilciler Meclisinin yapacağı ortak seçimlerle seçilmesi,
2. Bazı vergilendirme yasalarına ayrı veto uygulamasının kaldırılması,
3. Türk ve Rumlara ait ayrı belediyelerin kapatılması ve yerine ortak belediyeler açılması,
4. Yargı uygulamalarının ve uygulayıcılarının birleştirilmesi,
5. Orduda bulunan asker sayısının ve güvenlik kuvvetlerinin sayısının anayasaya göre değil yasaya göre değişiklik göstermesi,
6. Adli sistem, polis, jandarma ve güvenlik güçlerinin birleştirilmesi,
7. Yönetimde, hukukta ve güvenlikte görev yapan kişilerin hangi milletten ne kadar memur alınacağına milletlerin nüfus sayımına göre belirlenmesi,
8. Milletleri temsil eden Cemaat Meclislerinin ortadan kaldırılması.⁹⁵

Rumların Anayasa değişikliği teklifini Türkler kabul etmemiştir. Kıbrıs'ta Rumlar adına dikilen bir terörist heykeli patlatılmış ve haber ajanslarına Türkler heykelimize bomba koydu şeklinde geçmiştir. Rumlar Enosis diye bağırarak sokaklarda eylem yapmaya başlamışlardır. TMT olayları sakince izlemiş ve kritik noktalarda önlemler alınmıştır. Evinden işine giden bir Türk, Rum çeteler tarafından kaçırılmıştır. Rumların tedhiş faaliyetlerine itiraz eden Türk öğrencilerin okulu taranmış, Türk mahallelerinin giriş çıkışları kapatılmıştır. Telefon ağları kesilmiştir. Türkler de ağır silahlarla karşılık vermeye başlamışlardır.⁹⁶

Kıbrıs'ta tırmanan tedhiş olaylarının Türkiye'de yankısı büyük olmuştur. Türkiye'de yaşayan Kıbrıslı öğrenciler İstanbul Üniversitesi bahçesinde Atatürk Anıtı önünde açlık grevine başlamışlardır. "Biz Kıbrıs'a gitmek istiyoruz," dediklerinde, "Siz bize lazımsınız." cevabı almışlardır.⁹⁷ Bu arada Türkiye'de yaşayan vatandaşlardan da hükümete mektuplar geliyordu. Halk Kıbrıs'ta bulunan soydaşları için savaşa gitmeye hazırlanmışlardır. Alacakaya'dan gönderilen Koç Ali Özalan ve Adana'dan gönderilen Belediye Zabıta Memuru Nurettin Karasaçlı'nın gönderdiği mektuplar bunlara örnektir.⁹⁸

⁹⁴ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 39.

⁹⁵ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 113.

⁹⁶ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 170-174.

⁹⁷ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 157, 158.

⁹⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı, **Kıbrıs'a Gönderilecek Olan Birliğe Gönüllü olarak Katılmak İsteyen Vatandaşlara Ait Mektuplar**, Başkanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 11.09.1964, D.No: A7, Yer: 22-128-3.

Adada devam eden Rum saldırılarının başına ise EOKA'cı Nikos Sampson geçirilmiştir. Türklere saldırılar artınca Türkiye 24 Aralık 1963 senesinde Yunanistan ve İngiltere'ye ortak bildiri yayınlamışlardır. Bildiriye göre;

“Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Hükümetleri Garanti Antlaşmasını imza eden devletler sıfatı ile Kıbrıs Hükümeti ile Türk ve Rum cemaatlerini hâlihazır karışıklıklara son vermeye çağırırlar. Üç Hükümet, bu gece ateş kesilmesi için uygun bir saatin tespitine ve her iki cemaatten buna riayetini istemeye Kıbrıs Hükümeti'ni davet ederler. Üç Hükümet ayrıca hukuk nizamının korunması lüzumunu göz önünde tutarak bugünkü durumu doğuran güçlüklerin halline yardım maksadıyla tavassutta bulunmayı teklif ederler.”⁹⁹

Fakat ne yazık ki saldırılar durmamıştır. Kanlı Noel olarak bilinen 24-25 Aralık gecesi Türk alayı doktorlarından Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ve üç oğlunu banyoda kurşunlayıp katletmişler, iki Türk kadını ve bir kız çocuğunu da öldürmüşlerdir.¹⁰⁰ Yine köyler basılmış, 21 sivil katledilmiştir. İngiliz bir gazeteci olan Scott Gibbons'un Türkeli köyünün o gece basılması ile ilgili kayıtları şöyledir. Silahlı kişiler zorla Türklerin yaşadığı evlere girmiş ve onlara şiddet uygulamıştır. İnsanların korkuyla sokakta koşarak kaçması insanlara Nazileri hatırlatmıştır. İnsanlar yardım çığlıkları atmıştır. 8 Türk öldürülürken 150 Türk rehin alınmıştır. Rehinelerin bir kısmından haber alınamamıştır.¹⁰¹

25 Aralık 1963'teki saldırılarda 24 Türk ölmüş ve 103 köy boşaltılmıştır. Türkiye, Garanti Antlaşması gereğince Adaya müdahale hakkının doğduğuna inanmıştır. Fakat Türkiye Kıbrıs'a çıkartma yapacak bir askeri güce sahip değildir. Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay'a göre Adaya müdahale için zamana ihtiyaç vardır. Başbakan İsmet İnönü yaptığı toplantıda, uçaklarla havada dolaşarak korkutma ve geri püskürtme yapmaya karar vermiştir. Alınan karar hemen Kıbrıs'a haber verilmiş, Rauf Denктаş sevinçten sokaklara çıkmıştır. Türk uçakları karıştırmaz diye TMT üyeleri Türk evlerine Türk bayrakları asmıştır. Türkiye'den gelen jetlerin Kıbrıs üzerinde gövde gösterisi yapması Türklere güven vermiştir. Adada bulunan 650 Türk askeri karargâhından, Türkleri korumak için çıkmıştır. Rumlar ve Yunan askerleri telaşlanarak saldırılarını sonlandırıp geri çekilmişlerdir. Halk artık Rumlara karşı daha dirençlidir.¹⁰² Türkiye'de Kıbrıs olayları ile ilgili tutulan raporda yapılan terör eylemleri ile hakkında asılsız bilgilere yer verilmiştir. Türklere makineli tüfeklerle ağır silahlarla saldırılmasına ve Türklerin ailelerini av tüfekleri ile korumaya çalışmasına rağmen batı gazetelerinde “*Birbirilerini insafsızca öldürüyorlar*” diye başlık atılmış hatta halkın güvenlik güçlerine karşı savaştığı söylenmiştir. Rumlar 6 cenazeyi rahatça, binlerce kişilik topluluklarla defnederken; Türkler cenazelerine

⁹⁹ Ayhan Cankut, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları ve Kamuoyuna Yansımaları 1955-1964**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi, Elazığ, 2003, s. 192.

¹⁰⁰ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 157.

¹⁰¹ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 114.

¹⁰² Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 185.

gidememiş, şehitlerini bahçelerine gömmek zorunda kalmışlardır. Yaşanan bu durum bile iki tarafın eşitsizliğini ortaya koymaktadır.¹⁰³

Grivas ve arkadaşları adadan ayrılmış Makarios'un Akritas planı iptal olmuştur. Makarios, Dr. Fazıl Küçük'ü arayarak görüşme teklifinde bulunmuştur. Görüşme sonunda "Yeşil Hat"¹⁰⁴ olarak isimlendirilen Lefkoşa'yı ikiye bölme fikri Kıbrıs'ta kabul edilmiştir. İngiltere, Türkiye, Yunanistan birleşip Barış Gücü Askerleri Ordusu kurmuştur. Ada halkı da bu gelişmeye destek vermiştir.¹⁰⁵

İngiltere, 15 Ocak 1964'te Türkiye, Yunanistan hükümet temsilcileri, Rum ve Türk halkları temsilcileri ile Londra'da bir görüşme teklif etmiştir. BM sekreteri U-Thant Kıbrıs'ta barış ve huzurun sağlanması için bazı hazırlıklar yapmıştır. Çözüm için ürettiği fikirleri şu yöndedir:

- a. Kıbrıs'a gönderilecek bir askeri kuvvet ile Adadaki karmaşaya son verilecek.
- b. Ülkenin bundan sonraki güvenliği için seçilecek tarafsız kişiler çözüm yolları araştırması yapacaktır.¹⁰⁶

Yapılan müzakereler neticesinde BM Barış Gücü (UNFICYP) kurulmuş ve Adaya asker yollama kararı alınmıştır. Arabulucu olarak Finlandiyalı Diplomat Sakari Tuomioja atanmıştır. BM Barış Gücü askerleri mart sonunda Adaya hızlı bir şekilde sevk edilmiştir. Makarios ise Yunanistan'ın desteğini arkasına alarak Zürih ve Londra Antlaşmalarından çekildiğini açıklamış. BM askerleri Adaya gelmeden güçlenmek için Adada zorunlu askerlik uygulamasına geçmiş ve dışarıdan ağır silahlar almaya başlamıştır. Ayrıca Doğu Blok'u ve Sovyet Rusya ile yakınlaşmıştır.¹⁰⁷ Türkiye, Barış Gücü'nün yaşananlara engel olamadığını, olayların artarak devam ettiğini Yunanistan'a ve İngiltere'ye nota ile bildirmiştir. Anayasanın ve anlaşmaların ihlali sebebiyle Türkiye Adaya müdahale etmeye karar vermiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, bir konuşmasında, "Eğer Rumlar hareketlerine devam ederlerse, günün birinde Kıbrıs'a gitmemiz mukadderdir..." demiştir.¹⁰⁸

¹⁰³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, **Kıbrıs Meselesi, EOKA ve Yunanistan Hakkında Rapor**, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 08.03.1964, Dosya:E4, Yer: 64-394, 29, s. 1.

¹⁰⁴ Lefkoşa'yı Rum ve Türk kesimi olarak ikiye ayıran ve Rum saldırılarının da durdurulduğu harita üzerinde ki çizimi yeşil bir kalemle yapıldığı için **Yeşil Hat** ismi verilmiştir. Bkz. Alim Yılmaz, **a.g.e.**, s. 30.

¹⁰⁵ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 40.

¹⁰⁶ Ayhan Cankut, **a.g.m.**, s. 203.

¹⁰⁷ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 51.

¹⁰⁸ Alim Yılmaz, **a.g.m.**, s. 30, 31.

Sonuç olarak BM Barış Gücü (UNFICYP) kurulmuş ve adaya asker yollama kararı almıştır. Arabulucu olarak Finlandiyalı Diplomat Sakari Tuomioja atanmıştır. BM adaya müdahale için mart sonunda hızlı bir şekilde asker yollamıştır.¹⁰⁹

1.4.1. Johnson Mektubu

Makarios, Kıbrıs'ta uyguladığı terör faaliyetleri ile yönetimi ele geçirdiğine inanıyordu. BM Barış Gücü askerlerinin Adada olması Makarios'a, Türkiye'nin adaya gelmeyeceğini düşündürmüştü. Özellikle Kanlı Noel'den sonra yaşananlar New Bullet'in gazetesi vasıtasıyla dünya kamuoyuna sunulmuştur. Buna göre: Rumlar Kıbrıs'a dışarıdan ağır silahlar ve cephane getirmektedir. Türkler, Rum askerler tarafından şiddete uğramakta, küfredilip, darp edilmekteydi. Türkler sokağa çıkamıyor, Rum tarafındaki işlerine gidemiyorlardı. Pazara, tarlaya çıkmalarına izin verilmiyordu. Türklerin evleri gasp edilmekte ve Türkler katledilmekteydi.¹¹⁰

Türkiye yaşanan olayları takip edip, Makarios'u diplomatik yollarla uyarmıştır. Makarios, yaptığı her şeyin yasalara uygun olduğunu söylemiştir. Bu sırada Dr. Küçük tarafından sürekli Türkiye'den yardım talebinde bulunulmuştur. Başbakan İsmet İnönü askeri müdahaleyi en son çare olarak görmüş olayların nereye gideceğini bekleyip görmek istemiştir. Kıbrıs için müdahaleden başka ihtimal kalmadığını gören İnönü, 6 Haziran 1964'te Adaya çıkarma yapacağını iki gün önce 4 Haziran'da ABD'ye duyurmuştur.¹¹¹ ABD Başkanı Johnson ise İsmet İnönü'ye cevap niteliğinde şu mektubu yollamıştır:

1. ABD Türkiye yanında yer alan bir ülkedir ve ABD'nin fikri sorulmadan Kıbrıs'a müdahale yapılmamalıdır.
2. Türkiye çıkartma yapmadan önce Garantör Devletlere danışmalıdır.
3. Türkiye NATO üyesi bir ülke olduğu için Kıbrıs'a müdahalesi NATO üyesi diğer ülkelerle arasında sorun çıkarabilir.
4. Türkiye'nin Kıbrıs çıkartması sırasında SSCB müdahale ederse NATO Türkiye'ye yardımcı olmayacaktır.
5. Türkiye'nin tavrı BM'nin yaptıklarını boşa çıkaracaktır.
6. Türkiye çıkartma sırasında ABD'den aldığı hiçbir askeri teçhizatı kullanamaz.
7. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Kıbrıs müdahalesinden önce ABD ile toplantı yapmalıdır.¹¹²

¹⁰⁹ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 50.

¹¹⁰ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 120, 121.

¹¹¹ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 165-166.

¹¹² Fatma Gül Kesiktaş, **Kıbrıs Sorununun Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması: Jhonson Mektubu (160-165)**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2005, s. 88.

ABD'nin gücünü kullanarak Türkiye'ye diplomatik uyarıda bulunması iki ülke arasında yaşanan ilk sorun olarak görülmektedir. Yazılan mektupta, Türkiye'nin Adada harekâta başlaması halinde ABD'den alınan silahların kullanılmaması şartı ve NATO üyelerinin desteğinin olmayacağı gibi maddeler açıkça tehdit içermektedir. Bundan sonra Türkiye Kıbrıs konusunda yalnız olduğunu daha iyi anlamıştır. Bazı görüşlere göre; Kıbrıs müdahalesine henüz hazır hissetmeyen Başbakan İsmet İnönü, ABD'nin fark etmesi için bilinçli olarak hazırlıkları göz önünde yapmış fakat bu kadar sert bir tepki beklememiştir. Amerika uyarısından pişman olmuş fakat iki ülke arasındaki dengeler değişmiştir.¹¹³

İsmet İnönü müdahaleden vazgeçmiş, ABD'nin Kıbrıs sorununda ağırlığını koymasını istemiştir. İsmet İnönü mektubunda kendisini görüşmeye çağıran Johnson ile görüşmek için ABD'ye gitmiştir. Johnson kendi formülü olduğunu söylemiş fakat bunu açıklamamıştır. İsmet İnönü, Washington'dan ayrılırken gazetecilere; *"Biz Türkler bağlandığımız ülkeye inancımız yıkılıncaya kadar tam bir yakınlık içinde bulunuruz. Ama inancımız bir kere yıkılırsa, yeniden güvenimizi kazanmak kolay değildir. Yeni bir dünya kurulacaksa Türkiye yerini alacaktır."* demiştir.¹¹⁴

İnönü, ABD'den İngiltere'ye geçip Başkan Harold Wilson ile görüşmüştür, başkan sohbet arasında *"Kıbrıs Yunanistan'a verilse tepkiniz ne olur?"* diye sormuştur. İnönü *"Kimin malını kime veriyorsunuz."* diyerek sert bir tepki göstermiştir.¹¹⁵

1.4.2. Cenevre Konferansı ve Acheson Planları

ABD, Türkiye, Yunanistan, İngiltere arasındaki sorunun çözümü için devletleri ve Kıbrıs Hükümeti'ni Cenevre'ye davet etmiştir. Toplantıda ara buluculuk yapacak kişi ABD eski Dışişleri Bakanı Dean Acheson'dur. Makarios görüşmeyi reddederken, Yunanistan toplantıya katılmıştır.¹¹⁶ Türkiye, İngiltere ve ABD; Cenevre görüşmelerinde Kıbrıs'tan vazgeçmeyeceğini Londra ve Zürih toplantılarındaki antlaşmaların geçerli olması gerektiğini kesin bir dille belirtmişlerdir. Fakat taraflar Yunanistan'a daha yakın bir tavır sergilemişlerdir. Türkiye'nin Kıbrıs'tan vazgeçmesi için Ege'den bir ada vermeyi bile teklif etmişlerdir. Türk Temsil Heyeti bu düşünceleri reddetmiştir.¹¹⁷

14 Temmuz 1964'de Acheson Kıbrıs sorununu çözmek amacıyla hazırladığı ve kendi ismini verdiği planını açıklamıştır. Plana göre;

¹¹³ Hüseyin Çelik, Uğur Özgöker, **Johnson Mektubundan Trump Mektubuna Türkiye ABD İlişkileri**, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt 8, No:1, 2020, s. 3,4,6.

¹¹⁴ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 122.

¹¹⁵ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 218-220.

¹¹⁶ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 122-123.

¹¹⁷ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 55.

- a. Kıbrıs'ın Karpas Yarımadası Türklere ait olacak ve bu bölgeye istedikleri kadar asker getirebilecekler,
- b. Yunanistan, Rum idaresindeki yerlerde Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerde özerk Türk idaresi kurulacak fakat merkeze bağlı olacak,
- c. Adada yaşayan Türkler Lozan Antlaşması sınırlarında yaşayan Müslümanların haklarına sahip olabilecekler. Bu haklar BM ya da Adalet Divanı tarafından denetlenebilecek.¹¹⁸

Türkler tarafından antlaşma kabul edilmiş, Türklerin egemen olacağı bir bölge fikrini Yunanistan kabul etmemiştir. Mr. No olarak bilinen Rauf Denktaş aksine, yine sorun çıkaran Makarios'tur. 22 Ağustos'ta Acheson ikinci planını anlatmıştır. Karpas Yarımadası'nda 50 yıllığına bir üst teklif edilmiştir fakat İsmet İnönü egemen üst konusunda ısrarcı davranmıştır. Makarios'un olumsuz tavırları yüzünden Yunanistan net bir cevap verememiştir.¹¹⁹

1.4.3. Erenköy saldırıları

Rumlar, bütün anlaşma çabalarına rağmen silahlanmaya ve terör saldırılarına devam etmiştir. Türk köylerine giden yolların bazıları Rumlar tarafından tutulmuş Türkler yiyecek ihtiyaçlarını gideremez hale gelmişlerdir. Kıbrıs Türkleri ise, Rumların saldırıları karşısında kendilerini savunmak için çalışmalara çoktan başlamıştı. Amaçları Kıbrıs'ta savunma sağlayabilecek sayıda cephane ve asker biriktirmektir. Albay Rıza Vuruşkan mücahitlerin ve öğrencilerin 30 km bir alanı korumak için yeterli sayıda olmadığını Denktaş'a söylemiştir, niyeti herkesi Erenköy'de toplayıp daha güçlü bir savunma kurmaktır. Erenköy mücahitlere silah ve yiyecek yardımı yapmak için uygun nokta olarak görülmüştür. Bu arada Rumlar Baf'a saldırmış Türklerin suyunu kesmişlerdir.¹²⁰

Makarios, Erenköy'de yapılan silah sevkiyatını öğrenmiş bölgeye asker göndererek çatışmaları başlatmıştır. Türkiye'de ise üniversite okuyan 400 öğrenci okullarına ara vererek Kıbrıs'a çıkmıştır. Çatışmaların artması ve karadan yapılan hazırlıkların yeterli gelmemesi, 8 Ağustos günü saat 16.15'te Türk jetleri hava uyarı uçuşlarında bulunmuştur. Uçaklardan biri uyarı ateşi ile vurulunca Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel paraşütle atlayıp kurtulsa da Rumlar tarafından ağır işkencelerle şehit edilmiştir.¹²¹

Dillirga Savaşları diye adlandırılan bu çatışmalar 4 gün sürmüştür. Cengiz Topel ile birlikte 13 mücahit şehit olmuş, 4 kayıp olup 32 kişi ise yaralı olarak kurtulmuştur. Rumlar da 53 ölü, 125

¹¹⁸ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 123.

¹¹⁹ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 80.

¹²⁰ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 224.

¹²¹ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 123.

yaralı vermiştir. Türkler yaralanan sivilleri Erenköy limanından kaçırmaya çalışmıştır.¹²² Türkiye hava saldırısı ile kritik bölgeleri bombalayarak Rumları yıpratmışlardır. Yunanistan Güvenlik Konseyine başvurmuş, Güvenlik Konseyi Türkiye'ye ateşi kesmesi için telgraf çekmiştir. 9 Ağustos 1964'te Sovyet Rusya Başbakanı Kruşçev, İsmet İnönü'ye bir mektup yollamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı silahlı müdahaleyi geri çekmesini, milletler arası problemlerin silahla çözülemeyeceğini söylemiştir.¹²³

Türkiye'nin bu kararlı müdahalesi sonucunda Rum tarafı ateşkesi kabul etmeye razı olmuştur. Ateşkes anlaşması 10 Ağustos 1964 tarihinde imzalanmış ve bugünkü Erenköy sınırları belirlenmiştir. Fiili savaşın sona ermesine rağmen henüz gelecek ile ilgili netliğin olmaması Erenköy'de bulunan mücahitlerin o bölgede kalmaya devam etmesine neden olmuştur.¹²⁴

Türkiye Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, 30 Ekim 1964'te, Sovyet Rusya'yı ziyaret ederek, aralarındaki ilişkiyi normalleştirme yoluna gitmiştir. Bu ziyaret, Türkiye ile SSCB arasındaki ilişkileri normal bir seyre dönüştürmeye katkı sunmuş ve SSCB, Adada iki toplumun varlığını kabul edip Türkiye'nin tezine uygun bir tavır sergilemiştir.¹²⁵

1.4.4. Galo Plaza Raporu ve BM Genel Kurul Kararı

Kıbrıs meselesinin çözümü için BM Güvenlik Konseyinin 25 Mart 1964 tarihinde atanan arabulucusu S. Tuomioja hayatını kaybedince yerine BM Genel Sekreteri Mr. Galo Plaza Lasso getirilmiştir. Mr. Galo Plaza Lasso, hazırlamış olduğu raporu 1965 yılında sunmuş ve hatta kendisine verilen arabuluculuk görevinin ötesine geçerek, hazırladığı rapor doğrultusunda, Kıbrıs'taki taraflara bir an önce müzakerelere başlamalarını tavsiye etmiştir.¹²⁶ Plaza'nın 26 Martta sunduğu rapora göre;

- Makarios'un eylemleri görmezden gelinmiş, Adanın Rumlara ait olduğu kabul edilmiştir. 1960 Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın geçerliliği kalmamıştır.
- Türkler, Kıbrıs'ın ortağı değil Rumlara ait bir ülkenin azınlık vatandaşlarıdır.¹²⁷

¹²² Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 124.

¹²³ Erol Mülteçimler, **a.g.e.**, s. 140.

¹²⁴ Çağatay Taşkın, C. Okan Tuncel, **Kıbrıs Türk Milli Mücadelesinde Erenköy Direnişi: Bir Sözlü Tarih Çalışması**, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi, C 18, S 33, Mart 2017, s. 575.

¹²⁵ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 58.

¹²⁶ Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, **Birleşmiş Milletler İle İlişkiler**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

¹²⁷ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 125.

Plaza, iki milletin ırk, dil, tarih ve diğer her konuda ayrı olduklarını raporun başında belirtmesine rağmen Rumca'yı resmi dil yapıp Türkleri Kıbrıs'ta azınlık hale getirmesinin yanında Türkiye'ye göç etmelerini ve Türkiye'nin federal sistem tezini terk etmesini önermiştir.¹²⁸ Plazanın raporu BM'de görüşülmüş 54 çekimser oy, 5 olumsuz oy 47 olumlu oy ile kabul edilmiştir.¹²⁹ Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel kararla ilgili: *"Karar, hakka, hukuka, uluslararası anlaşmalara aykırıdır. Anlaşmaların verdiği haklarımızın ortadan kalkması söz konusu değildir."* demiştir.¹³⁰ Kıbrıs Rum kesiminin, Kıbrıs'ın tamamını temsil ettiği Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmasını, Makarios fırsat bilmiş ve 1964'te Rauf Denktaş'ın önce yargılanmasını sonra Adadan uzaklaşmasını sağlamıştır.¹³¹

Sonraki yıllarda Yunanistan Enosis isteğine ve Türk halkı üzerinde baskılarına devam etmiş Kıbrıs meselesinde bir sonuca varılamamıştır. 1967 yılında Yunanistan'da yaşanan darbe olayından sonra Rumlar Kıbrıs'taki isteklerini askeri yollarla almaya çalışınca gerginlikler tekrar başlamıştır.¹³²

1.4.5. 1967 Kıbrıs Olayları

Türkiye 1965 yılında genel seçimlere gitmiş ve Adalet Partisi büyük bir oy çoğunluğu ile tek başına iktidara gelmiştir. İktidarın tek bir elde toplanması, verilecek kararların hızlı alınmasını beraberinde getirmiştir. Yunanistan'da ise 21 Nisan 1967 yılında seçim olacağı sırada, sağ görüşlüler Papadopoulos önderliğinde albaylar cuntasını gerçekleştirmiştir. Darbeyi destekleyen devletin ABD olduğunu düşünen Sovyet Rusya Türkiye ile yakınlaşmış, Avrupa Birliği Yunanistan ile ilişkilerini dondurmıştır.¹³³

Yunanistan'da darbeci iktidar, yayınladığı hükümet programında Enosisi desteklediğini ima etmiştir. Makarios'un aksine EOKA lideri Grivas'ı desteklemiştir. Grivas, Yunanistan'dan aldığı destekle Türkler üzerindeki baskıyı artırmıştır.¹³⁴

Makarios SSCB yanlısı bir tavır sergilerken, Yunanistan'da yeni kurulan hükümet ABD tarafında yer almıştır. Bu yüzden Makarios dışlanmış, Yunanistan'a ve Grivas'a karşı tavır almıştır.

¹²⁸ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 58.

¹²⁹ Fırat Melek, **"Yunanistan'la ilişkiler"**, **Türk Dış politikası** C.1:1919-1980, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 734.

¹³⁰ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 125.

¹³¹ Hande Erol, **a.g.e.**, s. 135.

¹³² Neşe Çapan, **Kıbrıs Barış Harekati Sonrası Türkiye Yunanistan İlişkilerinde Güvenlik Meselesi (174-2010)**, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı Balkan Araştırmaları, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2019, s. 63.

¹³³ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 60.

¹³⁴ Muzaffer Sever, **a.g.e.**, s. 31.

Yunanistan'ın Adadaki temsilcisi Grivas ve askerlerine Adadan çekilmesini söylemiştir. Yunan cuntası Grivas'a olan desteğini askeri personel, silah, araç ve gereçler göndererek göstermiştir. Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel ve Yunan Başbakanı Konstantin Kollias 9-10 Eylül 1967'de Keşan'da görüşmüşlerdir. Konstantin Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin hakkını koruyarak Enosisi gerçekleştirebileceğini din, dil, ırk eşitliği sağlanabileceğini söylediğinde Demirel, Lozan'ın dengesini bozulacağını ve anlaşmaların tek taraflı değiştirilemeyeceğini söylemiştir. Kıbrıs'a girmesine 1964'ten beri izin verilmeyen Kıbrıs Türk Toplum Lideri Rauf Denktaş, 1967'de Kıbrıs'a, gizlice dahil olmak isterken Makarios'un adamları tarafından yakalanmıştır. Tutuklanan Rauf Denktaş ve arkadaşları 12 gün sonra serbest bırakılıp Türkiye'ye iade edilmiştir.¹³⁵

Öte yandan Kıbrıs'ta iki toplum arasında yeniden gerginlik tırmanmıştır. Boğaziçi köyünün Türk kesimi ile Türk olan Geçitkale köyünde 20 Temmuz 1967 tarihinden itibaren Rum polislerin serbestçe dolaşacağı söylenmiş fakat Türk kesimi temsilcileri bunun Türkleri kışkırtacağını ifade etmişlerdir. Grivas ise Türkleri bir araya toplayarak, bunun doğal bir durum olduğunu Rum polisleri mukavemet edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Çok geçmeden Rumlar ile Türkler arasında çatışmalar başlamıştır. Rumlar olay yerinde çatışmaya engel olmaya çalışan Barış Gücü askerlerinin de elindeki silahları alarak iki köyü yağmalayarak 26 Türk'ü öldürüp, çok sayıda kişiyi esir almışlardır.¹³⁶

Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri 16 Kasım Perşembe günü gizlice Bakanlar Kurulunu toplamışlardır. Hükümete derhal müdahale yetkisi verilmiştir. 17 Kasım'da Türk uçakları Kıbrıs'a gönderilmiş, işgal edilen Boğazkale ve Geçitkale üstünde, Makarios'un sarayı, karakollar ve meydanların üzerinde gezerek gözdağı vermişlerdir.¹³⁷ Gaz dökülüp yakılan evleri yağmalanan kadınları taciz edilen Kıbrıs Türkleri için Türk Hükümeti, Yunan Cunta Hükümetine, isteklerini bildirmiştir.

- Grivas adayı terk etmeli.
- Askeri İttifak Antlaşmasında belirtilenlerden fazla olan Yunan askerleri adadan çekilmeli,
- Kıbrıslı Rumlar silahlardan arındırılmalı,
- Kıbrıslı Rumlar Boğazkale ve Geçitkale'de ölenler için tazminat ödemeli,
- Kıbrıslı Türklere yapılan ekonomik önlemler kaldırılmalı ve Türklere taarruz olmayacağı konusunda garanti verilmelidir.¹³⁸

¹³⁵ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 131.

¹³⁶ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 192.

¹³⁷ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 250-252.

¹³⁸ Muzaffer Sever, **a.g.e.**, s. 31.

Türkiye aksi halde çıkartma yapacağını söylemiştir ABD ve BM'nin araya girmesiyle uzlaşma sağlanmıştır. Yunan Cuntası izinsiz adaya gönderdiği 12 bin Yunan askerini geri çekmiştir.¹³⁹

1963 ve 1967'de yaşanan olaylardan sonra Türkiye Kıbrıs için her an bir savunma ihtiyacı olduğunu fark etmiş ve "Ulusal Savaş Sanayi" kurma girişimlerine başlamıştır. 15 bin paraşüt, 16 savaş uçağı almış, Türkiye yüz adet çıkarma gemisi için üretimlere başlamıştır.¹⁴⁰

28 Aralık 1967'de Geçici Kıbrıs Yönetimi kurulmuştur. Kıbrıs, Rum ve Türk yönetimi olarak ikiye bölünmüştür. Türk yönetiminin başına Dr. Fazıl Küçük ve yardımcısı olarak Rauf Denktaş getirilmiştir. 11 üyeden oluşan Bakanlar Kurulu kurulmuş, Temsilciler Meclisi ve Cemaat Meclisi, Yönetim Meclisi olarak bir çatı altında toplanmıştır.¹⁴¹

1.5. Kıbrıs Barış Harekâtı

1.5.1. Barış Harekâtı Öncesi

1967 Kasım ayında tekrar başlayan olaylar sebebiyle Türkiye Kıbrıs'a müdahale etmeye karar vermiş fakat dış ülkelerin baskısı ile bunu ertelemiştir. Makarios'un Yunan cuntası ile sorun yaşaması üzerine adada bulunan Rumlar misilleme amacı ile Rusya ile yakınlaşmışlardır.¹⁴²

Makarios Türkiye varken Enosis isteğini gerçekleştiremeyeceğini idrak etmiş, bu işin uluslararası alanda çözüleceğine karar vermiştir. Makarios yandaşları ile Yunan Cuntası yandaşları ve EOKA'cılar arasında ciddi çatışmalar yaşanmış, Rumlar kendi içinde ikiye bölünmüştür. Dönemin Rum Meclis Başkanı Klerides, Makarios'un öldürüleceğini söylemiştir. Gerçekten de defalarca suikast girişiminde bulunsalar da Makarios'u öldürememişlerdir.¹⁴³

Haziran 1968'den sonra BM barış görüşmeleri sürekli devam etmiş, görüşmelere Denktaş ve Klerides'ten başka Türkiye'den Prof. Orhan Aldıkaçtı, Yunanistan'dan Mihail Dekleris katılmıştır. Türk halkına özerklik verilmesi konusu tartışılmıştır, Makarios ise bunu kesinlikle reddetmiştir. Rumların kendi içinde bölünmesi ile birlikte cunta destekli 1971'de yeni bir örgüt kurulmuştur. Yunanistan destekli Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO) denetimi altında olan bu örgüte EOKA-B ismi verilmiştir. Adaya gizlice dönen Grivas örgütün başına geçmiştir. "Enosisin mezar

¹³⁹ Mehmet Boztepe, **a.g.e.**, s. 58.

¹⁴⁰ Erol Mültecimler, **a.g.e.**, s. 201.

¹⁴¹ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 133.

¹⁴² Muzaffer Sever, **a.g.e.**, s. 32.

¹⁴³ Ferhat Apuhan, **a.g.m.**, s. 68.

kazıcıları” olarak anılmışlardır. Makarios bunlara karşılık PEON ve Yardımcı Polis adında gençlik örgütleri kurmuştur.¹⁴⁴ Türklerin kendi içinde düzgün siyasi bir yapılanmaya gitmesi Rumları rahatsız etmiştir. Son kıyımlardan sonra Türkiye’nin müdahale kararı ile birlikte yabancı medya Kıbrıs’ta yerini almıştır. Rumlar bir süre de olsa Türklere yaptığı baskıları azaltmak zorunda kalmıştır. Yunan askerlerinin adadan gitmesi dünya basınının da ilgisini çekmiş giriş çıkışlardaki kısıtlamalar azalmıştır. Bundan sonra Kıbrıs’a ilaç, giyim ve yiyecekler daha kolay sokulmuştur. 1968’de Rauf Denktaş ve ailesi 4 yıl sonra BM kararıyla Kıbrıs’a geri dönmüştür.¹⁴⁵

Kıbrıs müzakerelerinde yasama, yürütme, yargı gibi idari konular ele alınmıştır. Toplantılar 20 Eylül 1971’de bitmiştir. 8 Haziran 1972’de “Kıbrıs’ta Beşli Görüşmeler” başlamıştır. Türklerin can ve mal güvenliği korunmadan, Yunanistan Enosis hayalinden vazgeçmeden barış adına bir sonuca ulaşılamayacağına dikkat çekilmiştir.¹⁴⁶

1973’te Kıbrıs’ta gerilim artmıştır. Rumlar okullarda öğrencilerine Türk düşmanlığını aşılamışlardır. Adada bulunan Türk örgütler MİT ve TMT sürekli Rumları takip etmiş, Adaya gelen tankları, silahları Ankara’ya rapor etmişlerdir. 1973 yılında Cumhurbaşkanlığı yardımcısı seçimi yapılmıştır. Dr. Küçük seçimlere katılmamış ve Denktaş seçimleri kazanan taraf olmuştur.¹⁴⁷ 1973’te Türkiye’de yapılan seçimlerde ise Başbakan olarak Bülent Ecevit seçilmiştir. Ecevit, yeni koalisyonun Kıbrıs hakkındaki düşüncelerini şöyle özetlemiştir. “*Federatif Kıbrıs devletinin en iyi çözüm yolu olduğunu düşünüyoruz böylece Enosis kuşkusu da ortadan kalkmış olacaktır. Adada nüfus değişimi olmadan iki milletin yan yana refahça yaşayabileceği bir sistemden yanayız.*”¹⁴⁸

5 Temmuz 1974’te Makarios’a darbe yapılmış ve Cumhurbaşkanlığı görevine Nikos Sampson getirilmiştir. Makarios kaçarak İngiltere’ye sığınmış ve İngiltere darbeyi sert bir dille eleştirmiştir. ABD de eleştiri yapanlar arasındadır. Adada söz sahibi Türkiye ise bu yeni hükümetin meşru olmadığını savunmuş, yapılan anlaşmaların iptali olarak görmüştür.¹⁴⁹

1.5.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Yunanlı Albay Nichos Sampson komutasında bulunan askerler 15 Temmuz 1974’te Adaya çıkarak Makarios’u devirmiştir. Kendini cumhurbaşkanı ilan eden Sampson, Rum çeteleri ile

¹⁴⁴ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 134.

¹⁴⁵ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 259.

¹⁴⁶ Gamze Kurt, **a.g.m.**, s. 45.

¹⁴⁷ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 272, 273.

¹⁴⁸ Erol Mülteciimler, **a.g.e.**, s. 206.

¹⁴⁹ Mehmet Kısak, Kıbrıs **Barış Harekâtına Katılan Urfa’lı Gaziler**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 2016, s. 9.

birlikte Türk köylerine ve kasabalarına kanlı saldırılar düzenlemeye başlamıştır. Sampson “Türk Kasabı” olarak anılmaya başlamıştır.¹⁵⁰ Bütün dünya ajansları Kıbrıs’ta darbe haberini duyuruyor iken, Rum radyosu hala kimsenin telaş yapmaması gerektiğini, darbenin Rumlar arasında bir iç mesele olduğunu, Türklerin can ve mal güvenliğinin sağlanacağını ilan etmiştir.¹⁵¹

Bu sırada Türkiye’de 1974 seçimleri yapılmış ve 37. Hükümet kurulmuştur. Yeni hükümet, CHP ve Milli Selamet Partisi (MSP) koalisyon hükümetidir. CHP temsilcisi Bülent Ecevit yeni başbakan, MSP temsilcisi Necmettin Erbakan, başkan yardımcısı seçilmiştir. Daha önce ABD afyon üretimin yasaklanmasını istemiş, dönemin Başbakanı Nihat Erim Temmuz 1971’de bunu kabul etmişti. Ecevit ve Erbakan onlarca ailenin geçim kaynağını düşünerek kontrollü bir şekilde tekrar üretime izin vermiştir. Afyon kaçakçılığını önlemek için konuşma yapmak üzere Afyon’a yola çıktığı sırada darbe haberi Başbakan Ecevit’e verilmiştir.¹⁵²

Kıbrıs’ta yaşanan darbe haberini alan Ecevit, Türkiye’de hemen Milli Güvenlik Kurulunu toplamıştır. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Başbakan Bülent Ecevit, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar, Bakanlar ve Kuvvet Komutanları hazır bulunmuştur. Türkiye, müdahale hakkını kullanma kararı almıştı. Komutanlar, bunun gerçek bir müdahale olup olmayacağını sormuşlardır. Bu defa karar nettir ve hazırlıklara başlanmıştır.¹⁵³

Ecevit önce ABD ve İngiltere’ye müdahale kararını bildirmiş, fakat onlardan Nikos Sampson’un darbe girişiminin kabul edileceği mesajını almıştır. İngiltere, görüşme için çağırmış fakat yer zaman bildirmemiştir. Protokole takılacak zaman olmadığını söyleyen Başbakan Bülent Ecevit, Rauf Denktaş’a haber yollamış yakında gelmek için uygun ortamı hazırladığını bildirmiştir.¹⁵⁴ Londra’da NATO devleti olan İngiltere’den Garanti Antlaşmasına uygun olarak üstlerini kullanmak için müsaade istemiştir. İngiltere ise Türklerin askeri çıkarma yapacağına ihtimal vermemiştir. ABD ise tarafsız gibi görünmüştür. Bülent Ecevit görüşmelerin beklediği gibi olumsuz geçmesi sebebi ile Rauf Denktaş’a “*Türkler 20 Temmuz sabah 05.00’te adaya gelecek.*” diyerek hazırlık yapmasını istemiştir.¹⁵⁵ Diğer taraftan Kıbrıs’ta Türklere saldırılar devam ediyordu. The *Guardian* gazetesinde, “*Yunanistan Kıbrıs’ı topraklarına katmak için ilk adımı*

¹⁵⁰ Kahraman Arslan, **Bir Kıbrıs Gazisinin Sıradışı Anıları**, Minel Yayınevi, Ankara, 2019, s. 17.

¹⁵¹ Şinasi Can, **a.g.e.**, s. 143-144.

¹⁵² Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 280-281.

¹⁵³ Erol Mülteciimler, **a.g.e.**, s. 237.

¹⁵⁴ Erol Mülteciimler, **a.g.e.**, s. 284-286.

¹⁵⁵ Coşkun Şenyol, Muğla **Kıbrıs Gazilerine Göre Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2018, s. 37-38.

attı.” Başlığını atmıştır. Yunan basını Adadaki gelişmeleri gizlemiş, tüm dünyanın adanın bu haline alışacağını söylemiştir.¹⁵⁶

1964’te Türkiye’nin Adaya müdahaleden vazgeçmesi tecrübesi sebebiyle Rum ve Yunan çeteleri Türklerin bir müdahalede bulunmayacağını düşünmüşlerdir. Türklerin moralini bozmak için Rum radyolarından “Bekledim de gelmedin” şarkısını çalmışlardır. Bülent Ecevit’in Kıbrıs Barış Harekâtı’nı başlattığını ilan etmesiyle Türklere ait olan Bayrak Radyosu “Bu kadar yürekten çağırma beni, bir gece ansızın gelebilirim.” şarkısını çalmaya başlamıştır.¹⁵⁷ TRT Radyosunda çıkartma haberi bir erkek spiker tarafından duyurulmuştur. “*Dikkat! Şu anda Türk Çıkartma Birliklerimiz Kıbrıs’a çıkmaya başlamıştır. Şanlı Ordumuz Kıbrıs topraklarına ayak basmıştır*”.¹⁵⁸

Ecevit kararını darbe haberinden sonra Genel Kurmay Başkanlığına bildirmiştir. Genel Kurmay Başkanlığı Kıbrıs’a çıkartma yapmamak için önemli bir eksik olmadığını söylemiştir. 20 Temmuz 1974’te sabah 05.00’te belirlenen noktalardan Hava İndirme Taburu’nun adaya inmesi ile birlikte Barış Harekâtı başlamıştır. Çıkartma harekâtı beş dalga halinde olmuştur. Birinci dalgada Amfibi taburlar devamında ise 50. Piyade Alayı ve destek birlikleri adaya çıkmıştır. Başbakan Ecevit konuşmasında “*Kıbrıs’ta zorla ve yasa dışı yollarla yasa yerine konulan anlaşma maddeleri çiğnenmiştir. Bu sorun giderilecek ve ada halkına bu zorbalığı yapanlar anlaşma yapmak isteyeceklerdir.*” demiştir.¹⁵⁹

Adatepe, Tınaztepe, Çakmak, Kocatepe, Ertuğrul gemileri ve 33 çıkarma aracından kurulu Türk filosu adaya çıkmıştır. Rum Milli Muhafızları Çakmak Özel Kuvvetlerine karşı koymaya başlamışlardır. Türkiye’den takviye birlikler gelmeye devam etmiştir. Helikopterler askeri birlikleri adaya indirip tekrar Türkiye’ye dönmüş, yeni birliklerle geri gelmişlerdir. Tuğgeneral Hakkı Borataş emrindeki Bora Özel Görev Kuvveti Mersin’den Kıbrıs’a hareket etmiştir. Türkler havadan, denizden ve karadan hız kesmeden savaşmışlardır.¹⁶⁰ Kıbrıs Kuzey Sahilleri ve Girne Limanı tamamen Türk Silahlı Kuvvetlerinin kontrolü altına alınmıştır.¹⁶¹

Harekât sırasında teknolojik yetersizliklerden kaynaklanan iletişim kopukluğu sebebi ile Kocatepe Gemisi düşman gemisi zannedilerek vurulmuş ve 54 asker şehit olmuştur. Bunun yanında

¹⁵⁶ **Hürriyet Gazetesi**, 20Temmuz 1974, s. 1.

¹⁵⁷ Kahraman Arslan, **a.g.m.**, s. 17-17

¹⁵⁸ Ertuğrul Üçler, **35. Yılında Kıbrıs Çıkartmasının İç Yüzü Kıbrıs Çıkartması**, YeniYüzyıl Yayınları, İstanbul, 2014, s. 118.

¹⁵⁹ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 72-73.

¹⁶⁰ Gökhan Baday, **1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ve Gazileri**, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilimdalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kars. 2009, s. 42-43.

¹⁶¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, 22 Temmuz 1974, s. 1.

Bülent Ecevit TBMM’de yaptığı açıklamada Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında 57 şehit verdiğini, 184 askerin yaralı, 242 askerin ise kayıp olduğunu söylemiştir. Askeri araç malzeme bakımından da kayıplarımız olduğunu bildirmiş, şimdilik bu konuda açıklama yapmayacağını, ancak kayıpların endişe edecek ölçüde olmadığını bildirmiştir.¹⁶² İngiltere ve ABD Kıbrıs’a yapılan bu Türk müdahalesinden oldukça rahatsız olmuş ve Türkiye’ye yoğun baskı uygulamıştır. BM Türkiye’den ateşkes uygulamasını istemiş ve Ecevit bu çağrıyla ağırından almıştır.¹⁶³

Başbakan Ecevit başka bir açıklamasında “*Birleşmiş Milletler kararlarına saygılı Türkiye, Güvenlik Konseyinde Kıbrıs için alınan ateşkes kararına uymayı kabul etmiştir.*” demiştir. Ateşkes 23 Temmuz’da bugün Türkiye saati ile 17.00’de yürürlüğe girecektir.¹⁶⁴ 23 Temmuzda Yunanistan’da ateşkes kararına uymuş, Kıbrıs’ta darbeci Nicos Sampson istifa etmiştir. Güvenlik Konseyinin 353 Sayılı kararı sebebiyle Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Kıbrıs Barışı ve Yönetimi için 25 Temmuz 1974’te Cenevre’de görüşmelere başlamışlardır.¹⁶⁵

1.5.3. Cenevre Konferansı

Ateşkes kararından sonra Cenevre Konferansı için Türkiye, Yunanistan, İngiltere 25 Temmuz 1974’te bir araya gelmişlerdir. Konferansa ABD, Sovyetler Birliği ve BM gözlemci olarak katılmışlardır. Konferansa Türkiye’den Dışişleri Bakanı Turan Güneş, diplomatlardan Coşkun Kırca, Ercüment Yavuzalp, Ecmel Barutçu, MSP’den İsmail Müftüoğlu, CHP’den Haluk Ülman, Tümgeneral Hasan Sağlam, Tümgeneral Süreyya Yüksel, Tuğgeneral Kemal Yamak katılmıştır.¹⁶⁶ İngiltere’nin temsilciliğini James Callaghan, Yunanistan temsilciliğini ise Yorgo Mavros yapmıştır. Konferans iki ayrı aşamada sürmüştür. İlk aşama beş günde tamamlanmıştır. Türkiye Kıbrıs üzerine yapılan Garanti Antlaşmalarının uygulanmasını ve Kıbrıs’ın tekrar bir anayasal düzene girmesini istemiştir. Ayrıca talepleri arasında Rauf Denktaş’ın Kıbrıs Cumhurbaşkanı olarak kabul edilmesi de vardır.¹⁶⁷

Türklerin Kıbrıs’taki ilerleyişini durdurmak için 30 Temmuz itibarı ile tarafların kesin ateşkesine karar verilmiştir. Türk kuvvetleri çevresinde yalnızca Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından korunan bir bölge oluşturulacaktı. Taraflar esirleri değiştirecek Rum ve Yunan Kuvvetleri Türklere ait bölgeleri boşaltacak ve buraları BM Kuvvetleri koruyacaktı. Kıbrıs’ta

¹⁶² **Gündüz**, 25 Temmuz 1974, sayı 6611, s. 3.

¹⁶³ Coşkun Şenyol, **a.g.m.**, s. 39-40.

¹⁶⁴ **Akşam Gazetesi**, 22 Temmuz 1974, s. 1.

¹⁶⁵ İlker Başbuğ, **a.g.e.**, s. 82-83.

¹⁶⁶ Emrah Utku Gökçe, **1974 Kıbrıs Krizinde CHP-MSP Koalisyon Hükümetinde Karar Alma Süreci**, Uluslararası Çalışma Dergisi, Temmuz 2018, Cilt 2, Sayı 1, s. 43.

¹⁶⁷ Coşkun Şenyol, **a.g.m.**, s. 41.

düzen sağlandıkça yabancı kuvvetler bölgeden çekilecektir. Sonraki konferans 8 Ağustos 1974'te yapılacaktı.¹⁶⁸ Konferans sonrasında Cenevre United Press International Ajansı bülteninde: *“Cenevre üçlü ateşkes konferansında kazançlı ülkenin Türkiye olduğunu bütün dünyaya ilan etti.”* şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.¹⁶⁹

İkinci konferans belirlenen tarihte başlamış fakat verilen sözler yerine getirilmemiş, Türklere ait köyler boşaltılmamıştı. Konferansa, Kıbrıs Türkleri adına Rauf Denктаş; Kıbrıs Rumlarını temsilen ise Glafkos Klerides katılmışlardır. Klerides de Kıbrıs'ın 1960 anlaşmasına dönmesi teklifinde bulunmuş, İngiltere bu fikri desteklemiştir. Fakat Rauf Denктаş yapılan antlaşmaların kâğıt üzerinde kaldığını söylemiş ve Türklerin 11 yıl yaşadığı sıkıntıları anlatmış yeni ve Türkler için de faydalı olan bir antlaşma istemiştir.¹⁷⁰ Dışışleri Bakanı Turan Güneş ve İngiltere Dışışleri Bakanı Callaghan'ın özel görüşmelerinde, Güneş yeni bir öneri sunmuştur. Buna göre;

- Kıbrıs iki milletten oluşan bağımsız bir devlet olacak,
- Devlet iki kantonlu Rum bölgesi ve altı kantonlu Türk bölgesinden oluşacak,
- Türk kesiminin yüz ölçümü Rum bölgesinin yüzde otuz dördünü kapsayacak,
- Ayrıca herkes coğrafi sınırlar içinde kendi bölgesinin idaresinden sorumlu olacaktır. Teklifine olumlu bir cevap alamayan Güneş toplantıyı terk etmiştir.¹⁷¹

İstenilen çözüme ulaşılamayan ikinci Cenevre Konferansı 30 Temmuz 1974'te sona ermiştir. Bülent Ecevit İkinci Barış Harekâtını 14 Ağustos sabahı başlatmıştır.¹⁷² Daha önce kararlaştırdıkları parolayı Bülent Ecevit, Turan Güneş'e haber vermiştir. *“Ayşe artık tatile çıkabilir.”* demiştir. Ayşe, Turan Güneş'in 18 yaşındaki kızının ismidir.¹⁷³

1.5.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

İkinci Barış Harekâtı 14 Ağustos 1974 tarihinde topçu ateşleri ile birlikte sabah 06.05'te başlamıştır. Denizden, karadan ve havadan Türk askerleri ilerlerken Rum Birlikleri direnişe geçmişler. EOKA-B Örgütü Akıncılar- Atlılar- Sandallar- Muratağa köylerine baskın düzenleyip katliam yapmışlardır. İnsanları kurşunlayıp yaralı ölü ayırt etmeden toplu halde çukurlara gömmüşlerdir. Halk canını kurtarmak için direnmişse de silahları, donanımları ve güçleri olmadığı için katliamdan kurtulamamışlardır.¹⁷⁴

¹⁶⁸ Muzaffer Sever, **a.g.e.**, s. 164.

¹⁶⁹ **Akşam Gazetesi**, 1 Ağustos 1974, s. 1.

¹⁷⁰ Gökhan Baday, **a.g.m.**, s. 51.

¹⁷¹ Coşkun Şenyol, **a.g.m.**, s. 43.

¹⁷² Kahraman Arslan, **a.g.m.**, s. 66.

¹⁷³ Gökhan Baday, **a.g.m.**, s. 52.

¹⁷⁴ Ali İhsan Gürcan, **Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi**, Kaştas Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 77-78.

Türk birlikleri kısa süre içinde Magosa içindeki diğer Türk kuvvetleri ile birleşmişler, Rum zulmünden Magosa, Lefke ve Lefkoşa şehirlerini kurtarmışlardır. 16 Ağustos sabahı Kıbrıs'ın kuzeyi tamamen Rumlardan temizlenmiştir. Üç günde hedeflenen başarıya ulaşılmıştır.¹⁷⁵ İkinci harekât, birinciye göre daha uygulanabilir şartlarda gerçekleşmiştir. Ateşkes sırasında asker sayısını artırmak ve askerleri önceden uygun bölgelere yerleştirmek hız ve süreklilik açısından faydalı olmuştur. Rum Birliklerinin karşılık vermesine fırsat verilmeden ilerleme kaydedilirken bazı bölgelerde sivil halkın zarar görmemesi için Rum halkının güneye kaçmasına müsaade edilmiştir. Harekâtın üçüncü günü Birleşmiş Milletlerin kararı ile 17 Ağustos 1974'te son ateşkes ilan edilmiştir.¹⁷⁶ Türklerin Kıbrıs'taki başarısı bütün dünya devletlerinin gözleri önünde yaşanmıştır. Üstelik bu başarı yalnızca Kıbrıslı Rumlara karşı değil Ada üzerinde hak iddia eden Yunanistan ve İngiltere devletlerine karşı da kazanılmıştır. Harekâtın neticesinde federe bir Kıbrıs Türk Devleti kurulacağı kesinleşmiştir.

Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş gazetecilere; *"Federatif bir Türk devletinin kurulduğunu Türk askerinin ulaştığı yerin sınır olduğunu..."* söylerken Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, *"Adanın ayrılmasını ve arada coğrafi bir sınır olmasını istedikleri belirtmiştir."*¹⁷⁷

Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kıbrıslı Türklerin can güvenlikleri ve Adadaki sükûnet sağlanmış, Rumların Enosis hayali son bulmuştur. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti, 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edilmiştir.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Turgut Özakman, **a.g.e.**, s. 442.

¹⁷⁶ Kahraman Arslan, **a.g.m.**, s. 73-74-75.

¹⁷⁷ Gökhan Baday, **a.g.m.**, s. 59.

¹⁷⁸ Mehmet Şükrü Tandoğan, **Fotoğraflarla Kıbrıs Barış Harekâtı**, Ankara, 2015, s. 168.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GİRESUN'DA KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN ETKİLERİ

2.1. Kıbrıs Barış Harekâtında Giresunlu Şehitler

Kıbrıs Barış Harekâtına toplamda 37,567 kişi katılmıştır. 415'i Kara, 65'i Deniz, 5'i Hava ve 13'ü Jandarma olmak üzere 498 Türk askeri şehit olmuş, 1200'ü yaralanmıştır. 70 Kıbrıslı Mücahit ve 270 Kıbrıs Türkü Şehit olmuştur. 1000 Kıbrıslı Türk de yaralanmıştır.¹⁷⁹ Giresun ilinden 483 kişi Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmış, 5 kişi şehit olmuştur.¹⁸⁰

Tablo 1: 20 Temmuz 1974 Yılında Gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtında Şehit Düşen Giresun Nüfusuna Kayıtlı Askerlerin Listesi

Adı Soyadı	Doğum Yeri Yılı	Baba Adı	Rütbesi	Birliği	Şehit Düştüğü Yer
Mustafa Işık	Giresun 1953	Bekir	Piyade Er	50. Piyade Alayı 3. Tabur	22.07 Pladini
Ülkü Akbulut	Giresun 1953	Zübeyr	Er	Kıbrıs Türk Silahlı Kuv. Alayı	22.07 Beşparmak Dağları
Nazım Kara	Giresun 1953	Mehmet	Jandarma Er	Hava İndirme Tug. 4. Tabur 3. Birlik	20.07 Girne
Adnan Türker	Dereli 1953	Kadir	Piyade Çavuş	Komando Tugayı2. Tabur	23.07 Girne
Dursun Kanlı	Şebinkarahisar 1954	-	Piyade Er	50. Piyade Alayı	-

Kaynak: Milli Savunma Bakanlığı, Şehitlerimiz, Cilt 5, Ankara, 1998, s. 79-91

2.2. Röportaj yapılan Giresunlu Gazilerin Biyografileri

Çalışmada 32 Kıbrıs Barış Harekâtı Gazisi ile görüşülmüştür. Gazilerin biyografileri, röportaj sırasında verdikleri bilgiler ile oluşturulmuştur.

¹⁷⁹ M. Şükrü Tandoğan. **a.g.e.**, s. 168.

¹⁸⁰ M. Şükrü Tandoğan, **Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri**, Ankara, 2015, s. 92.

- **Resul ERDİNÇ**

25 Mart 1953'te Görele'de doğmuştur. Anne adı Aslı, baba adı Rasim'dir. Dokuz çocuklu ailenin son çocuğu olan Resul Bey, çocukluğunu ve gençliğini Görele'de geçirmiştir. İlkokulu Görele Aralıköz İlköğretim Okulunda, ortaokulu ise açık öğretim olarak bitirmiştir. Askere gidene kadar Ankara-Düzce arası şehirlerde çiçekçilik, manav ve elektrikçilik gibi farklı meslekler yapmıştır. Askerliğe 6 Mart 1973'te Ankara'da başlamıştır. 4 aylık eğitimden sonra Kıbrıs'ta asker olmak isteyenler için seçme yapılmış, İskenderun'da askeri eğitim gördükten sonra askerliğine Kıbrıs'ta gönüllü olarak devam etmiştir. Askerlik görevini Kıbrıs Değiştirme Alayında telsizci er olarak yapmıştır.

Terhisine 53 gün kala Kıbrıs olayları tırmanmış, Birinci ve İkinci Kıbrıs Muharebeleri'ne katılmıştır. Askere gitmeden önce çok hareketli ve yaramaz bir karaktere sahipken savaş ortamı onu sakinleştirip olgunlaştırmıştır. Savaş bitince adada 20-25 gün daha kalmış geri dönüşlerde sıkıntı olduğu için askerliği birkaç gün uzamıştır. Askerden gelince evlenen Resul Erdinç iki erkek bir kız üç çocuk babasıdır. Son mesleği olan elektrikçilik ile Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi'nden emekli olmuş ve iki oğluyla birlikte Görele ilçesindeki dükkânında mesleğini devam ettirmektedir.¹⁸¹

- **Kemal ZORLU**

1 Ocak 1953'te Gümüşhane Kürtün'de sekiz çocuklu bir ailenin altıncı çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Annesinin adı Hanife, babasının adı İsmail'dir. Askere gitmeden önce serbest meslek ve çiftçi olarak çalışmıştır. 6 Temmuz 1973 senesinde askerliğe Isparta Eğridir'de dağ komando okulunda başlamıştır. Acemi birliğinden sonra Kayseri Zincidere Komando Tugayına paraşütçü olarak yollanmıştır. 15 Temmuz günü Kıbrıs'a gideceği haberiyle alarma geçen Tugayla birlikte 19 Temmuz'da Kayseri Havaalanı üzerinden uçaklarla Hava İndirme Taburu olarak adaya inmiştir. 1. ve 2. Barış Harekâtına katılmış, harekâta silah olarak G3 kullanmıştır. Toplam yedi buçuk ay adada kalmıştır.

Askere gitmeden önce evli olan Kemal Bey savaş sırasında ailesine büyük bir özlem duymuş özellikle çocuğunu sürekli düşünmüştür. Harekâttan sonra uzun süre psikolojisi düzelmemiş harekât onu çok etkilenmiştir. Askerlikten yıllar sonra Tirebolu Kıbrıs Gazileri ile birlikte adayı ziyarete gitmiş ve çok duygulanmıştır. İki erkek, üç kız beş çocuk babası olan Kemal Bey askerden

¹⁸¹ **Resul Erdinç**, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik'te Yapılan Görüşme.

geldikten sonra da birçok meslek yapmıştı. Altı buçuk sene Libya'ya işçi olarak gitmiştir. Halen emekli olup Tirebolu ilçesinde ikamet etmektedir.¹⁸²

• Mehmet TAŞ

23 Nisan 1950'de Tirebolu ilçesinde dünyaya gelmiştir. Baba adı Mustafa, anne adı Zeliha olan Mustafa Bey altı çocuklu bir ailenin en büyük çocuğudur. Üniversite sınavında istediği bölümü kazanamayınca Ankara Mamak Muharebe Okuluna girmiş, haberleşme üzerine de 4 aylık bir eğitim almıştır. Okulu derece ile bitirince 4 Mart 1974'te Adana 6. Kolordu Komutanının yanına muhabereci olarak ataması yapılmıştır. Adaya Mersin üzerinden giriş yapmıştır. Savaş sırasında görevi haberleşmeyi sağlamaktır. Jeneratörlerle çalışan antenli ağır cihazları arkadaşlarıyla birlikte tepelere kurup gerektiğinde tamirini yapmışlardır. 1. ve 2. Kıbrıs Barış Harekâtına katılmıştır.

Askerden dönünce Mardin'de sınıf öğretmenliği okumuş öğretmenlik mesleği sırasında Milli Eğitim Müfettişliğine yükselmiş ve İstanbul'da bu meslekten emekli olmuştu. Askerden dönünce evlenen Mehmet Bey iki erkek ve bir kız babasıdır. Halen Tirebolu ilçesinde eşiyle yaşamını devam ettirmektedir.¹⁸³

• Nevzat ÖZTÜRK

1953 Gümüşhane Torul doğumludur. Anne adı Fatma, baba adı ise Ali'dir. 11 kardeşin en büyüğü kendisidir. 20 yaşına kadar Torul'da yaşamış, daha sonra Tirebolu'ya yerleşmiştir. 1973 yılında askere çağrılmış, acemi birliğini Isparta'da, usta birliğini ise İskenderun'da yapmıştır. 15 Temmuz 1973'te Kıbrıs'a gideceği haber verilmiş ve Mersin limanı üzerinden 20 Temmuz'da Kıbrıs'a ulaşmıştır. 39. Tümen 40. Piyade alayında er olarak askerliğini yapmıştır. 1. ve 2. Barış Harekâtı'na katılmıştır. Savaştan sonra 7 ay daha adada kalmış ve toplanan esirlerin dağıtımında görev almıştır.

Giderken evli ve bir kız babasıydı. Savaş sırasında yalnızca kazanmaya odaklanmış, ailesini aklına getirmemiştir. Savaştan sonra Tirebolu'ya dönen Nevzat Bey uzun süre kendine gelememiş, 6 ay yatağında yatamamış, kâbuslar görerek uyanmıştır. Halen Tirebolu'da ikamet etmekte olup çocukları ile birlikte kasap dükkânı işletmektedir.¹⁸⁴

¹⁸² Kemal Zorlu, 13.11.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

¹⁸³ Mehmet Taş, 26.11.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

¹⁸⁴ Nevzat Öztürk, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

• İsmail ADIGÜZEL

1953 Tirebolu doğumlu olup anne adı Ayşe, baba adı Ahmet'tir. İki erkek kardeşin küçük olanıdır. 1973 yılının 11. ayında askere çağırılmıştır. Acemi birliğini Isparta 40. Piyade Alayında yapmış, oradan Gaziantep ulaştırmada 51. Piyade Alayında Zırhlı Piyade aracında şoför olarak görev yapmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmak için Mersin'den deniz yoluyla adaya intikal etmiştir. G3, el bombası, yerine göre kazma kürek bile kullanmıştır. 11 ay Kıbrıs'ta kalmış ve askerliğini tamamlamıştır.

Askere gitmeden önce ailesi ile birlikte tarım ve hayvancılık ile uğraşmış, ayrıca ağabeyi ile minibüs şoförlüğü yapmıştır. Kıbrıs gazisi olduğu için döndüğünde kolayca iş bulmuş, evlenmiş ve iki çocuk sahibi olmuştur. Kıbrıs'ta yaşadıkları bugün bile onu etkilemeye devam etmektedir. Önceki yıllarda yaptığı Kıbrıs ziyaretinde de aşırı duygusallaşmıştır. O günleri sürekli hatırlamaktadır. Yapılan röportajda, belki o gece uyuyamayacağını beyan etmiştir.¹⁸⁵

• Necati KULAK

1953 Tirebolu doğumlu olup anne adı Gülizar, baba adı Osman'dır. 11 çocuklu ailenin 3. çocuğudur ve çocukluğu Tirebolu Uskumru köyünde geçmiştir. Askere gitmeden önce evli ve bir çocuk babası olan Necati Bey köyde tarım işi ve dolmuşçuluk ile uğraşmıştır. 1973 yılının 11. ayında acemi birliği için 3. Tertip olarak İskenderun'a askere gitmiştir. Usta birliği için ise Gölcük'e geçip Adatepe gemisinde radar askeri olarak göreve başlamıştır. Tatbikata gidiyoruz denilerek deniz yolu ile direk Kıbrıs Barış Harekâtı'na götürülmüştür. Önceleri gemide silah olarak top kullanılırken, gemileri vurulduktan sonra Adatepe gemisinden karaya iniş yapmış ve G3 silahlarına geçmiştir. Savaşın sonra adada 5 ay daha kalmıştır.

Barış harekâtının etkilerini halen yaşamakta, savaşın bahsederken hala heyecanlanmaktadır. 2000 yılında Tirebolu'da çay fabrikasından emekli olmuştur. Halen eşi ve engelli oğlu ile birlikte Tirebolu ilçesinde yaşamaktadır.¹⁸⁶

• Azmi ÇAKMAK

1 Ocak 1953'te Giresun'un Taşhan köyünde dünyaya gelmiş, ilkokulu köyde bitirmiştir. Ağabeyleri ile birlikte okumak için merkeze yerleşmiştir. 1973 yılında Diyarbakır'da üniversite sınav soruları çalınınca sınavın iptal edilmesine çok üzülüp kimseye haber vermeden askere

¹⁸⁵ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

¹⁸⁶ Necati Kulak, 27.12.2019 tarihinde Necati Beyin Yanmış Olan Eski Evinde Yapılan Görüşme.

gitmiştir. Antep'te usta birliğini yaparken Mayıs ayında tatbikatlara başlayıp 19 Temmuz sabahı Mersin limanından adaya gitmiştir. 2. Ordu, 6. Kolordu, 5. Zırhlı Tugay 51. Mekanize Piyade Taburu 1. Bölükte 1. Takım çavuşu olarak görev yapmıştır. 1. ve 2. Kıbrıs Barış Harekatı'nda bulunmuştur. Adada tam bir sene kalmıştır.

Savaş bitince tekrar üniversite sınavına girmiş, Ankara Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Giresun Belediyesinde memurluk yaparken, işi bırakıp esnaflık yapmaya başlamış ve esnaf olarak emekli olmuştur. Çalışmayı en önemli uğraş olarak görmüş ve her zaman bu düşüncesini hayatında uygulamıştır. 25 Aralık 1978'de memurluktan mesai arkadaşı ile evlenmiş ve iki çocuk sahibi olmuştur.¹⁸⁷

• Mehmet BAYKAN

Murat ve Seher Baykan'ın yedi çocuğundan dördüncüsüdür. Görele Tepeköy'de 1 Eylül 1953'te doğmuştur. Çocukluğu kışın Görele merkezde yaşadıkları Çeşmebaşı mahallesinde, yazları ise Tepeköy'de geçmiştir. İlkokul mezunudur. Askere gidene kadar çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmıştır. 1953/1. Tertip olarak askere çağırılmıştır. Isparta'da acemi birliğini yapıp Adana Osmaniye'ye usta birliği için gönderilmiştir. İki harekâta da katılmıştır. Kıbrıs'ta 50. Piyade Alayında nişancı er olarak görev yapmıştır. İki harekâta da katılmış ve savaştan sonra bir ay daha adada kalmıştır. Askerlik parası olarak 2 lira para verilmiştir. Dönemin Genel Kurmay Başkanı Sevin Sancar tarafından imzalanmış olan Askeri Başarı Belgesi almıştır.

Askerlik dönüşünde İskenderun'da davul zurnalar ile karşılandığını anlatan Mehmet Bey'in askerden sağ gelmesinin sevinci ile ailesi kurban kesmişti. Geldikten sonra uzun zaman psikolojisi düzelmemiş ve jandarma karakolunda askerlerle bir süre vakit geçirmiştir. Halen evlidir ve üç kız, üç erkek olmak üzere altı çocuk babasıdır. Emekli olarak Görele'de yaşamaktadır.¹⁸⁸

• Dursun BEYAZ

1 Şubat 1954'te Bulancak ilçesinde doğmuştur. Baba adı Remzi, anne adı Nazmiye'dir. Altı çocuklu bir ailenin 3. çocuğudur. Çocukluğunu Hacet köyünde geçirmiştir. İlkokul mezunu olup askere gidene kadar baba mesleği bakkal dükkânını işletmiştir. 1974 senesinde askere çağırılmış acemi birliğini İskenderun'da yapmıştır. Ustabirliğinde Yassı Ada'ya, oradan Gölcük'e geçmiş ve buradan da Kıbrıs'a gönderilmiştir. Adaya Barış Harekatı'ndan önce gitmiş; harekât askerliğini yaparken başlamıştır. Askerliğini gemide bahriyeli olarak yapmıştır. İki harekâta da bulunmuştur.

¹⁸⁷ Azmi Çakmak, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

¹⁸⁸ Mehmet Baykan, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan'da Yapılan Görüşme.

Babası kahvedeyken insanların aralarında oğlunun ölümünden bahsettiğini duymuş ve bayılmıştır. Sağ gelirse iki kurban kesmeye niyet etmiştir. Gerçekten de Dursun Beyaz askerden dönünce babası adağını yerine getirmiştir.

Askerden geldikten sonra bakkal işletmeye devam etmiştir. Evlidir ve üç kız, bir erkek babasıdır. Emekli olarak hayatına devam ederken 2018’de Bulancak Muharip Gaziler Derneğini kurmuştur. Görüşme sırasında halen derneğin başkanlığını yapmaya devam etmektedir. Başkanlık görevinin ilk icraatlarından biri Bulancaklı Kıbrıs Gazilerinin geç kalan madalyalarını vermek olmuştur. Muharip gazileri topluma kazandırmakta, gaziler ve ailelerinin sorunları ile ilgilenmektedir.¹⁸⁹

• Mustafa GÜRSOY

15 Aralık 1954’te Piraziz ilçesinin Bozat köyünde doğmuştur. Anne adı Fatma baba adı Ali’dir. 5 çocuklu bir ailenin 3. çocuğudur. İlkokulu Bozat İlköğretim okulunda bitirmiştir. Köyde reçberlik ve hayvancılıkla uğraşmıştır. 54/1 tertip mart ayında askere çağrılıp acemi birliğine Sivas Temel Tepe’de başlamıştır. Usta birliğine Ardahan’da devam etmiştir. Askerlik görevini piyade er olarak yapmıştır. Usta birliğinde iken Kıbrıs’a savaşa gitmek isteyenler sorulduğunda gönüllü olarak kabul etmiştir.

Askerden döndüğünde köyünde hayvancılık ve çiftçilik mesleğine devam etmiştir. Halen evlidir ve iki erkek, bir kız olmak üzere üç çocuk babasıdır. Şu anda ailesi ile birlikte Bozat köyünde yaşamaktadır.¹⁹⁰

• Veis ERDEN

1932’de Bulancak Kuşdoğan köyünde doğmuştur. Baba adı Halil, anne adı Ayşe’dir. Çocukluğunu, ortaokula kadar köyde geçirmiştir. Girdiği sınavı kazanarak Ankara Mamak Muharebe okulundan 1954 yılında mezun olmuştur. İlk tayin yeri İstanbul Yıldır Muharebe Taburu’dur. Kayseri’de Hava İndirme Taburu için askeri bina yapılırken Ankara’da paraşütle inme eğitimleri almış ve Kıbrıs’a gidene kadar eğitimleri devam etmiştir. Hava İndirme Tugayının kendi bulunduğu uçağın Astsubay Kıdemli Başçavuş’u olarak görev yapmıştır. Evlidir ve iki erkek, iki kız olmak üzere 4 çocuk babasıdır.¹⁹¹

¹⁸⁹ **Dursun Beyaz**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

¹⁹⁰ **Mustafa Gürsoy**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

¹⁹¹ **Veis Erden**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

• Yadigâr GÖKDEMİR

1954'te Bulancak ilçesi Küçükada köyünde doğmuştur. Çocukluğu köyde geçmiştir ve ilkokul mezunudur. 1974 senesinde askere çağrılmış ve askerliğe İskenderun'da Acemi Birliğinde başlamıştır. Burada amfibiye (Deniz Piyade Alay Komutanlığı) seçilmiş ve Panel Birliğinde kurs görmüştür. Girit Adalarında 1974'te NATO'nun tatbikatlarına katılmış ve bulunduğu birlik birinci gelmiştir. Kutlama amacı ile yapılan Kuzu Bayramı sırasında Kıbrıs Çıkarma Birliği olarak harekâta gitmelerine karar verilmiş, Ertuğrul Gemisi ile birlikte adaya çıkmışlardır. Öldüğüne dair künyesi beş defa memlekete gönderilmiştir. İki harekâta da katılan Yadigar Bey, bacağından vurulmuş fakat asker ihtiyacı olduğu için durumunu bildirememiş, harekattaki görevine devam etmiştir. Rumların zehirlediği pis suyu içmek zorunda kalmış, iltihap kapmıştır. Yeterli olmasa da üç günlük tedaviden sonra Barış Harekâtına geri dönmüştür. G1 ve N1 silahlarını kullanmıştır.

Sağ salim memlekete dönünce ailesi inanmamıştır. Dönüşü şerefine adaklar kesilmiştir. Evlidir ve bir erkek, bir kız olmak üzere iki çocuk babasıdır. İstanbul'da fabrikalarda çalışarak emekli olmuş ve memleketine, Bulancak'a, geri dönmüştür.¹⁹²

• Hayrettin DEMİR

15 Aralık 1952'de Bulancak ilçesi Kovanlık köyünde dünyaya gelmiştir. Baba adı Sadık, anne adı Gülzade'dir. İki anneden toplam 10 kardeşin altıncı çocuğudur. Kovanlık İlköğretim Okulu mezunudur. Askere gitmeden önce köyde çiftçilik yapmıştır. 1974 yılının Mart ayının üçünde askere çağrılmıştır. Acemi birliğini Aydın Söke'de, usta birliğini Ankara Çubuk'ta yapmıştır. Bir akşam yemekte Kıbrıs'a gönderilmesi için güçlü, uzun boylu askerler seçildiğini duymuş, vücut ölçüleri uygun olmamasına rağmen gönüllü olarak muharebeye katılmıştır. Amcaoğlu Mehmet Demir ile aynı dönemde askere gitmiş ve Kıbrıs'ta birlikte çarpışmışlardır. Askerde 106'lık havan silahını kullanmıştır.

Askerden geldikten sonra gurbete İstanbul'a gitmiş orda çalışıp emekli olmuştur. Halen köyünde emeklilik hayatını geçirmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.¹⁹³

¹⁹² **Yadigar Gökdemir**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

¹⁹³ **Hayrettin Demir**, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

• İsmail ŞAHİN

1954 yılının Aralık ayında Bulancak'ta doğmuştur. İlkokul mezunudur. 11 kardeşin ilk çocuğudur. Askere gitmeden önce ayakkabı üretimi ve satışıyla uğraşmıştır. Anne adı Zeynep, baba adı Murat'tır. Askerliğe Kayseri Hava İndirme Taburu'nda başlamıştır. İkinci harekâta katılmıştır. Gönüllü askerlerle birlikte Antalya'da pistlerde kulelerden atlayarak eğitim gördükten sonra Kıbrıs'a gönderilmiştir. Hava İndirme Taburu'nda er olarak bulunmuştur. G3 silahı kullanmıştır.

Kıbrıs'tan döndükten sonra ayakkabıcılık yapmaya devam etmiştir ve bu meslekten emekli olmuştur. Evlidir ve iki kız, bir erkek olmak üzere üç çocuk babasıdır. Askerlik sonrası sivil hayata hemen adapte olamamıştır. Mersin'e ayak bastığında toprağı öpmüştür. Vatan sevgisini askerde daha iyi anlamıştır.¹⁹⁴

• Adil KIRAÇ

1953 yılında Bulancak ilçesinde doğmuştur. Anne adı Fatma, baba adı Mustafa'dır. 4 çocuklu bir ailede doğmuştur. Çocukluğunu Bulancak Şeyhmusa köyünde geçirmiştir. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce demir doğrama işiyle uğraşmıştır. 1973 senesinde askere çağırılmıştır. Acemi birliğine Samsun Sıhhiye Bölüğünde başlamış, Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmek isteyenler sorulunca kabul etmiştir. Kıbrıs'a gitmeden önce İskenderun'da üç ay askeri eğitim görmüştür. Savaş başladığında 11 aylık asker olan Adil Bey, harekâta komutanlarının konuşmasından sonra savaşa katılmıştır. Silah olarak N1 tüfek kullanmıştır. Savaştan sonra iki ay daha adada kalmış tezkeresini alıp geri dönmüştür.

Askerden geldikten sonra demir doğrama işine devam etmiş bu meslekten emekli olmuştur. Halen evli ve üç çocuk babasıdır.¹⁹⁵

• Cevdet ARSLAN

1953 Yılında Piraziz'in Çayır köyünde doğmuştur. 8 çocuklu bir ailenin 4'üncü çocuğudur. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce ev inşaat elektriği işi ile uğraşmakta olup, evli ve bir erkek çocuğu babası idi. Acemi birliğini Burdur'da yapmış, oradan Kıbrıs'a gönderilecek askerler arasına seçilmiştir. İskenderun'da üç ay eğitim alıp Değiştirme Birliğine katılarak Kıbrıs'a gitmiştir. Ateşkes sırasında küçük çatışmalar devam ederken top mermisine maruz kalmış, 6

¹⁹⁴ İsmail Şahin, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

¹⁹⁵ Adil Kırac, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

arkadaşı şehit olmuş, kendisinin de şarapnel parçaları yüzüne, gözüne, vücuduna denk gelmiş ve iki buçuk sene boyunca tedavi görmüştür.

Askerlikten sonra memleketine geri dönmüştür. Elektrik tesisatçılığı mesleğine devam etmiştir. İki kız iki erkek olmak üzere 4 çocuk babasıdır.¹⁹⁶

• Süleyman BAYHAN

1 Haziran 1954'te Giresun ili Espiye ilçesinde doğmuştur. Anne adı Rahime, baba adı Eyüp olan Süleyman Bey, 9 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğudur. Çocukluğu Espiye merkezde geçmiştir. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce İstanbul'da fabrikada çalışmıştır. Acemi birliğine 1974 senesinde Isparta'da başlamış ve ikinci Barış Harekâtına katılmıştır. Savaş bittikten sonra 16 ay daha adada kalmış ve buradan terhis olmuştur. 50. Piyade Alayı 9. Bölükte er olarak askerliğini yapmıştır.

Askerden geldikten sonra tekrar fabrikada işe girmiştir ve fabrikalardan emekli olmuştur. Halen evli ve iki çocuk babasıdır.¹⁹⁷

• Mehmet KARASAKAL

15 Nisan 1953'te Görele'nin Çömlekçi köyünde doğmuştur. Anne adı Hatun, baba adı Mustafa'dır. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce İstanbul Sultan Gazi'de ikamet edip marangozluk mesleği ile uğraşmıştır. Acemi birliğine 1973 senesinde Isparta'da başlamıştır. Usta birliği için Adana'ya gitmiş, 50. Piyade Alayına katılmıştır. Kıbrıs'a gönderilecek askerler arasına seçilmiş ve harekâta gidileceği haberi gemide verilmiştir. G1 ve N1 silahlarını kullanmıştır. İki muharebeye de katılmıştır.

Askerden döndükten sonra marangozluğa devam etmiştir. Bu meslekten emekli olmuştur. Halen evli, üç erkek, iki kız olmak üzere beş çocuk babasıdır. Görele'de ikamet etmektedir.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Cevdet Arslan, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

¹⁹⁷ Süleyman Bayhan, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

¹⁹⁸ Mehmet Karasakal, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

• İshak AKTAŞ

28 Eylül 1953'te Giresun'un Çavuşlu ilçesinde doğmuştur. Anne adı Şaziye, baba adı Mustafa'dır. Çocukluğu Çavuşlu'da geçmiştir. İlköğretimi bitirdikten sonra iki sene de Sanat Okulu'nda eğitim görmüştür. 1971'den sonra gemilerde çalışmaya başlamış ve uluslararası yük taşımacılığı yapmıştır. Acemi birliğine İskenderun er eğitim merkezinde başlamış ve usta birliği için önce Yassı Ada'ya, oradan Kasımpaşa'ya, en son da Mersin Çıkarma Birliğine girmiştir. Nişanlanmak için izin almış, memlekete geldiği sırada “*Derhal birliğinize dönün*” çağrısı gelmiş ve birliğine geri dönmüştür. Kıbrıs'ta Ertuğrul Gemisinde deniz piyade çavuşu olarak görev yapmıştır. Savaştan sonra adada 20 gün daha kalmıştır.

Askerden döndükten sonra evlenmiş ve bir erkek, iki kız üç çocuk babası olmuştur. Gemilerden emekli olduktan sonra memleketine dönmüştür. Deniz kenarında kayıkçılık ile ilgilenmektedir.¹⁹⁹

• Mehmet BOZ

3 Mayıs 1954'te Eynesil'in Belen(Ören) köyünde dünyaya gelmiştir. İlkokul mezunudur. 4 erkek kardeşin en büyüğüdür. Çocukluğu Belen(Ören)'de geçmiştir. Askere gidene kadar Zonguldak'ta bulaşıkçılık yapmıştır. Acemi birliğine Isparta'da başlamış, usta birliği için Zonguldak'a gitmiştir. Atış talimlerinde birinci geldiği için Kıbrıs'a gidecek askerler arasına seçilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda piyade er 81'lik Havan Nişancısı olarak görev yapmıştır. Toplam 16 ay adada kalmış ve Kıbrıs'tan terhis olmuştur.

Askerden dönünce İstanbul'da, “*Gazilere iş veriyorlar.*” denilince İstanbul'a gitmiş ve orada fabrikaya girip çalışmıştır. Çay fabrikasından emekli olmuş ve memleketine dönmüştür. Halen evli olan Mehmet Bey iki kız bir erkek olmak üzere üç çocuk babasıdır.²⁰⁰

• Hasan KÜBÜÇ

9 Eylül 1953'te Görele Daylı köyünde doğmuştur. Baba adı İsmail anne adı Rahime'dir. Altı çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ortaokul mezunudur ve çocukluğu köyde geçmiştir. Askere gidene kadar köyde çiftçilik yapmıştır. 1973 senesinin Temmuz ayında askere çağrılmış ve acemi birliğine Denizli'de başlamıştır. Burada Ağır Silah bölümünde üç ay eğitim görmüştür. Atış talimi sırasında 26. Dönem Değiştirme bölümü için Karadeniz, Doğu,

¹⁹⁹ İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁰⁰ Mehmet Boz, 22.11. 2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Güneydoğu'dan gelen askerlerden Kıbrıs'a gidecek gönüllüler arasından seçilmiştir. İskenderun Akçay'da eğitim görüp Gönyeli Birliğine teslim olmuştur.

Askerden dönünce İstanbul'a gidip önce konfeksiyonda çalışmaya başlamış, daha sonra mevsimlik olarak başlayıp kadroya geçtiği İl Özel İdare'ye girmiştir. Emekli olduktan sonra memlekete dönüş yapmıştır. Halen evli, iki erkek ve bir kız çocuğu babasıdır.²⁰¹

• Mehmet BAKKAL

20 Aralık 1952'de Görele ilçesi Türkeli köyünde doğmuştur. Çocukluğu Görele Sayfiye Mahallesi'nde geçmiştir. Görele Lisesi mezunudur. Askere gitmeden önce tuhafiyeye dükkânı işletmiştir ve manifaturacılık yapmıştır. Acemi birliğine 1973 yılının Mart ayında Ankara Etimesgut'ta başlamıştır. Usta birliğinde bulunduğu sırada Zırhlı Birlikler Okulu Çavuş Talimgâh Taburu'nda Havan Topçusu olarak yetişmiştir. Rütbesi Onbaşlıdır. Önce Ankara'da eğitim görmüş, daha sonra Mersin üzerinden Kıbrıs'a geçmiştir. Gösteri Tatbikat Alayı Tank Taburu 5. Bölüğü'nde görev yapmıştır. Yalnızca ikinci harekâta katılmıştır. Makineli tüfek, uçaksavar, sis mermisi gibi silahları kullanmıştır.

Askerden döndükten sonra yine tuhafiyeye işine devam etmiş ve bu meslekten emekli olmuştur. Halen evli ve iki erkek, bir kız olmak üzere üç çocuk babasıdır.²⁰²

• Mehmet DEMİR

1953 yılında Bulancak'ta doğmuştur. Anne adı Şerife baba adı Fahri'dir. 6 çocuklu bir ailede dünyaya gelmiş ve çocukluğu köyde geçmiştir. İlkokul mezunudur. Askere gidene kadar çiftçilik ve serbest meslekle uğraşmıştır. 1973 senesinde askere çağırılmıştır. Acemi birliğine Ankara Muharebe Taburu'nda başlamış, sonra Kayseri Hava İndirme Taburu'na oradan Bolu Komando Tugayı Muhabere Müfrezesi'nde askerlik yapmıştır. Kıbrıs'ta telsizci er olarak görev almıştır. Amcaoğlu Hayrettin Demir ile birlikte savaşmıştır. İki harekâta da bulunmuştur. Harekâttan sonra adada iki buçuk ay daha kalmış buradan terhis olmuştur.

Askerden sonra İstanbul'da fırıncılık yapmış ve bu meslekten emekli olup memleketine geri dönmüştür. Halen evli, bir erkek ve bir kız olmak üzere iki çocuk babasıdır.²⁰³

²⁰¹ Hasan Kübüç, 22.11. 2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁰² Mehmet Bakkal, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁰³ Mehmet Demir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

• Yakup DURMUŞ

18 Ocak 1953'te İstanbul Fatih'te doğmuş olup aslen Giresun Bulancaklıdır. Annesinin adı Fadime, babasının adı Muhterem'dir. Üçü kız, üçü erkek olmak üzere altı çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. İlkokulu Fatih Katip Çelebi İlkokulu'nda, ortaöğretimi Vefa Ortaokulu'nda okumuştur. Askere gitmeden önce kendisine ait terzi atölyesinde çalışmıştır. Askere 1973 yılında çağırılmıştır. Acemi birliğine İzmir Menemen'de başlamış, usta birliğine Ankara Kırıkkale'de 61. Piyade Alayı'nda devam etmiştir. 106'lık Havan Topu Çavuşu olarak askerliğini yapmıştır. İki harekâta da katılmıştır.

Askerden döndükten sonra bir süre terziliğe devam etmiş, Barış Harekâtı'nda yaşadıklarından çok etkilenmiş ve terziliği bırakmıştır. İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT) sınavına girerek, burada çalışmaya başlamış, adı geçen yerden emekli olmuştur. İstanbul Kore ve Kıbrıs Muharip Gaziler Derneğinde bir süre yönetim kurulunda faaliyet gösterse de şimdilerde derneğe misafir olarak gitmektedir. Evlidir ve iki kız, bir erkek üç çocuk babasıdır.²⁰⁴

• Mehmet AKTEN

1953'te Giresun ili Keşap ilçesi Sürmenli köyünde doğmuştur. Anne adı Zeynep, baba adı Hüseyin'dir. Beşi kız, üçü erkek sekiz çocuklu bir ailenin en küçük çocuğudur. Sürmenli İlkokulu sonrasında Keşap Ortaokuluna giderek eğitimini tamamlamış ve İstanbul'a yerleşmiştir. Askere gidene kadar abisi ile birlikte Bayrampaşa'da döküm işi ile uğraşmıştır. 1973'te askere çağırılmış, acemi birliğinede, Balıkesir'de başlamıştır. Usta birliğinden önce şoförlük kursuna gitmiş, usta birliğine İskenderun 1025. Ağır Bakım Birliğine dâhil olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı'na her türlü tesisat ve tamir işleri ve şoförlük hizmetleriyle katılmıştır.

Askerden döndükten sonra döküm ustalığına devam etmiş, bu işten emekli olmuştur. Evlidir ve iki kız, bir erkek olmak üzere üç çocuk babasıdır. Şu anda İstanbul Kore ve Kıbrıs Muharip Gaziler Derneği Başkan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.²⁰⁵

• Ahmet DİLSİZ

1953 yılında Giresun ili Çanakçı ilçesi Ege köyünde dünyaya gelmiştir. Anne adı Hacer, baba adı Hasan'dır. Üç kız, beş erkek olmak üzere sekiz kardeşi vardır. Yedi yaşında ailesi ile birlikte

²⁰⁴ Yakup Durmuş, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

²⁰⁵ Mehmet Akten, 28.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

İstanbul'a yerleşmiştir. Zeytinburnu Sümer İlköğretim Okulu mezunudur. Askere gitmeden önce ayakkabı üretiminde çalışmıştır. Askere evliyken gitmiştir. 1974 Mart ayında askere çağrılmış acemi birliğine Isparta Eğirdir Dağ Komando Tugayı'nda başlamış, usta birliğine Bolu Komando Tugayında devam etmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda telsizci er olarak görev yapmıştır. G1 ve N1 silahlarını kullanmıştır.

Askerliğinin ardından ayakkabıcılık mesleğine geri dönmüş, daha sonra dericilik yapmıştır. İstanbul Çerkezköy'e yerleşmiştir. Üçü kız, ikisi erkek olmak üzere beş çocuğu vardır. Emekli olduktan sonra vaktinin çoğunu memleketinde Ege köyünde geçirmektedir.²⁰⁶

• Sebahattin USTA

11 Ocak 1953'te Eynesil ilçesi Ören beldesinde doğmuştur. Anne adı Nazmiye, baba adı Hüseyin'dir. Beş çocuklu bir ailenin ilk çocuğudur. Ören İlkokulunda eğitime başlamış, Eynesil Ortaokulundan mezun olduktan sonra Görele Lisesinde eğitimine devam etmiştir. Liseyi yarım bırakmak zorunda kalmış fakat ticaret meslek lisesini dışarıdan bitirmiştir. Askere gitmeden önce baba mesleği olan inşaat işi ile uğraşmıştır. Askere giderken evli ve bir çocuk babası idi. Acemi birliğini İzmir Narlıdere İstihkâm Er Eğitim Tugayı Kurs ve Talimgâh Taburu'nda yapmıştır. Usta birliğini ise Mersin 6. Kolordu Savaş İstihkâm Taburunda yazıcı er olarak yapmıştır. İkinci Barış Harekâtına katılmıştır. Uçaksavar ve G1 silahlarını kullanmıştır.

Askerliğinin ardından memleketine dönmüştür. Önce inşaatlarda çalışmış, 1980 yılından sonra Ören Belediyesine memur olarak girmiş ve buradan emekliye ayrılmıştır. İki erkek, bir kız olmak üzere üç çocuk babasıdır. Halen Eynesil'de yaşamaya devam etmektedir.²⁰⁷

• İsmail UĞURLU

20 Mart 1954'te Eynesil ilçesi Aralık köyünde doğmuştur. Anne adı Rahime, baba adı Halil'dir. Dokuz çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğudur. Aralık Köyü İlkokulundan mezun olmuştur. Askere gitmeden önce dokumacı olarak çalışmıştır. 1974 yılı Mart ayında askerliğe başlamış, acemi birliği ve usta birliğinde İzmir'de bulunmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Terminal Servis Bölüğünde Çıkartma Onbaşı olarak görev yapmıştır. Çıkartma askeri olarak görevi; Türkiye'den Adaya gelen silah, giyecek, yiyecek ve her türlü mühimmatları askere dağıtmak olmuştur. M1 silahını kullanmıştır.

²⁰⁶ Ahmet Dilsiz, 05.11.2020 tarihinde Çanakçı Merkez Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

²⁰⁷ Sebahattin Usta, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

Askerden memleketine dönünce İstanbul Şehir Hatları'nda makinist olarak çalışmıştır. Evlidir ve iki erkek, bir kız olmak üzere üç çocuk babasıdır. Emekli olduktan sonra memleketi Eynesil'e geri dönmüştür.²⁰⁸

• Selahattin BOSTAN

Tirebolu ilçesi Ketençukur köyünde 1950 yılında doğmuştur. Fakat üç yaş küçük yazdırıldığı için resmi doğum tarihi 07 Ocak 1953'tür. 5 kardeşli bir ailenin ikinci çocuğudur. Baba adı Recep, Anne adı Fatma'dır. Ketençukur İlköğretim Okulu mezunudur. Askere gitmeden önce çiftçilik ile uğraşan Selahattin Bey, evli ve bir kız babası idi. 11 Mart 1973'te askerliğine Hatay İskenderun'da bahriyeli olarak başlamıştır. Usta birliğini Gölcük'te TCG 358 Nolu Berk Gemisi'nde yapmıştır. İkmalci (orduya yiyecek, içecek, cephane sağlar) olarak vazifede bulunmuştur. İzmir, Marmaris denizlerinde tatbikat yaparken 19 Ağustos'ta gece 12'de gelen talimatla Kıbrıs'a yönelmişlerdir. İkinci Harekâta katılmıştır fakat altı ay boyunca gemiden hiç inmemiştir.

Askerden memleketine dönmüş, ailesini görmüştür. Buradan İstanbul'a iş için gitmiştir. Önce bir pil fabrikasında çalışmış, daha sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne meyve hali çalışanı olarak girmiş, buradan emekli olmuştur. Halen Ketençukurda eşiyle birlikte yaşamaktadır. Dört erkek, bir kız çocuk babasıdır.²⁰⁹

• Mehmet KARAVELİOĞLU

21 Ocak 1953'te Kürtün ilçesi Sapmaz köyünde doğmuştur. Anne adı Fatma baba adı Hasan'dır. 9 kardeşli bir ailenin en büyük çocuğudur. İlk ve ortaokulları Tirebolu ilçesinde, lise öğrenimini ise Giresun Ticaret Lisesinde tamamlamıştır. Askere gidene kadar Tirebolu'da hayvancılık kasaplık ve çiftçilik gibi işler yapmıştır. Askerden önce evli olup bir çocuk babası idi. Acemi Birliğine 1973 Şubat'ında İzmir Bornova Hacılar Köyü'nde Talimgâh Eğitimliğinde çavuş olarak başlamıştır. Kars Sarıkamış'ta usta birliğinde devam etmiştir. Terhisine yakın eğitim öğretmenlerinden işe alım yapılacağı haberini alınca Mersin'e gitmiştir. Buradan 13-14 Temmuz'da Kıbrıs'a gidecek askerlere G3 silahı eğitimleri vermiştir. Kendisi de 19 Temmuz'da Kıbrıs'a geçmiştir.

²⁰⁸ İsmail Uğurlu, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

²⁰⁹ Selahattin Bostan, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme.

Askerden dönünce Tirebolu Çaykur Fabrikası'nda muhasebeci olarak çalışmış, buradan emekli olmuştur. Halen Tirebolu'da ikamet etmektedir. Evlidir ve 6 erkek, bir kız olmak üzere 7 çocuk babasıdır.²¹⁰

• Resul TURAN

17 Aralık 1953'te Tirebolu ilçesinin Şirin köyünde dünyaya gelmiştir. Anne adı Hatun, baba adı Mustafa'dır. 5 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. İbrahim Şeyh İlköğretim Okulu mezunudur. Köyde doğup büyümüş ve askere gidene kadar çiftçilik yapmıştır. Askere giderken evli ve bir çocuk babası idi. Askerliğine 1973 yılında Hatay İskenderun'da başlamış ve Gölcükte devam etmiştir. TCG Berk Muhafız Gemisi D159 Deniz Topçu Bölüğünde er olarak askerliğini yapmıştır. Gemide top silahı kullanmıştır. Barış Harekâtının ikisine de katılmıştır. 1975 senesine kadar adada kalmıştır.

Askerden döndükten sonra Çaykur Fabrikasına girmiş buradan emekli olmuştur. Halen Espiye merkezde yaşamaktadır. İki erkek, bir kız olmak üzere üç çocuk babasıdır.²¹¹

• Ahmet ÖZDEMİR

6 Kasım 1942'de Görele Haydarlı köyünde dünyaya gelmiştir. Anne adı Emine Şükran, baba adı Niyazi'dir. Dört çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. İlköğretimi Hasan Ali Yücel İlkokulunda bitirmiş, ortaokul eğitimini ise şimdiki Görele Lisesinde tamamlamıştır. Deniz Astsubayı sınavlarını kazanıp iki yıl eğitim ve stajdan sonra Deniz Astsubayı olarak çalışmaya başlamıştır. İki kız, bir erkek olmak üzere üç çocuk babasıdır. Özdemir, askerlik mesleğinden emekli olduktan sonra çocukları ile birlikte Marmaris'te hayatına devam etmektedir.²¹²

2.3. Giresun'da Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Yansımaları

Ülkenin her köşesinde olduğu gibi Giresun'da da Kıbrıs Barış Harekâtına karşı hassasiyet bulunmaktaydı. Dönemin şartlarına bağlı olarak kitle iletişim araçları oldukça kısıtlıdır. *Yeşil Giresun* gazetesi sahibi Ahmet Öğütçü söyleşimizde bu duruma dikkat çekmiştir. 60'lı yıllardan sonra devlet politikası değişikliklerinden dolayı *Karadeniz*, *Işık*, *Yeşil Giresun* gibi gazetelerin

²¹⁰ Mehmet Karavelioğlu, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme.

²¹¹ Resul Turan, 04.12.2020 tarihinde Espiye Merkez Mahallesinde Resul Bey'in Evinde Yapılan Görüşme.

²¹² Ahmet Özdemir, 26.12.2020 tarihinde Telefon ile Yapılan Görüşme.

yayın hayatına ara verdiğini belirtmiştir. Bundan dolayı 1974 yılı Giresun'u ile ilgili ulaşılabacak bilgilerin kısıtlı olduğunu söylemiştir.²¹³

Giresun'da halkın haber alma özgürlüğüne karşılık vermek için basımına devam edilen gazeteler *Gündüz* ve *İleri*'dir. En sık kullanılan iletişim araçlarından biri ise radyodur. Televizyon ise pahalı ve bulunması zor olduğu için ilçelerde en fazla 6-7 kişinin evinde bulunmaktadır.²¹⁴

Halk, Kıbrıs Barış Harekâtı'na oldukça duyarlıdır. Türklerin hakkını almak için verdiği savaşın yanında Giresun'dan savaş için giden askerlerin akıbeti de oldukça merak edilmektedir. O yıllarda 12 yaşında bir çocuk olan Temel Terzi hatırladıklarını şöyle anlatıyor; *"Radyo herkesin evinde vardı, fakat televizyon sayılıydı. Haber saati başladığında televizyon olan evlerde toplanır, büyüklerimiz ile birlikte Kıbrıs haberlerini dinlerdik. Televizyona ulaşım sağlayamadığımız zamanlarda radyo başında haber saati beklenirdi."*²¹⁵

Giresun'da ikamet eden emekli ilkokul öğretmeni Ziya Güngör Usta'nın hatıraları ise şöyle; *"O dönem henüz il merkezine taşınmamıştık fakat köyde de halk içinde Kıbrıs Barış Harekâtı konuşuluyordu. Kıbrıs Barış Harekâtına katıldığı konuşulup gurur duyulan bir komutandan bahsediliyordu."*²¹⁶ Yaptığımız araştırmalarda Kıbrıs Komutanları arasında Giresunlu birinden bahsedilmemiştir. Halkın bahsettiği kişinin 1971 yılı ve sonrası TCG Giresun Komutanlığı yapan Kıbrıs Muharebesi Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlarından Oramiral Emin Göksan olduğu düşünülmektedir.

Halk, maddi yardımlarının yanı sıra manevi olarak da desteklerini bildirmek istemişlerdir. Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle Giresun'dan Cumhurbaşkanlığına telgraflar çekilmiştir. Bunlardan bir tanesi Giresun Çotanak Nakliyat Kooperatifi yönetimi idi. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e çektikleri telgrafta Kıbrıslı Türkler için mücadele eden Türk Silahlı Kuvvetlerine Allah'tan zafer dilemişler, kendilerinin de yardıma hazır olduklarını bildirmişlerdir. Korutürk ise gönderdiği cevap telgrafında şunları ifade etmiştir.

*"Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta temelinden yıkılan anayasal düzeni yeniden kurmak ve Türk toplumunun huzur ve güvenliğini sağlamak amacıyla giriştiği harekât dolayısıyla gönderdiğiniz telgrafı memnurlukla aldım beni son derece mütehasşis eden duygularınız ve silahlı kuvvetlerimiz hakkında asil davranışınız beni çok memnun etmiştir."*²¹⁷

²¹³ **Ahmet Ögütçü**, 13.11.2020 tarihinde Yeşil Giresun Gazetesi Matbaasında Yapılan Görüşme.

²¹⁴ **Bilal Çınaroğlu**, 04.12.2020 tarihinde Görele Kumyalı Mahallesinde Bilal Bey'in Evinde Yapılan Görüşme.

²¹⁵ **Temel Terzi**, 14.11.2020 tarihinde Temel Terzi'nin Kendi Evinde Yapılan Görüşme.

²¹⁶ **Ziya Güngör Usta**, 11.11.2020 tarihinde Telefon Aracılığı ile Yapılan Görüşme.

²¹⁷ **İleri**, 12 Ağustos 1974, sayı 74.

Kıbrıs'ta yaşanan harekât halkı öyle etkilemiştir ki Giresun'da Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili kulaktan kulağa bir efsane dolaşmıştır. Efsaneye göre, Giresun ili Yağlıdere ilçesinde yaşayan Kayo Hasan isimli bir vatandaş, ilim irfan sahibi bir kişidir. Kayo Hasan, evinin önünde günlük işleri ile uğraşırken Türk askerlerinin zor durumda kaldığını anlayıp eline geçirdiği dirgeni²¹⁸ sağa sola sallamaya başlar. Evine yorgun dönen Kayo Hasan'a ne olduğu sorulduğunda esir olmak üzere olan Türk askerlerini kurtardığını söyler. Konu araştırılır, öğrenilen bilgilere göre Kayo Hasan doğruyu söylemektedir.²¹⁹

Hiç kuşkusuz Giresun'da Kıbrıs Barış Harekâtı'na en fazla ilgi gösterenler harekâta katılan askerlerin aileleridir. Onların o günlerdeki hislerini ortaya koymak çalışma için oldukça değerlidir. Kıbrıs Gazisi Mehmet Baykan'ın eniştesi Nedim Aycı kendisiyle yapılan görüşmede şunları anlatmıştır:

“Mehmet o sırada askerdeydi ve Kıbrıs Barış Harekâtına katılacağını bize haber verememişti. Babası Murat ile askerlik şubesinden öğrendiğimize göre Kıbrıs savaşına katılmıştı fakat sağ ya da ölü olduğunu bilmiyorduk. Biraz beklememiz gerektiğini söylediler. 5 ay ondan hiç haber alamadık. Bu süreçte bize öldüğüne dair haber gelse de daha sonra sağ olduğu haberini yine şubeden aldık. Bizim savaşta askerimiz olduğu için daha ilgili olsak da halk da kayıtsız değildi. Köy, ilçe kıraathanelerinde bulunan televizyonlarda haberleri takip ederdik. Kıbrıs'ta Hava İndirme Kuvvetlerinin adaya inişini izlediğimizi hala hatırlarım. Mehmet döndüğünde savaşta yaşadıklarını sokak çatışmalarını anlattı çok etkilenmişti. Biz de duyduklarımız karşısında çok üzülmüştük.”

Mehmet Baykan'ın ablası Emriye Hanım ise şunları aktarmıştır:

“Mehmet'ten 5 ay haber alamamak bizi çok korkutmuştu. Kıbrıs'ta olduğunu öğrenmemiz akabinde ölmüş olduğunu öğrenmemiz hepimizi yıktı. Annemin ve bizim günlerimiz ağlayarak geçiyordu. Sağ gelmesi için adaklar adadık. Sağ salim geldiğinde çok mutlu olduk.”²²⁰

Kıbrıs Barış Harekâtı gazisi Tirebolulu Resul Turan'ın eşi Zeynep Hanım ise o süreci şöyle anlatmıştır:

“Köylük yerde yaşıyorduk okutulmadığım için okuma yazmam yoktu. Haberleri ancak kayınpederimden alabiliyordum. Resul mektup yolladığı zaman Kıbrıs'a gittiğini öğrendik. Büyük oğlum beşikteydi, her akşam radyodan haberleri dinlerdik, eve sürekli telefon geliyordu. Yakınlarımız Kıbrıs'tan aldıkları haberleri anlatıyorlardı. Bizden başka yakını savaşa gidenler de vardı hepimiz onlardan gelecek haberleri bekliyorduk. Askerliği boyunca hiç izne gelemedi, ancak annem hastalanınca bizi görmeye gelebildi. Savaş boyunca görüşemediğimiz için endişe içinde bekledik.”²²¹

²¹⁸ Dirgen, mahsulü harmanda yaymak için kullanılan, sapı tahta ya da demirden olan, ucu demir ve çatallı tarım aracıdır. Haberler.com, **Dirgen Nedir?**, 24.07.2020.

²¹⁹ Ali Berat Alptekin, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Anlatılan Efsanelerin Motif ve Tip Yapısı**, TÜBAR-XXXIII, 2013 Bahar, s. 23.

²²⁰ **Nedim ve Emriye Aycı**, 14.05.2020 tarihinde Telefon İle Yapılan Görüşme.

²²¹ **Zeynep Turan**, 04.12.2020 tarihinde Espiye'de Kendi Evinde Yapılan Görüşme.

Görelili Kıbrıs gazisi Resul Erdiñç'in eşi Kevser Erdiñç ise o süreçteki hislerini şöyle ifade etmiştir;

“Henüz yeni evliydik çocuğumuz yoktu. Resul Bey askere gittiği zamanlar ulaşım zaten yeterince zordu. Üzerine savaşın da gelmesi hepimizi strese sokmuştu. Askerdekilerden bir türlü haber alamıyorduk. Bir gün öldüğüne dair haber geldi. Yıkıldım, sinir krizi geçirmişim. Anne babası zaten hasta insanlardı. Bu haber bütün ailenin üzerine çöktü. Yine de umudumuzu yitirmedik. Harp bitince Resul Bey ilk fırsatta bize mektup yolladı. O zaman biraz rahat ettik. Yine de gelişini korkarak bekledik. O günün üzüntüsü hala üzerimdedir.”²²²

Gazilerin ailelerinin anlatılarındaki ortak duygular özlem, endişe ve umut olmuştur. Gazilerden haber almanın bütün yollarını aramışlardır. Bilgi kirliliğinden olsa gerek neredeyse her gazi için gelen ölüm haberleri onları adeta yıkmıştır. Ölüm haberleri doğru çıkmayınca çok sevinmişlerdir. Gazilerin dönüşleri şerefine ise kurbanlar kesmişlerdir.

2.4. Kıbrıs Barış Harekâtı Sürecinde Giresun'dan Yapılan Yardımlar

Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde, Türk Silahlı Kuvvetlerine ve Kıbrıs Türklerine destek için Türkiye'nin her köşesinde yardım kampanyaları başlatılmıştır. Yiyecek, giyim, silah, hastane malzemeleri ve para bağışları yapılmıştır.²²³ Tüm Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da da yardım kampanyaları düzenlenmiştir. Giresunlular bu yardım kampanyalarına büyük ilgi göstermiştir.

Giresun il merkezinde ve ilçelerde belediyeden yapılan anonslarla halktan Kıbrıs Barış Harekâtı ve adada yaşayan Türkler için yardım istenmiştir. Giresun esnaflarından Osman Doğramacı, çocuk olduğu o dönemde babası Hasan Doğramacı'nın mobilya imalathanesinin önünde belediye yardım anonslarını duyduğunu aktarmıştır. Yine onun aktardığına göre yardım yapan kişilerin isimleri de anons aracılığı ile halka ilan edilmiştir.²²⁴

Kendisiyle yapılan görüşmede Mahmut Kodal'ın beyanından anlaşıldığına göre yardım kampanyalarına Giresun'un ilçelerinde yaşayan Giresunlular ekonomik durumları iyi olmamasına rağmen büyük bir iştiaqla katılmışlardır. Kodal şunları ifade etmiştir.

“ O dönem halk oldukça sıkıntıdaydı, yağ kıtlığı yaşanıyor. Yine de insanlar dışından tırnağından artırebildikleri her şeyi belediyeye teslim ediyorlardı. Para, kıyafet, giyim eşyaları yanında bazı vatandaşlar biriktirdikleri altınları, alyans, bilezik, küpe dahi Kıbrıs'a yolluyorlardı. O dönem Mersin'den sebze almaya giden rahmetli kardeşim Ömer, askerlerin limandan coşku ile yollandığını anlatıyordu.”²²⁵

²²² Kevser Erdiñç, 09.01.2019 tarihinde Erdiñç Elektrik'te Yapılan Görüşme.

²²³ Ulvi Keser, **Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974**, Türk Kızılâyı Yayınları, Ankara, 2013, s. 284.

²²⁴ Osman Doğramacı, 13.11.2020 tarihinde Yeşil Giresun Gazetesi Matbaası'nda Yapılan Görüşme.

²²⁵ Mahmut Kodal, 14.11.2020 tarihinde Görelle İlçesinde Kendi Evinde Yapılan Görüşme.

Yerel gazetelerde ve radyolarda da sık sık yardım kampanyaları için duyurular yapılmıştır. *İleri* gazetesi verdiği ilanlarda Giresunlulara şu çağrıda bulunulmuştur:

“Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’ta başarı ile yürüttüğü barış harekâtının milletimiz tarafından çok büyük destek görmesi üzerine vatandaşlarımız tarafından Türk Silahlı Kuvvetleri için hazineye yapılacak maddi yardımlar mal sandıkları tarafından Türk Silahlı Kuvvetler Kıbrıs Formu adı altında kabul etmektedir. Bu itibarla yardımda bulunmak isteyen vatandaşlarımızın Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğüne başvurması gerekmektedir.”²²⁶

Giresun Yağlıdere Ömerli köyünün Geyikçi yaylasında yükseköğretim gençliğinin desteğiyle bir heyet kurularak, Mehmetçiğe yardım kampanyası açılmıştır. İlk günden 2.035 lira toplanarak kaymakamlığa teslim edilmiştir.²²⁷

Giresun’da Hava, Deniz, Kara Komutanlığı ve Kızılay adına açılan yardım kampanyasına 20 Temmuz 1974 Cumartesi başlanmıştır. Kampanya Giresun Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Türkan Pamuk tarafından düzenlenmiştir.²²⁸ Saat 16’da belediye hoparlörlerinde yapılan çağrı ile kampanya resmen açılmıştır. Kurum yöneticileri, yapılan bağışları belediye binasında makbuz karşılığı kabul etmişlerdir. İmkânları dâhilinde yardım yapmak isteyen vatandaşlar belediye binasının önünü doldurmuştur. 3-4 saat gibi kısa bir sürede 15 bin 700 lira toplanmıştır. 21 Temmuz akşamına kadar toplanan bağış miktarı 25 bin liraya yaklaşmıştır. 23 Temmuz’a kadar yapılan bağış tutarı ise toplam 54.490 liradır. Bu paranın 10 bin lirasını Ahmet Fatoğlu ve Ortakları Koll. Şrt. bağışlamıştır. Ayrıca İl Sağlık personelinin 10 bin liralık yardımı ve Kemaliye köyü halkının 1.423 lira yardımı dikkat çekmiştir.²²⁹

İleri gazetesi halkın kampanyaya ilgisini şöyle değerlendirmiştir: “*Vatandaşlarımızın kampanyaya adeta yarışarcasına katılmaları Türk’ün kendi has karakterini ve vatan sevgisini ispatlamıştır.*”²³⁰

Giresun merkez, ilçe ilk ve orta dereceli okullarda görevli yönetici öğretmen ve diğer personel ile Milli Eğitim Müdürlüğü çalışanları da ağustos maaşlarından Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Donanma Vakfına 100’er lira bağışta bulunmak için karar almışlardır.²³¹

²²⁶ *İleri*, 3 Ağustos 1974, sayı 68.

²²⁷ *Gündüz*, 27 Temmuz 1974, sayı 6643.

²²⁸ Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2013, s. 285.

²²⁹ *İleri*, 24 Temmuz 1974, sayı 58.

²³⁰ *İleri*, 22 Temmuz 1974, sayı 56.

²³¹ *Gündüz*, 31 Temmuz 1974, sayı 6646.

Giresun YSE (Yol, Su, Elektrik) Müdürlüğünün 211 teknik personeli, Valilik Makamına yolladıkları yazı ile üç günlük ücretleri tutarı olan yüz Ellişer lirayı Türk Hava Kuvvetleri ve Donanma Vakfına bağışladıklarını bildirmişlerdir:

“Türk Milleti’nin şerefine ve haysiyetine leke sürmek isteyenlere mazisinden ve şanlı tarihinde aldığı ilamla tereddütsüz hayır diyen şanlı ordumuzu güçlendirmek için kurulan vâkfa bağışta bulunacağız bütün arkadaşlarımızı vakit, saat, mesai gözetmeksizin gece gündüz müdürlüğün vereceği talimatlara uyarak ordumuz ve milletimiz için tüm gücümüzle çalışacağımızı bildiririz.”

YSE personelinin toplam bağışı 31.650 liradır.²³²

Fındık- İş Sendikası da bir yardım kampanyası düzenlemiştir. Genel Başkan Akçın Koç İleri gazetesine bir açıklama yaparak Fındık- İş Sendikasının tüm Karadeniz’i kapsayan teşkilatlarıyla Türk Hava Kuvvetleri ve Donanma Vakfına bir yardım kampanyası başlattıklarını bildirmiştir. Açıklaması şöyledir:

“Silahlı Kuvvetlerimizin Kıbrıs’ta barışı sağlamak, ada sakinlerine özgürlük getirmek amacıyla giriştiği harekâtı bir vatan görevi kabul ederek, Fındık- İş Sendikası olarak Hava Kuvvetleri ve Donanma Vakfına yardım kampanyası açmıştır. Hemşerilerimizce yapılacak bağışlar Gazi Caddesi PTT karşısındaki Genel Merkezimizde kabul olunmaktadır.”²³³

Giresun’da Türk Silahlı Kuvvetlerine bağışlar her geçen gün büyüyerek devam etmiştir. Giresun esnaflarından Haşim Arslan 10 bin lira tutarında tasarruf bonusu ile bir miktar parayı Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfına bağışlamıştır. Espiye ilçesinden ise Hava Kuvvetleri ve Donanma Vakfına 28 bin lira bağış toplanmıştır.²³⁴ Görele ilçesinin Kırıklı köyü çarşısında da bir yardım komitesi teşkil edilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfına 8.170 lira bağış toplanmıştır. Toplanan yardım parası bankaya yatırılmış olup bağış toplamaya devam edilmiştir. Kurulan heyette Hüseyin Melikoğlu, Ali Rıza Arslan, Celal Kanberoğlu, Mehmet Melikoğlu, Arif Genç ve İsmail Melikoğlu isimleri bulunmaktadır.²³⁵

Giresun’da ve Türkiye’nin diğer yerlerinden yapılan yardımlar Türk Silahlı Kuvvetlerince sevinçle karşılanmıştır. Halkın yardımları harekâta katılan askerler için büyük bir manevi destek olmuştur. Ankara Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alp Kaya, Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına yapılan bağışlarla ilgili olarak “*Güçlü bir hava kuvvetlerine sahip olmak*

²³² İleri, 22 Temmuz 1974, sayı 56.

²³³ İleri, 24 Temmuz 1974, sayı 58.

²³⁴ İleri, 22 Temmuz 1974, sayı 56.

²³⁵ İleri, 3 Ağustos 1974, sayı 68.

*amacı ile yürütülen bu atılıma, yurttaşlarımızın gösterdiği ilgi, milli birlik ve beraberlik bilincinin en asil ve içten örneğidir.” demiştir.*²³⁶

1973 yılında Kıbrıs Büyükelçiliğinde göreve başlayan İzzet Dervişoğlu Adaya yerleştikten 6 ay sonra harekâtın başladığını söylemiş fakat Adanın durumu kötü olduğu için harekâttan önce dahi memur maaşlarının Türkiye’den geldiğini söylemiştir.²³⁷

2.5. 1974 Sonrası Kıbrıs İskân Politikası

Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin kurulması ile birlikte adanın kuzey kesimi Türklere ait olup bu kesim Kıbrıs’ın yaklaşık %36’sını oluşturmaktaydı. Savaş sonrası en büyük sorunlar ekonomik ve nüfus olarak görülmüştü Başbakan Bülent Ecevit tarafından görevlendirilen eski Planlama Teşkilatı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu başkanlığında Kıbrıs Eşgüdüm Kurulu kurulmuştur. Rumların savaş sebepleri arasında Türk nüfusunun az olması varken savaş sonrası nüfus daha da azalmıştır. Öncelik olarak adadan giden gençler geri çağırılmış bir kısmı adaya geri dönüş yapmıştır.²³⁸

Rum ve Türk taraflarında bulunan vatandaşların mübadelesi başlatılmış ve güney tarafında bulunan Türkler Kuzey Kıbrıs’a, kuzeyde kalan Rumlar ise Güney Kıbrıs’a gönderilmiştir. Çok nadir olarak bazı aileler yerlerinde kalmak istemişlerdir. 1878’den 1974’e kadar düzensiz olarak Türkiye, Kanada, Avustralya, İngiltere gibi ülkelere Kıbrıs’tan Türk göçleri yaşanmıştır. Adada yapılan nüfus çabaları yeterli gelmeyince Türkiye’den Kıbrıs’a göç başlatılmıştır.²³⁹

Kıbrıs’a iskân eden ilk aileler ise şehit aileleridir. Kıbrıs şehidi Adnan Türker’in kız kardeşi Suna Hanım, annesi, babası ve abisi, Türker’in şehit olduğu haberini almış ve şehit aileleri için Kıbrıs’a gidişin serbest olduğunu öğrenmiştir. Aslen Giresun Dereli ilçesi nüfusuna kayıtlı olan aile o dönem bulundukları Almanya’dan Türkiye’ye gelmiş, Mersin’den kalkan gemi ile Kasım 1974 yılında Magosa’ya gitmişlerdir. Oğullarının Girne’de şehit olduğunu öğrenen aile Girne’ye yönelmiş, yol boyunca Türk askeri tarafından defalarca kontrol edilmişler, Türk pasaportu sayesinde Girne’ye ulaşmışlardır. Şehit aileleri için ayrılan o dönem ismi Hesberites olan şuan Roks Otel olarak anılan yere götürülmüşlerdir. Aileyi, Murat isminde İzmirli bir genç karşılamıştı. Adaya ilk giden şehit ailesi olduklarını öğrenen Suna Hanım ve ailesini Murat Bey kendi odasına yerleştirmiştir. Adada silah sesleri patlamalar yer yer devam etmektedir. Kaldıkları otelin dağılmış

²³⁶ **Gündüz**, 26 Temmuz 1974, sayı 6642, s. 2.

²³⁷ **İzzet Dervişoğlu**, 18.09.2021 tarihinde Telefon ile Yapılan Görüşme.

²³⁸ **Erdem Çanak**, Barış Harekâtı Sonrasında Adana’dan Kıbrıs’a Yapılan Nüfus Nakli (1975-1976), Akademik Bakış, Cilt 9, Sayı 17, Kış 2015, s. 146, 147.

²³⁹ **Ulvi Keser**, Kıbrıs’ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar, ÇTTAD, 2006, Bahar, s. 98-100.

halde olduğunu anlatan Suna Hanım bahçeden topladığı çiçekleri getiren bir askerin onları şehitliğe götürdüğünü ve bu sırada Hakkı Borataş Paşa ile tanıştıklarını anlatmıştır. Türker ailesine ertesi gün şehitliğin açılışı olacağını ve baba Kadir Bey'in konuşma yapmasını söylemişlerdir. Kadir Bey, kabul etmeyince Suna Hanım'ın konuşma yapmasına karar verilmiştir. Açılış için CNN gibi yabancı televizyonlar dâhil herkes ordaydı. Suna Hanım, abisini kaybetmenin acısıyla sürekli ağladığını konuşacak hali olmadığını fakat Hakkı Borataş'tan çekindiği için askerin getirdiği konuşma metnini ezberlediğini söylemiştir. Şehitlik açılışı oldukça görkemli geçmiş Türker ailesi Rauf Denктаş ve komutanlar tarafından ilgiyle karşılanmış herkes onları ağırlamak istemiştir. Rauf Denктаş ve Aydın Denктаş Suna Hanım'a sarılıp ağlamış bundan sonra kendilerinin kızları olduğunu ve Kıbrıs'a yerleşmelerini söylemiştir.

Türker ailesi zengin Rum Tüccarı Leptos'un evine götürülmüştür. Ev bir dönüm bahçe içinde oldukça büyük bir yerdі. Anne Müşerref Türker'in de isteği ile aile Kıbrıs'a yerleşmiştir. Lise mezunu olan ve üniversite sonuçlarını bekleyen Suna Hanım Çalışma Bakanı İsmet Kotak'ın emriyle çıkarılan kararname ile Çalışma Bakanlığına memur olarak atanmıştır. Ailesi Girne'de Karadeniz lokantası açmış ve işletmiştir. O dönemde Bülent Ecevit, Turan Güneş gibi devlet adamları ile tanışmış, yüksek köylerde nüfus sayımları yapmıştır. Öğretmen maaşından üç katı fazla maaş aldığını söyleyen Suna Hanım, Kıbrıs'taki ailelerin bolluk bereket içinde yaşadığını herkesin kapısında üç dört arabası olduğunu anlatmıştır. Hiçbir zaman Kıbrıs vatandaşlığına geçmediğini söyleyen Suna Hanım 5 yılın ardından Tahsin Dervişoğlu ile evlenerek Türkiye'ye kesin dönüş yapmıştır. Ailesi ise anne, babası vefat edene kadar Kıbrıs'a yaşamaya devam etmişlerdir. Diğer bir Giresun şehidi olan Mustafa Işık'ın ailesi de Kıbrıs'a yerleşen ailelerdendir. Türkiye'nin yüksek köylerinden gelen ailelerin Kıbrıs'ta yine yüksek köylerine yerleştirildiğinden bahsetmiştir.²⁴⁰

Gazi ailelerine de Kıbrıs'a yerleşmeleri imkânı sağlanmışır. Hatta onların iskânını kolaylaştırmak için gazi ailelerine Kıbrıs'ta ev ve araba dahi teklif etmişlerdi. Fakat Harekât sonrasında Kıbrıs savaş halinden yeni çıkmış olduğundan aileler Adaya yerleşmede çekingenlik göstermişlerdir.²⁴¹

Kıbrıs'ta Türk nüfusu artırma adına zorunlu iskâna başvurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti vatandaşları gizli kararlarla Adaya iskân ettirmiştir. Dönemin Giresun İl Bayındırlık Müdürü Uğur Karamanoğlu yapılan sohbette, Vali Mehmet Aldan ile birlikte toplantı yaptıklarını Döngeli, Elmalı, Tandır, Kızılevli gibi Giresun'un yüksek köylerinden fakir aileleri seçip Kıbrıs'a göç ettirdiklerini söylemiştir. Bu köylerde vatandaşların çiftçilik yapma imkânı olmadığını

²⁴⁰ Suna Dervişoğlu, 14.09.2021 tarihinde Telefon ile Yapılan Görüşme.

²⁴¹ İzzet Dervişoğlu, 18.09.2021 tarihinde Telefon ile Yapılan Görüşme.

verimsiz köylerden seçim yapıldığını da eklemiştir. Bu göç güvenlik sebebiyle gizli tutulmuş yerel halkın ve kamuoyunun haberi olmamıştır.²⁴²

İskân edilmesine karar verilen aileler ya kavgalı ya da yokluk içinde olan ailelerdir. Kıbrıs'ın Türk nüfusu artırılrsa da göç hareketinin olumlu yanları dışında olumsuz yanları da vardır. Türkiye'nin çoğunlukla dağlık kesimlerinden adaya gönderilen vatandaşlar kültürü, yaşam tarzları açılarından alıştıklarından çok farklı olan Kıbrıs yaşamına ayak uydurmada bocalamıştır. Yine gönderilenlerin bazıları kan davaları ve muhtelif sebeplerle kavgalar gibi meselelerle bulundukları yerden Kıbrıs'a iskân edilmişlerdir. Onların Kıbrıs'ta da aynı kültürel değerleri yaşatması da sorunlar teşkil etmiştir. Görüşme yapılan Kıbrıs Gazisi İsmail Adıgüzel bu durumla ilgili şu çarpıcı tespitte bulunmaktadır. *“Eğer, buradan söktüğün diken, gider Kıbrıs'a ekersen orada da diken biter başka bir şey bekleyemezsin.”*²⁴³

²⁴² Nafiz Uğur Karaibrahimoğlu, 12- 11- 2020 tarihinde Uğur Karamanoğlu'nun Mimarlık Ofisinde Yapılan Görüşme.

²⁴³ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GİRESUNLU KIBRIS GAZİLERİNİN ANLATIMIYLA I. VE II. BARIŞ HAREKÂTI

3.1. Askerlerin Adaya Sevkiyatı

Kıbrıs'ta uzun yıllardır devam eden, Rumlar ve Yunanlılar tarafından Türklere yapılan eziyetler gittikçe artmış, katliama dönüşmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kıbrıs ve Türkiye Türklerinin beklentisini boşa çıkarmayarak Garanti antlaşmalarına uymayan devletleri karşısına alarak müdahale kararı almıştır. Adaya asker çıkarmadan önce tüm planını çizmiştir. Buna göre; Sabah 06.05'te Türk Hava Kuvvetlerinin saldırısı, devamında kara ve deniz kuvvetleri adaya çıkartma yapacaktır. İlk harekâta giden birlikler nereye gittiklerini yolda öğrenmiş ve ailelerine haber verememişlerdir. İkinci harekât için Adaya giden askerler bu konuda biraz daha şanslı durumdadır.

Yapılan uluslararası antlaşmaların bir sonucu olarak Kıbrıs Türklerini korumak için 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı kurulmuştur. Özel eğitim alan askerler Türkiye'den Kıbrıs'a görevli olarak gönderilmektedir. Özel eğitim için seçilen askerler dış muayenesi dâhil ayrıntılı kontrolden geçirilmişlerdir. Kıbrıs değiştirme birliğine katılan askerler 12 ayda bir değişmektedir. Her seferde 300 asker adaya görevli olarak gönderilmektedir. Harekât öncesinde Kıbrıs Değiştirme Birliği askerleri arasında bulunan Resul Erdinç, Kıbrıs TKTA askerleri arasına gönüllü olarak katılmıştır. Adaya gitmeden önce İskenderun Akçay'da özel eğitim almıştır. Resul Bey'in askerliğinin bitmesine 55 gün kala, Kıbrıs'ta Grivasçıların lideri Sampson, dönemin Kıbrıs Rum lideri Makarios'a darbe uygulayıp yerine geçmesi iç savaşa neden olmuştur. Türklerin güvenliği için ilk müdahale tabi ki Adadaki Türk askerlerinden gelmiştir.²⁴⁴

3.1.1. Deniz Yolu İle Giden Askerler

Kıbrıs Barış Harekâtına katılmak için adaya sevk edilen askerlerin önemli kısmı Mersin'den deniz yolu ile gönderilmiştir. Askerlerin çoğuna Kıbrıs'a harekâta gittikleri gemide bildirilmiştir. Çok azı yolculuk öncesinde harekâta gittiklerini öğrenebilmiştir. Yalnızca gönüllü askerler

²⁴⁴ Resul Erdinç, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik'te Yapılan Görüşme.

harekâta katılacaklarını bilerek gitmişlerdir. Kıbrıs'a intikal süreci ile ilgili Giresunlu gaziler önemli bilgiler vermektedir.

Denizli'de acemi er olarak vatani görevini yapan Hasan Kübüç, Avni Çavuş'u tarafından Ağır Silah Bölüğünde görevlendirilmiştir. Kıbrıs'a 26. Dönem Kıbrıs Değiştirme Bölüğüne seçilmek üzere toplanılan askerler arasından iri yarı, güçlü kuvvetli askerler tercih edilirken ufak tefek olduğu için seçilememiştir. Çıkartma birliğine gönüllü olarak katılmak istediğini belirtmiş ve komutanları tarafından birliğe dâhil edilmiştir. Hasan Kübüç'ün beyanına göre seçilen askerlerin genellikle Karadeniz ve Doğu Bölgelerinden seçilmektedir. Marmara, Akdeniz, Ege bölgelerinden asker seçilmemiştir. Bir ay sağlık kontrolünden sonra tekrar Denizli Talimgâh Bölüğüne dönen askerler, bölük komutanı Sencer Üsteğmen emriyle komando eğitimi için İskenderun Akçay'a gönderilmiştir. Komando eğitimleri oldukça kapsamlı ve zor geçmiştir. Savaş şartlarında yaşanılacak tüm tehlikelere karşı eğitimler verilmiştir. Eğitimler tamamlandığında 25. Dönem askerleri terhis olurken 26. Dönem askerleri Erkin gemisi ile Kıbrıs Gönyeli'ye gönderilmişlerdir. 20 Temmuz sabahının ilk ışıkları ile adaya çıkmışlardır.²⁴⁵

Kıbrıs'a gideceğine dair bilgiye sahip olmayan Adil Kırac, Samsun Sıhhiye Bölüğünde askerlik yaparken komutanlarının konuşmasının ardından gönüllü olarak Kıbrıs'a asker olarak gitmek istemiştir. İskenderun'da üç ay aldığı komando eğitiminin ardından Akdeniz üzerinden gemi ile adaya çıkmıştır. Barış Muharebesinde görev olarak sıhhiyeciliği üstlenmiştir.²⁴⁶

1974 yılında acemi birliğine İskenderun'da başlayan Yedigâr Gökdemir, ardından yoğun eğitime ve kurslarla devam etmiştir. Çıkarma Birliklerine katılmış Girit adalarında Birleşmiş Milletler devletleri askerleri ile uluslararası tatbikatlara katılmıştır. NATO tatbikatlarında birinci geldikleri için kutlama yapılan Kuzu Bayramı sırasında Deniz Kuvvetleri Komutanı tarafından adaya çıkma emri gelmiştir. En zor şartlarda ve her an savaşımaya hazır olarak yetiştirildiklerini söyleyen Yedigâr Bey, Amfibi Tugay Komutanı Kemal Kayacan'ın emriyle perşembe sabahı Ertuğrul Gemisi ile Akdeniz üzerinden Kıbrıs'a çıktığını ifade etmiştir. Gemide komutan ve askerler dışında Diyanet İşleri Reisi Lütfi Doğan bulunmaktadır. Askerlere küçük Kuran'ı Kerimler, cevşenler dağıtıp dini konuşmalar yapmıştır. Komutanlar adada karşılırlarına çıkabilecek her türlü tehlikeye karşı uyarılmış açık saçık kadınların tuzağa düşürebileceğini, ajanlara dikkat etmeleri gerektiğini anlatmıştır. 13 Çıkarma Gemisiyle birlikte cuma günü Kıbrıs'a varmışlardır.²⁴⁷

²⁴⁵ Hasan Kübüç, 22.11. 2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁴⁶ Adil Kırac, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

²⁴⁷ Yedigâr Gökdemir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Mehmet Baykan, 1974 yılında Osmaniye’de usta birliğinde vatani hizmetini yaparken 50. Piyade Alayından 1. Kıbrıs Barış Harekâtına katılmıştır. 106’lık havan takımında nişancı er olarak bulunmuştur. Silah eğitimlerinin oldukça verimli ve öğretici olduğunu söylemiştir. İlk etapta Mersin’e gitmiş buradan gemi yolu ile sabahın ilk ışıklarında Beş Parmak Dağları’na varmıştır.²⁴⁸

Mehmet Bakkal Zırhlı Birlikler Okulu Çavuş Talimgâh Taburu’nda Havan Topçusu Bölüğünde usta birliğinde askerlik yapmıştır. Kıbrıs’a seçilmiş ardından Ankara’ya eğitime gitmiştir. Mersin üzerinden deniz yolu ile Adaya gitmiştir. Gösteri Tatbikat Alayı Tank Taburu 5. Bölüğüne bağlı onbaşı olarak adada görevlendirilmiştir.²⁴⁹

Süleyman Baykan İskenderun Akçay’da 50. Piyade Alayı’nda askerliğini yaparken adaya gidecekler arasında görevlendirilmiştir. İkinci barış harekâtına deniz yolu ile katılmıştır.²⁵⁰

Mehmet Karasakal, Adana 50. Piyade Alayında görev yaparken komutanları tarafından toparlanıp gemiye bindirilmişlerdir. Adana’dan deniz yoluyla Kıbrıs’a yola çıkmışlardır. Barış Harekâtı’na katılacaklarını gemide öğrenmişlerdir. Hemen çıkarma yapmayan askerler 3 gün boyunca Akdeniz’de bekletilmişlerdir. Ardından 20 Temmuz sabahı “Allah Allah” nidaları ile Kıbrıs Adası’na çıkarma yapmışlardır.²⁵¹

Cevdet Arslan, Burdur’da acemi birliğini yaparken sebebi bildirilmeden Kıbrıs Harekâtı için seçilmiştir. Önce komando eğitimi almış, ardından İskenderun üzerinden deniz yolu ile adaya gönderilmiştir.²⁵²

Bulancak Muharip Gaziler Derneği Başkanı Dursun Beyaz, askerliğini Gölcük’te yaparken birliği ile birlikte adaya Barış Harekâtı için görevlendirilmiştir. İlk emirle Mersin Limanı’na ulaşan askerler hazırlıklarını yapıp yola çıkmıştır. Liman, Kıbrıs’a gidecek askerleri yolcu etmeye gelen vatandaşlar ile dolmuştur. Dursun Beyaz, giderken arkalarında vatanın olduğunu bilmenin kendisine büyük gurur verdiğini belirtmiştir.²⁵³

²⁴⁸ **Mehmet Baykan**, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan’da Yapılan Görüşme.

²⁴⁹ **Mehmet Bakkal**, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁵⁰ **Süleyman Bayhan**, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁵¹ **Mehmet Karasakal**, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁵² **Cevdet Arslan**, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

²⁵³ **Dursun Beyaz**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Askerliğini denizci olarak yapan Resul Turan, tatbikat için Karadeniz'e yöneldikleri sırada Kıbrıs'a gidecekleri haberini almıştır. İlk gelen emirle birlikte ellerinde bulunan iletişim araçlarına el konulmuş, telsiz kullanılmasına ve radyo dinlenmesine izin verilmemiştir. Amaçları Kıbrıs'ta yaşanan olayları ve Barış Harekâtı'nı duymalarını engellemektir. İkinci emirde ise hemen Bartın'dan geri dönülmesi, askere istirahat verilmesi istenmiştir. Komutanları Antalya Körfezinden çıkarken harekâta gideceklerini bildirmiştir. Harekâta hazırlık için gemiye top mermileri yığılmış, eksikler tamamlanmıştır. Topçu Subayı Kıdemli Üsteğmen Aydın Atalay askerlerine dinlenin emri vermiş ve şöyle seslenmiştir: *"Şimdi biz savaşa gidiyoruz sizler savaştan dönünce köy kahvesinde akrabalarınız memleketlileriniz tarafından onurla karşılanacaksınız insanlar sizinle gurur duyacak öyle değil mi? Şuan eğitimde değiliz bu bir savaş alarmıdır. Hepimizin Allah yardımcısı olsun!"* Askerler komutanlarının yaptığı konuşmadan sonra Mersin üzerinden Kıbrıs'a yola çıkmıştır.²⁵⁴

Mehmet Taş ise zaten Ankara Mamak muharebe okulunda okumakta, haberleşme ve silah atış eğitimi almaktadır. Adana 6. Kolordu Komutanlığında iken akşam beş saatlerinde Kıbrıs Barış Harekâtı kararı alınmış, buradan önce Mersin Mezitli'de bir akşam kaldıktan sonra deniz yolu ile Kıbrıs'a geçmiştir. Gitmeden önce mektup yolu ile ailesine haber vermiştir.²⁵⁵

Isparta'dan sonra İskenderun'da usta birliğine başlayan gazi Nevzat Öztürk, 15 Temmuz gecesi savaş alarmı ile Mersin limanına geçmiş, buradan deniz yolu ile 19 Temmuz'da Kıbrıs'a çıkmıştır. Giderken ailesine haber verememiş, ancak ateşkes sırasında mektup yazma şansı bulmuştur.²⁵⁶

Isparta'da acemi birliğine başlayan diğer bir gazi İsmail Adıgüzel, usta birliğinde Gaziantep Ulaştırma 51. Piyade Taburu'nda asker olarak bulunmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı başlamadan önce bir hazırlık dönemine girilmiş fakat askerlere durum bildirilmemiştir. Zırhlı piyadeler zırhlı araçlar ve karayeller ile tren yolu üzerinden önce İskenderun, oradan Mersin'e geçmiştir. Herkesin eksiğini tamamlaması ve araçların noksanlarının kontrolü için askerler, Mersin Alata Ziraat Ormanları'nda bir gece kalmıştır. Araç depolarını dolduran askerleri coşturmak için bölük komutanı spor gösterileri yaptırmıştır. Komutanlar askerlere tatbikat yapılacağını ve hazır olmaları gerektiğini söylemiştir. Hazırlıkların son sürat devam etmesi askerler arasında tatbikattan farklı bir durum olduğu şüphesine yol açmıştır. Ailelerine haber vermeleri için mektup yazmaları istenmiş, zarf dağıtılmış, ardından mektupları teslim alınmıştır. "Karayellerin sintine pompasını kapatın!" emri

²⁵⁴ **Resul Turan**, 04.12.2020, tarihinde Espiye Merkez Mahallesinde Gazimizin Evinde Yapılan Görüşme.

²⁵⁵ **Mehmet Taş**, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Komutanlığı'nda Yapılan Görüşme.

²⁵⁶ **Nevzat Öztürk**, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Komutanlığı'nda Yapılan Görüşme.

verilip yola çıkılmıştır. Deniz üzerinde 70 mil gidebilen karayeller ile ikinci vakitlerinde yola çıkan askerler 24 saat yolculuktan sonra Kıbrıs'a varabilmiştir.²⁵⁷

Necati Kulak isimli gazi ise Adatepe gemisinde usta birliğini yapmaktaydı. Adatepe gemisi o sırada Gölcük'te bulunmaktadır. Gemide radarıcı olarak askerliğini yapan Necati Bey, içinde bulunduğu askeri birliğin Marmaris'e gezintiye çıktığı sırada atış tatbikatı yapacağız denilerek Kıbrıs'a götürülmüştür. Necati Bey harekâta gittiklerini bilmediklerini, hatta savaşta olduklarını ancak Kıbrıs'ta ateş altında kalınca anladıklarını söylemiştir.²⁵⁸

Gaziantep'te 50. Piyade Alayı Çıkartma Birliği'nde asker olan Azmi Çakmak 15 Mayıs'tan sonra askeriyede olağan üstü hazırlıklar yapıldığını söylemiştir. 6. Kolordu Komutanı Nurettin Ersin ziyarette bulunacak diyerek askerler teyakkuz durumunda tutulmuşlardır. 15 Temmuz'da nöbetçi çavuş Azmi Bey, tabur komutanı tarafından çağırılmış, gece saat üçte Antep'i terk edecekleri bilgisini vermiştir. Bölük komutanına kurye yollanmış ve hazırlıklar tamamlanmıştır. Askerler zırhlı paletli araçlarla planlanan saatte Osmaniye üzerinden Mersin Alata'ya hareket etmiştir. Mersin'de bir gece ormanda konaklayan askerler 19 Temmuz sabahı deniz üzerinden Kıbrıs'a yola çıkmıştır.²⁵⁹

Ankara Kırıkkale 61. Piyade Alayı'nda 106'lık Havan Çavuş'u olan Yakup Durmuş, Kıbrıs'a gideceklerini önceden anladığını hatta silah arkadaşlarına haber verdiğini şöyle ifade etmiştir:

“Askere yat! tekmili verecektim o sırada şahsıma ait olan el radyosunu kurcalıyordum; <Alo alo burası Ezebayrak Radyosu Makarios'a suikast düzenlenmiş olup...> dedikten sonra koğuşa kaldırdım yarın Kıbrıs'a gidiyoruz dedim. Daha önce Kıbrıs hakkındaki bilgilerime istinaden koğuşa haber verdim. Herkes çok şaşırdı arkadaşlarım ile iddiaya girdim. Terzihanenin ve berberlerin de çavuşu bendim takım elbise ve alkolüne iddiaya girdik”.

Ertesi gün askerler alarm sesi ile alayın bahçesinde toplatılmış, askerlere çadırları ile birlikte hazırlık emri verilmiştir. Potinleri delik olanların, palaskası yırtık olanların eksigi tamamlanmış, matarası olmayana matara verilmiştir. Cephanelikten cephaneler yüklenmiştir. Alay komutanı Şinasi Can, askerlere durumu bildiren bir konuşma yapmıştır. İlk olarak bütün alay değil yalnızca seçme askerler harekâta katılacakken, ikinci bir emirle tüm alayın gitmesine karar verilmiştir. 28. Tümen Komutanlığı ile birlikte askerler Mersin'e hareket etmiştir. Yakup Bey, bazı araçların çok eski olduklarını, eğitim alanına bile zorla gittiklerini, bu araçların savaşta kullanılabileceğinden şüpheli olduğunu söylemiştir. Yolda kalan araçların tamirâtı yapılmıştır. Halk askerlerin gittiğini görünce yollara dökülmüştür. Küçük çocuklar “amca yersiniz” diyerek askerlere çerez vermiş, yaşlı

²⁵⁷ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Komutanlığı'nda Yapılan Görüşme.

²⁵⁸ Necati Kulak, 27.12.2019 tarihinde Tirebolu'da Gazimizin Yanan Evinde Yapılan Görüşme.

²⁵⁹ Azmi Çakmak, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

anneler ayranlar ikram etmişlerdir. Yol boyunca konvoyla yavaş yavaş giden araçlar Mersin’de bir gece kalmış ertesi gün çıkarma gemisine yüklenmiştir. Gemi karaya oturmuş, askerler gelen emirle gemiden inip karınca gibi gemiyi denize sürmeye çalışmışlardır. Fakat askerlerin çabasından çok koca bir dalga sayesinde gemi yola çıkmıştır. Yolda, Yunan şilepine rastlayan Türk kafilesi onlardan bir hareket beklemiş, ateş etseler karşılık verecek şekilde pozisyon almıştır. Sorun olmayınca Kıbrıs’a devam etmiştir.²⁶⁰

Mehmet Akten ve arkadaşları da Kıbrıs olaylarını takip edip kendi aralarında belki savaş olur Yunanistan’a kadar geçer ailemize mektup yazarız diye şakalaşmıştır. Komutanlarının emriyle toplanan askerler arasından Kıbrıs’a gitmek üzere 40 gönüllü er ve 16 subay asker seçilmiştir. 19 Temmuzda birlikten ayrılan askerler teçhizat eksiklerini tamamladıktan sonra Mersin’e yola çıkmıştır. Yol üzerinde çok sayıda askeri araç bulunmaktadır. Mehmet Akten yolda gördüğü askerlerin izinden döndüğünü düşünmüştür. Mersin’e vardıklarında askerlerin çoğu harekâta gittiğini ancak fark etmiştir. Mersin’de 6. Kolordu Karagahı’nda bir gece dinlenip yemek yiyip eksiklerini tamamlayan askerler, 19 Temmuz’da savaş alarını ile birlikte sahilde sıraya girmiştir. Gidenler ve dönenler sahilde büyük bir karmaşaya yol açmıştır. Gece saat 12.00’de yola çıkması planlanan araçlar oldukça gecikmiştir. Aşırı yüklü araçlar sebebi ile geminin halatı kopmuş ve askerlerin gidişi bir kaç gün ertelenmiştir. Dört gün sonra Ali Koçman’a ait Amerika’ya giden yük gemisi ile birlikte askeri araçlar ve askerler Kıbrıs’a gönderilmiştir. Sabaha karşı Kıbrıs’a ulaşan gemideki tüm askerler ve eşyalar halatlarla küçük çıkarma gemisine aktarılıp Kıbrıs’a çıkarılmıştır. Aşırı sıkışık olması sebebiyle indirilen araçlar birbirine çarpmış, Mehmet Akten’in şoförlüğünü yaptığı kapalı muharebe aracının arkası yarılmıştır. Araç adada tamir edilmiştir.²⁶¹

Bölük yazıcısı olarak 6.Kolordu Savaş İstikam Taburu 2. Bölükte askerlik yapan gazi Sabahattin Usta 6 Ağustos’ta savaşa gitmek için Mersin Karaormanoğlu Şehitliği’nden yola çıkmış, tüm tabur 7 Ağustos sabahı 9 gibi Kıbrıs’a varmıştır. Gümüş Pala sivil yük gemisi ile ulaşımını sağlamıştır. Tabur Komutanları’nın onları emirsiz komutasız adaya götürdüğünü söyleyen Sebahattin Bey, askeri kayıtlarda kaçak göründüklerini, fakat ihtiyaç olduğu için geri gönderilmediklerini sözlerine eklemiştir.²⁶²

İzmir, Bornova Hacılar köyünde Talimgâh Eğitim Çavuşu Mehmet Karavelioğlu oradan Sarıkamış’a tayin olmuş ve askerliğinin bitmesine az bir zaman kala “askerlere bir mükâfat var, Kıbrıs’a gitmek isteyen var mı?” diye sorulmuştur. Eğitim çavuşlarına mükâfat var denilince

²⁶⁰ **Yakup Durmuş**, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

²⁶¹ **Mehmet Akten**, 28.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

²⁶² **Sebahattin Usta**, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

Karavelioğlu, gönüllü olmuş, hemen Mersin Alata Ormanları'na yönlendirilmiştir. Ayın 13, 14'ü gibi yaklaşık 200 kişilik er kadrosuna silahlar tanıtılmıştır. Mehmet Bey G3 silahını tanıtmıştır. 19 Temmuz'da Mersin Alata'dan feribota binen askerler hala harekâta gittiklerini bilmeden Kıbrıs'a yola çıkmıştır. Yolda komutanlardan biri askerlere: *"Kıbrıs'a Barış Gönüllü Askeri olarak gidiyoruz, soydaşlarımızı Rumlar rahatsız ediyorlarmış, olur ya belki şehit oluruz... Herkes hakkını helal etsin!"* diyerek bir konuşma yapmıştır. Nihayetinde gemi ile Kıbrıs'a çıkmıştır.²⁶³

İshak Aktaş isimli gazimiz acemi birliğinden sonra Yassı Ada'ya ve Kasımpaşa'ya, oradan da Mersin Çıkartma Birliğine gitmiştir. Askerliğinin 17. ayında iken nişanlanmak için memlekete izne gelmiş, "acil dön" emri ile geri dönmüştür. Savaş alarımının çalması ile birlikte "herkes ikmal ambarına" diye anons yapılmış ve askerlere konserve, peksimet gibi kumanya verilmiştir. Er gazinosunda görevli olan arkadaşı ile kavgalı olan İshak Bey, Giresunlu bir komutanının yakınlarında görevlendirilmiştir. Askerler arabalı gemiye benzeyen araçlara Elvan kolaları gibi askerleri sıcakta ferahlatacak içecekler de yüklenince akşam güneş batmadan araçlar yola çıkmıştır. Genelkurmay Başkanı Semih Sancar ile dönemin Reis-i Cumhuriyet'i Fahri Korutürk şapkası ile askerleri mendirekten selamlamışlardır. Gemide yolculuk sırasında komutanlar tüm askerleri kamarada toplamıştır. Herkese, birbirine haklarını helal etmelerini, savaşa giden bu yolculukta belki de dönüşün olamayacağını söylemişlerdir. Sabah 8.30'da hemen Ertuğrul gemisinin ardından askerler adaya varmıştır.²⁶⁴

Mehmet Boz İskenderun'da 81'lik havan nişancısı olarak askerliğini yaparken komutanlarından ödül olarak Mersin'e gönderileceklerini öğrenmişlerdir. Hazırlıklarını tamamlayan askerler Mersin üzerinden gemiye bindirilip Kıbrıs'a gönderilmiştir. Yolculuk sırasında komutanlar askerlere yüreklendirici ve eğitici konuşmalar yapmıştır. Askerleri coşturacak marşlar hep bir ağızdan söylenmiştir. Askerler komutanların uyarısı ile birlikte ağır silahlarla kıyaya inip hendek arkalarına saklanarak adaya çıkmışlardır.²⁶⁵

Usta birliğini Ardahan'da yaptığı sırada komutanlarının, "Kıbrıs'a savaşa gitmek isteyen var mı" sorularına gönüllü olduğunu söyleyerek cevap veren Mustafa Gürsoy, henüz hayat için cahil ve acemi bir yaşta olduğunu söylemiş, savaşın korkulu yanlarını hiç düşünmediğini belirtmiştir. Komutanlar gönüllü askerlerin kaç kardeş olduklarını öğrenip kalabalık ailelerin çocuklarını Kıbrıs'a göndermeyi daha doğru bulmuşlardır. Seçilen askerlere yeni kıyafetler verilerek, askerler Mersin'e gönderilmiştir. Mersin halkı askerlere yoğun ilgi göstermiştir. Dışinden tırnağından ayırdığı yiyecekleri ve kıyafetleri askerlere armağan etmişler, isteyen askerlerin mektuplarını

²⁶³ Mehmet Karavelioğlu, 09.11.2020 tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme.

²⁶⁴ İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁶⁵ Mehmet Boz, 22.11. 2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

adreslerine ulaştıracaklarına söz vermişlerdir. Birinci Barış Harekâtı sonunda yapılacak ateşkes için askerler üç gün Mersin’de bekletilmişlerdir. Ateşkes haberinin ardından gönüllü askerler hiçbir alaya bağlı olmadan gemilerle Kıbrıs’a ulaştırılmıştır. Kafası kazanmış askerler -meğer komutanlarmış- Girne’ye varan askerleri araçlarla birliklerine götürmüşlerdir.²⁶⁶

Usta birliğinde İzmir Terminal Servis Bölüğü’nde askerlik yapan İsmail Uğurlu ise bölüğünde bulunan tüm askerlere, ailelerine Kıbrıs’a gideceklerini bildirme fırsatı tanındığını belirtmiştir. Kısa bir hazırlıktan sonra askeri teçhizatların Truva Gemisi’ne yükleneceği ve Kıbrıs’a nakledileceği belirtilmiştir. Uğurlu, Girne sahilinden adaya çıktıklarını beyan etmiştir.²⁶⁷

İskenderun’da bahriyeli olarak TCG 358 nolu Berk gemisinde askerlik yapan Selahattin Bostan, askerliğini fırıncı ve aşçı olarak yapmaktaydı. İzmir, Marmaris bölgelerinde tatbikat yapıldığı sırada pazar günü, <Gece saat 12’de Kıbrıs’a çıkartma yapılacak> emri ile sabah 5’te gemi personelinin tamamı harekete geçmiştir. Yolculuk sırasında komutanlar gemiyi dolaşıp askerlerin durumunu kontrol etmişlerdi. Selahattin Bey’e görev yeri sorulduğunda yemekhane olduğunu söylemiş fakat komutanı onun görev yerini beğenmemiştir. Resul Üsteğmen’in yönlendirmesi ile geminin cephaneliğinde görevlendirilmiştir.²⁶⁸

Giresunlu muvazzaf gazilerinden Ahmet Özdemir, Kıbrıs’a sevk için çağırıldığında Adatepe gemisinde Astsubay olarak görev yapmaktaydı. Akdeniz’de gerçekleştirilen tatbikat dönüşü Marmaris’te istirahat halinde olan askerlere: “Makarios Kıbrıs’ın tamamını ele geçiriyor.” haberi gelmiştir. Mersin’e yönlendirilen askerler eksiklerini tamamlamış cephaneler araçlara yüklenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kararı gereği bütün donanma Kıbrıs’a yönlendirilmiştir. Savaş alarmı kesin olarak verilmemiş olsa da askerler olay çıkacağını tahmin ederek yola çıkmışlardır. Silah, cephane ve yiyecek eksikliği olmayan geminin cephane eksikleri Mersin’de tamamlanmıştır. 19 Temmuzda yola çıkan gemi 20 Temmuz sabahı adaya varmıştır.²⁶⁹

3.1.2. Hava Yolu İle Giden Askerler

Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılan Giresunlu gazilerin bir kısmı ise hava yoluyla, uçaklarla, paraşütlerle veya helikopterlerle adaya indirilmişlerdir. Adaya hava yoluyla çıkarma yapan Giresunlu gazilerden İsmail Şahin, askerliğini zaten havacı olarak yapmaktaydı. Kayseri Hava İndirme Tugayı’nda asker olarak bulunan Şahin, komutanlarının çağrısı ile harekâta gönüllü olarak

²⁶⁶ Mustafa Gürsoy, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁶⁷ İsmail Uğurlu, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

²⁶⁸ Selahattin Bostan, 09.11.2020 tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi’nde Yapılan Görüşme.

²⁶⁹ Ahmet Özdemir, 26.12.2020 tarihinde Telefon ile Yapılan Görüşme.

katıldığını beyan etmiştir. Çıkartma öncesi Antalya'ya, gönderilmiş kule atlayışları ve komando eğitimleri almıştır. Ardından havayolu ile Kıbrıs'a çıkarma yapan askerler arasında bulunmuştur.²⁷⁰

Kıbrıs'ta yaşananlar halk içinde olduğu gibi askerler arasında da oldukça merak edilmiştir. Askerlerin birçoğu çıkartma ihtimaline kendini hazırlamıştır. O sırada askerde olan Kemal Zorlu levazım deposunda nöbet değişim saatine geç gelen arkadaşından Makarios'un Kıbrıs'ta darbe yaptığını ve Adaya asker çıkarılacağını öğrenmiştir. Aralarında bu konuşma yapılırken birliğe gelen reo (askeri araç) içindeki peksimet, bisküvi, çilek marmeladı gibi yiyecekler askerler için kolilerle yüklenmiştir. Akşamına verilen savaş alarmı ile birlikte tüm askerler toplanmış, bilgi ve eğitim verilmiştir. Karışıklık çıkmaması için Kıbrıs'ta bulunan NATO askerlerinin kıyafetleri tarif edilmiştir. Nato askerleri siyah kep takarken, Türk askeri kamuflaj elbise giymekteydi. 15-16-17 Temmuz ve takip eden günlerde bekleyen askerler 19 Temmuz'da savaş alarmına geçmiştir. Paraşütçü er olarak görev yapan Kemal Zorlu ve arkadaşları Anadolu Fuarı Firması otobüsleri ile Kayseri Havalimanına yönlendirilmiştir. Geceyi havalimanında geçiren askerler sabahın erken saatlerinde hareket edip Gönyeli Ovası'nda bulunan Pınarbaşı'na iniş gerçekleştirmiştir. Kemal Zorlu inişlerini ve ilk izlenimlerini şöyle aktarmıştır:

“Orada yalnızca şimdiki Ercan o zaman ismi Timpo olan havalimanı vardı. Biz adaya inmeden önce bölgede zaten 650 kişilik Rum Değiştirme Alayı vardı. Rum Muhafız Ordusu ile yan yana bulunuyordu. Lefkoşa, Küçük Kaymaklı, Büyük Kaymaklı, Ortaköy, Lefkoşa'nın batı kesimine düşen yerinde bulunuyordu. Bu askerlerin silah olarak 57 milimetrelik geri tepmeli ağır silah ve kişi başı bir piyade tüfekleri ile yüzer mermileri bulunuyordu. Bizim oradaki en büyük şansımız Yunanistan'ın uzak olması, Rumlara ancak birkaç uçak kaldırması, yeterli yardımı yapamamasıydı. Bizim uçaklar o gece adada bulunan askerlerin tarif ettiği belirli yerlere indiler. 1963 senesinden beri 11 senedir oranın Türk askerleri şimdinin PKK'sı gibi dağları öğrenmiş, sığınmak için yer altına tüneller kazmış. Mevzi falan hiç belli değildi.”²⁷¹

Kıbrıs Barış Harekâtı'na hava yolu ile katılanlardan biri olan Ahmet Dilsiz ise usta birliğinde Bolu Komando Tugay'ında askerlik yapmaktaydı. Arkadaşlarıyla Akaçakoca'da deniz eğitimi görürken savaş haberini almışlar ve aniden yola çıkmışlardır. Mersin'e otobüslerle gidip Ovacık'ta bir gece kalmışlardır. Mersin'den helikopterlerle şimdi ismi Ercan Hava Limanı olan bölgeye indirilmiştir. Komutanları duygusal konuşmalar yapmış ve zafer için dualar edilmiştir.²⁷²

Ankara Çubuk'ta askerliğinin 5. ayını tamamlamakta olan Hayrettin Demir'in bulunduğu kışladaki askerler arasından iri, uzun boylu askerler seçilmekteydi. Askerler tercihlere uygun olamadıkları için seçilmediklerini düşünmüştür. İkinci bir emirle Ankara Çubuk Hava İndirme Alayı'nın tamamı Kıbrıs'a yönlendirilmiştir. Hayrettin Demir, Hava İndirme Alayı'nın NATO'dan gizli olarak kurulduğunu daha sonra öğrendiklerini beyan etmiştir. Otobüs ve askeri araçlarla önce

²⁷⁰ İsmail Şahin, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

²⁷¹ Kemal Zorlu, 13.12.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme.

²⁷² Ahmet Dilsiz, 05.11.2020 tarihinde Çanakçı Merkez Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

Mersin'e götürülen askerler Ovacık'ta bir hafta konaklayıp 20 Temmuz sabahı Magosa'nın Boğaz Köyü'ne iniş yapmışlardır.²⁷³

Giresunlu muvazzaf gazilerden Veis Erden ise ailesi ile helalleşerek Kıbrıs'a gidebilenlerdendir. Ankara'da Komando Tugayı'nda Kıdemli Başçavuş olarak askerlik yaptığı sırada Kayseri'de yeni Hava İndirme Tugayı inşa ediliyordu. Kayseri'de inşaat tamamlanınca atlayış talimlerine Kayseri'de devam etmişlerdir. Askerler her gün paraşütle atlama talimleri yapmaktaydı. Emekliliğine bir yıl kalmış olan Veis Bey'in görevi, askerlere doğru atlayışı yapmayı öğretmektir. 17 Temmuz akşam saatlerinde görev gelmiş ve komutanların evlerine giderek ailelerinden helallik istemeleri, daha sonra havalimanına gidileceği söylenmiştir. Eve gidip eşi ve oğluyla helalleşen Veis Bey, üç yaşındaki oğluna Kıbrıs'tan sağ salim dönüp dönemeyeceğini sormuş hislerini merak etmiştir. *"Gidip, döneceksin!"* şeklinde aldığı cevabı harekât boyunca unutamadığını beyan etmiştir. 20 Temmuz sabahı Kayseri Hava Limanı'ndan C130, C148, C160 uçakları kalkmıştır. C160 uçağında bulunan Veis Erden paraşütle atlamak üzere olan askerlerine şöyle seslenmiştir. *"Allah, Allah hepimizi korusun! Atlayacak mısınız? Allah! Ecdadımız buraları çariksız aldı, bizim altımızda uçaklarımız var biz de becereceğiz."* Askeri personelinin inişini bekleyen Veis Bey, önce mermileri uçaktan atmış daha sonra kendi atlamıştır.²⁷⁴

Hayrettin Demir'in amcaoğlu olan Mehmet Demir de aynı dönemde Kıbrıs'a giden askerlerdendir. 6 aylık asker iken Kayseri Hava İndirme Tugayı'na, oradan Bolu Dağcı Komando Bölüğü'ne gönderilmiştir. Askerde görevi muharebecilik ve santralcilikti. Haberleşmeyi sağlaması sebebiyle Kıbrıs'a çıkartma yapılacağını yola çıkmadan öğrenmiştir. Barış Harekâtı için hazırlıklar yapılmış silah, kumanya ve Kıbrıs'ta gerekli ekipmanlar, uçaklara yerleştirilmiştir. Hava İndirme Tugayı ile birlikte Kıbrıs Burunucu mevkiye havadan iniş yapmışlardır. Adadaki Mehmetçikler tarafından teslim alınıp diğer askerlerle buluşturulmuşlardır.²⁷⁵

3.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

3.2.1. Kara Savaşları

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs Adası'ndaki Türklerin hakkını iade etmek amacıyla uluslararası meşru hakları gereği 20 Temmuz 1974'te sabahın ilk ışıklarında Türk Silahlı Kuvvetleri taarruza geçmiştir. Paraşütlü askerler, 20 Temmuz sabahının erken saatlerinde daha

²⁷³ Hayrettin Demir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁴ Veis Erden, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁵ Mehmet Demir, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

sonra askeri havalimanı amacıyla kullanılmak için yapılan Pınarbaşı Havalimanı'nın bulunduğu Lefkoşa'nın karşısındaki Kıbrıs Gönyeli Ovası'na inişlerini gerçekleştirdiler. Barış Harekatı'nın başladığı tarih mevsim olarak adanın en sıcak günlerine denk gelmektedir. Türk askerinin paraşüt inişini sağlıklı başaramaması için Rum uçaklar tarafından geniş buğday tarlaları ateşe verilmiştir. Sıcaklarında etkisiyle alevler kısa sürede büyümüş ve yayılmıştır. Kemal Zorlu, Adaya inişlerini ve ilk çarpışmaları şöyle anlatmıştır:

“Mümkün mertebe sakin yerlere iniş yaptık. Paraşütten inince ilk iş paraşütten kurtulmaktır. Fakat indiğimiz yer yanıyordu. Kendimizi zor kurtardık, paraşütlerimiz yandı. Paraşütler 10 bin lira diyorlardı o zaman, şimdiki gibi bolluk nerede? Herkesin koluna yeşil sarı gibi renklerde flama verdiler, birbirimizi daha rahat bulmamız için. Ayrıca toplanma bölgelerinde sis yanardı, rahatça bulup gidebilmemiz için. Hava indirme tugayının Birinci paraşüt taburundaydım ben. 1. Paraşüt taburu ihtiyatta kalacaktı. 4. Paraşüt taburu taarruza kalkacak şekildeydi. Fakat biz vardığımızda Rum Muhafız Ordusu Alayı bizim değiştirme Alayı ile arasında bulunan tel örgüyü kesip değiştirme alayına tanklarla giriyorlar, yakıp yok etmek için. Dediler ki alay elden gidiyor, bizim 4. Paraşüt Taburu Alayı kurtarmaya gitti, biz de taarruza kalktık. Ama göz gözü görmüyor, kafamıza havan yağıyor başımızı kaldırıp nereden geldiğini göremiyoruz. Birkaç gün geçti. Bölgeye Rumların girmesini engelledik, bölgeyi başarıyla savunduk.”²⁷⁶

Savaşta muharebeci olan Resul Erdinç'in gözüyle Birinci Barış Harekatı şöyledir:

“Cumaya kadar her şey normaldi. Beşparmak Dağları'nın tepesinden bize tank top mermisi atmaya başladılar. Biz dağıldık, bir kısmımız Gönyeli denen yere geçti. Araçlarımızı falan sakladık, ama adamlar telsizlerimizi patlatmak için sürekli ateş ediyorlardı. Tüm telsizler, haberleşme araçları karargâhta kaldı. Biz sinemaya yöneldik, fakat orası da bombalandı. Ölü yoktu ama yaralanan arkadaşlarımız vardı. Gündüz bir siyah uçak geldi, Rumların uçağı siyah bizde fantom uçak yok, jet var bizimkiler havada parlıyor. Siyah uçak bir anda bize ateş açtı ama haberleşme olmadığı için tam nereye vuracağını bilemiyor. Uçak Beşparmak dağlarını aştı gitti. Akşam yine sinemada bir araya geldik fakat telsiz başçavuşuma çok kızdım. Bizden uzakta ateşten kaçıyor, yanımızda bizimle durmuyor.”

Türkiye'den askerler yardıma gelmesine rağmen Adanın her köşesine bir anda ulaşmak mümkün değildi. Askerler çoğunlukla verilen her görevi gönüllü olarak ve cesaretle yapmışlardı. Bu meyanda Resul Bey ve 5 arkadaşı cepheye silah ve 3 kasa büyük mermi götürme görevini gönüllü üstlenmiştir. Mevziler kazılmış ve harekât için çatışma durumuna geçilmiştir. 1. Bölük, 2. Bölük, 3. Bölük. 4. Bölük Ortaköy'de bulunmaktaydı. Askerlerin kullandığı silahların bazıları 1960 senesinde adaya getirilmiş olan tek atışlı M1 silahlarıdır. Bu durum Mehmetçik için olumsuz neticeler doğurmuştu. Resul Erdinç, savaş sırasında iki tarafın silahlarını, teçhizat imkânlarını ve çarpışmaları şöyle aktarmıştır:

Benim elimdeki tüfek bir tane atıyor, M1 diye bir silahım vardı. Adamlar üç dört tankla kamuflej yapmışlar üzerimize geliyorlar. Bizde de jeep vardı, 106'lık havan silahı vardı. Onlar bize tankla topla geliyor, biz kuş tüfeğiyle gidiyoruz. Sabaha kadar çatışma devam etti. Rumlar,

²⁷⁶ **Kemal Zorlu**, 13.12.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme.

gelen tanklardan üçünü bırakıp kaçmışlardı. Adamlarda yaşama hevesi var, ölmek için geri kaçmışlar. Bizim komutanlar kaçmak isteyen olursa vukuat yazıyor, gerekirse bizi vuruyordu. Rumlar sigara elinde keyfi yerinde balkonda sünger yatak altında nöbet tutuyordu. Bizde ne var? Bizde ölmek var dönmek yok. Neyse sabah oldu mevzideyiz yine, iki siyah uçak geldi ama tersten atış yaptı, en fazla bir kişi öldürdü. Rumlarda ciddi bir haberleşme eksigi vardı. İki uçakta bizim taraftan geldi uçaklar havada birbirini vuruyordu. Yanımızda havacıların da telsizcisi var. Rum uçaklardan birini İncirlik Üssünde düşürmüşler, birini sağlam olarak teslim almışlar diye haber geldi. Daha Türkiye'den askerler gelmemişti. Biz orda Astsubay, subay 650 kişiydik adamlarda cesaret olsa bir gecede bizim işimizi bitirirlerdi. Çok kalabalıklardı.

Adaya Türkiye'den gelen askerlerin paraşütle direk inenleri değiştirme birliğine hemen ulaşabilmişti. Girne kıyılarından denizle gelenler ise ateş altında kaldıkları için birliğe ulaşmaları biraz daha uzun sürmüştür. Yeni gelen askerlerle birlikte Rumların daha önce ele geçirdiği noktalar geri alınmaya başlanmıştır. Türk askerlerin çamaşır yıkayıp, hamam olarak kullandığı kamp alanı, ilk kurtarılan yerlerdendir. Rumlar, tank mermisi ile saldırıya geçince yoğun çatışma başlamıştır. Rumların tank mermilerinden sıçrayan topraklar askerlerin boyunu aşmaktaydı. Üst teğmenlerin emri ile iki ileri bir geri sabaha kadar devam eden çatışmada Türk askerleri kanallara sığınmıştır. Adanın zorlu şartlarında askerlerin su tedarik etmesi bile çatışma altında olmuştur. Dönemin sanatçılarından Feri Cansel'in köyü olan Kızılbaş köyüne giriş yapan Türk askerleri yoğun mermi altında kalınca yönlerini havalimanına çevirmişlerdir. Çevredeki tarlalarda bulunan saman balyalarını askerler siper olarak kullanmışlardı. Gece yarısı Rum askerlerinin aydınlatma mermisi ile Türk askerlerinin yeri açığa çıkmıştı. Ortada kalan askerlerden o gece birçok şehit verilmiştir. Harekâtın bundan sonrasını Resul Erdinç şöyle aktarmıştır:

Gece saat 12 oldu, adamlar bize aydınlatma mermisi atıp bizi görüyor, bizim de yalnız Allah'ımız var. Orada şehit vermişiz. Yanımdaki arkadaşım Cevdet Yıldırım yaralandı. El bombasını yanlışlıkla patlattılar galiba, bizim arabanın çavuşu bacaklarını kaybetmiş, adam orda ölmüş. Adamın etleri ağaç dallarındaydı. Geri çekildik Karargâh Bölüğü olarak Lefkoşa'ya gidecektik, başçavuşumun yanına gittim. Naci Kaya, çok severdim onu(ağlıyor) bana sarıldı. <Nerdesin oğlum sen? Öldüm, aradım sizi bulamadım. Bayram Çavuş'u, Zeki'yi, Ülkü'yü kesmişler.> dedi. Onlar jeneratörü çalıştırıp Beşparmak Dağlarına çıkmıştı. Rumlar koyun postu giyip barış gücü askerlerinin arasına karışmış, önce onları öldürmüş sonra bizimkilerin ölü bedenlerine de haç işareti çizmişler. Beni bir daha bir yere yollamadı, beni yeniden telsiz başına oturttu. Savaş ondan sonra benim için yalnızca telsiz başında geçti, yalnızca uçakları görüyordum. Akçay'a gittiğimizde kaçmak isteyenler oldu, bizi soydular, sırtımıza çarşaf verdiler kaçamayalım diye. Yine de kaçan oldu. Tarlaları yaktılar, paraşütçüler inerken. İtfaiye yok. Yangını kim söndürecek mecbur traktörler, yangının büyümesini etrafını çevirerek engellediler.”²⁷⁷

Amfibi Bölüğü askerleri çelik başlıklı kıyafetleri ile tam teçhizat Adaya iniş yaptığında kıyıda bulunan Rum askerleri ve Yunan uçaksavarları atış yapmaya başlamıştı. Kızgın mermilerin kalıntıları askerlerin üzerlerine gelmiş, çelik kaskları kafalarını korumasına rağmen boyun gibi açıkta kalan kısımlarının yanmasına sebep olmuştu. Askerlerin bir kısmı harekâta yaralı olarak başlamıştı. Askerler karaya çıktıklarında Türkler tarafından Rum karakolların vurulduğunu

²⁷⁷ Resul Erdinç, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik'te Yapılan Görüşme.

öğrenmişti. Amfibi askerlerinden olan Yadigar Gökdemir karaya ilk adımlarındaki Rum askeri kadar dört manga asker olsa belki de harekatı kazanamayacaklarını ifade etmiştir. Türklerin Türkiye’den getirdikleri silahlarının çok güçlü olduğunu askerlerin, silah mermilerini Fatih Sultan Mehmet’in zamanında İstanbul surlarını yıktığı mermilere benzettiklerini eklemiştir. Askerler her an hazırlıklı olabilmek için gece üçe kadar sürünüp cephanelerini yenilemişlerdi. Yadigar Gökdemir’in harekat ile ilgili diğer aktardıkları şu şekildedir:

“Karaya çıktığımızda biz öyle bir bölüktük ki 7 dakikada istediğimiz yeri alırdık. Neşet İkiz vardı, Alay Komutanımız <Evlatlarım! Korku ile ayrılmayın vatandan, kallesiz Rumları öldürmeden ayrılmayın Kıbrıs’tan. Hakkınızı helal edin! Benim hakkım helal olsun> dedi. O zaman Rum kesimini Ruslar tutuyordu. Yunanlıların dinleri, ırkları Rumlarla bir olduğu için bütün Avrupa onları destekliyordu. Kadınlara, kız ve erkek çocuklarına ne kıyımlar yaptılar. Türkiye’nin tüm vilayetlerinden yardım geliyordu, fakat bize ulaşmasına izin vermiyorlardı. Esir aldığımız bir İngiliz Komutanı “Bizim niyetimiz burayı size mezar etmekti, fakat sizi görünce biz korktuk.” dedi. Biz istesek Kıbrıs’ın tamamını alırdık. Biz ne zaman ilerlesek ateşkes yapın diye Birleşmiş Milletlerden, Barış Gücü askerlerinden uyarı alıyorduk. Fakat biz ne zaman ateşkesi kessek Avrupa’nın şımarık çocuğu Yunanistan ateş açmaya devam ediyordu. Biz de karşılık veriyorduk. Beşparmakta irtibat bölgesi kurmak için Kayseri ile buluşmamız gerekiyordu ayağa kalkmak, ateş etmek yok sürünerek buluştuk. O anı asla unutmam birbirimize sarıldık. NATO askerleri siz ne kadar ufak tefeksiniz nasıl savaş kazandınız diyorlardı.” Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Amfibi bölüğü komutanlarından olan Albay Karaosmanoğlu şehit edilmiştir.²⁷⁸

Adaya deniz yolu ile giren askerler Karacaoğlu şehitliği ve Girne taraflarına ilerlemiştir. İlk konaklama yerleri o zaman Dikoma denilen Kocatepe şehitliğidir. İlk geceyi burada geçiren askerler yol boyunca temkinli davranarak ve mevzi kazarak ilerlemişti. Karanlıkta aydınlatıcı mermilere hedef olmamak için askerler kibrit ateşi bile yakmadan harekât etmişti. Barış Harekâtı’nın ilk üç günü Kıbrıs mücahitlerinin yardıma gelmek istemediğini anlatan Mehmet Taş 1963 senesinde Türkiye’nin Kıbrıs’ta görünüşü daha sonra geri çekilmiş olmasının yerli halkta güvensizliğe sebep olduğunu belirtmiştir. Daha sonra harekâtın devam edeceğinden emin olan mücahitlerin askere rehberlik ettiğini, askerlerin de zamanla adanın yollarını öğrendiğini sözlerine eklemiştir. Mehmet Taş, Birinci Barış Harekâtı ile ilgili şunları aktarmıştır:

Adaya girdikten sonra gece karanlıkta haberleşmek için cihaz kurduk. Jeneratörle çalışan, antenleri olan zor araçlar bunlar. 4-5 kişi ancak kurabiliyorduk. Her gittiğimiz yere bu cihazı haberleşmek için kurmak zorundayız. Beş Parmak Dağlarında bizim kurduğumuz cihazın orda askerleri öldürmüşlerdi. Sonra da cihazı aşağı atmışlar, gidip tamir ettik. Yalnız cihazın yanında öldürülen askerlerden birinin Ordulu, birinin Giresun Bulancaklı olduğunu öğrendik. Aynı bölgeye Uşaklı Başçavuş Mustafa Yılmaz arkadaşım da başka bir cihaz daha kurduk. Bu cihazlar Ercan Havalimanında yıllarca kullanıldı. 8 ay yalnızca bölge telsizciliği yaptım. Genel Kurmayla ben haberleşiyordum. Rumlar savaşa o kadar hazırlıklıydı ki bizim ele geçirdiğimiz yerlerde kendilerine sığınaklar yaptıklarını gördük hatta buzdolapları içinde onlarca yemekleri, suları her şeyleri hazır. Savaştan sonra insanlar onların nasıl kaybedip bizim kazandığımıza şaşırıyorlardı.²⁷⁹

²⁷⁸ **Yadigar Gökdemir**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁹ **Mehmet Taş**, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Kıbrıs'ta askerlik yapan 26. Dönem askerleri terhis almalarına iki ay kala Lefkoşa tarafından duyulan silah sesleri ve Kurmay Albay Mustafa Katırcı'nın emri ile harekâta katılmışlardı. Kıbrıs Çıkartma Alayı 650 kişilik iken, hemen yanlarında bulunan Yunan Alayı 950 kişiliktir. Askerler görev yerlerini önceden öğrenmiş ve ona göre hareket etmiştir. Sabah Yunan uçakları tarafından bombalanacakları ihbarı üzerine, 500 metre uzakta Rum bölgesine büyük renkli çarşaf gibi uçak bezleri sererek hedef şaşırtmışlardır. Sabah gelen düşman uçakları Rum mevzilerini bombalamıştır. Türkiye'den gelecek olan Barış Gücü Askerleri Adaya ulaşana kadar birlikler adada güçlü bir savunma gerçekleştirmiştir. Gece tankları ile taarruza kalkan Rumlara karşı savaşmışlardır. Hasan Kübüç harekât sırasında yaşananları şöyle aktarmıştır:

“Gece tankları ile Rumlar taarruza kalktılar, 500 m kadar bize yaklaştılar, takım komutanımız <Üzerinizden tank geçse de mevzileri terk etmeyin!> dedi. Sabah olduğunda 4-5 tane tanklarını bırakıp gitmişlerdi. Biz top mermisi atınca korkup kaçmışlardı. Komutana haber verdik, gelip tankları aldılar. Gönyeli ve Ortaköy'deki askerleri yarıp Beşparmak Dağlarını geçemediler. Savaş tam anlamıyla başladı. Çıkartma başladıktan iki gün sonra tanklar geldi, hava kuvvetleri paraşütçüleri indirdi. Uçaksavarlarla evlerin üzerinden bize ateş ederlerdi, biz de üstemene haber verirdik. Onlar havacıları ikinci kere geldiklerinde bizim havacıları onları imha ederdi. İki tarafın arasında Barış Gücü askerleri vardı, Kanadalılardı. Dilimiz yetmezdi ama onlarla sohbet ederdik. Aylık 30.000 para alıyorlardı, <biz para almıyoruz> dedik. Konuştuğumuz asker evliydi her akşam ailemize telefon ediyoruz demişti. Bizim için bu şartlar oldukça lükstü.”²⁸⁰

Sabah 08.30'da Adaya ulaşan askerler, G3 ve G1 model silahlarını almış, Ertuğrul gemisinden inerek adaya ulaşmak için denize girmişlerdir. Bellerine kadar suda yürüyerek Adaya çıkan 180 piyade askeri Beşparmak Dağları'nın eteklerine tırmanmışlar ve muhbir olan bazı askerler görev yerlerine dağılmışlardır. En iyi şekilde yetiştirilmiş olan piyade askerleri gemiden iner inmez kendilerini ateş hattından korumuş ve birçok mevzi kazarak ilerlemişlerdir.

Birinci Harekât'a gemi yolu ile katılan İshak Aktaş diğer askerlere göre Adaya biraz daha geç çıkmıştır. Adaya çıkış sırasında bulunduğu geminin kapağının teli kopmuş ve komutanları tarafından tamir görevi verilmiştir. Yan tarafta bulunan iş makinelerinden kepçe yardımı isteyip komutanlardan azar işittiğini söyleyen İshak Bey, uzun, büyük liftinlerle ve ağırlarla kapağı tekrar yukarı kaldırdığını, bu geçici çözümden sonra Girne'den gerekli aletleri alıp gemiyi tamir ettiğini anlatmıştır. Daha sonra gemi Türkiye'ye dönerek yeni askerlerin adaya ulaşımını sağlamıştır. Planlamaya göre önce, on bot adaya giriş yapmış, onların adaya çıkış durumuna göre 1800 kara askeri daha Adaya çıkmıştır. Adaya giren askerler plajda denize giren insanlarla karşılaşmış ve bu kişileri esir alarak plajda bulunan otele yerleştirmişlerdir. İshak Aktaş Barış Harekâtı ile ilgili anılarını şöyle anlatmıştır:

“317 numaralı geminin ortasına bir havan topu vurdu, ortalık toz dumana karıştı. Gemiye hemen Girne'ye çıkarttılar, içine su girmedi, girse de bölme bölme zaten bir şey olmazdı, kimse zarar

²⁸⁰ Hasan Kübüç, 22.11. 2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

görmedi. Askeri karaya çıkarınca açıktan sivil gemiler geldi, onlardan jeep ve tankları, kumanyaları aldık. Büyük araçları sivil gemiler getiriyordu. Sırt telsizleri ile haberleşiyorduk fakat belli ki sağlıklı değildi. Kocatepe gemisi iletişimsizlikten parçalandı. Hava İndirme Taburunun paraşütlerini toparlama görevi bana verildi. Ben de Truva gemisine ulaştırdım. Fakat paraşütler kan içindeydi, bazıları tutulamayacak haldeydi. Paraşütçüler ilk iniş yaptıklarında pusuya düşmüşler ama sonra kontrol etmek için aşağı manken atmışlar. Geceleri Rıhtıma yaklaştık, hatta kaledeki bayrağı ben çektim. Hiç unutmuyorum, bir gece bana gece nöbeti verildi. Bir kedi ile penceredeki tahta kepengin rüzgârdan sesinden çok korkmuştum. Her seste bir şey yaşanacak gibiydi, ne olduğunu anlayamadım. Nöbet tutarken mermileri görüyordum. Buradan Çavuşlu'ya kadar mermi vardı ama savaş hali tedirgin oluyor insan. Pakistan dışında bir ülkeden yardım isteği gelmediğini biliyoruz. Sanırım Pakistan bize uçak yakıtı yollamak istemiş.”²⁸¹

Adana'da 50. Piyade Alayı'nda askerliğini yaparken savaşa çağrılan Mehmet Karasakal'ın hatıraları ise şöyledir:

“Bir ayım savaşta geçti. 4-5 ay sonra ancak eve dönebildik. Ardından 20 Temmuz sabahı <Allah Allah> nidaları ile Kıbrıs adasına çıkarma yaptık. Ailem radyodan olayları takip etmekteymiş. Benden uzun zaman haber alamadılar. Onlar için de oldukça üzüntü ile geçen dönemlerdi. Mevzilerde sürünmekten derilerimiz soyuldu. Piyade olmamız sebebiyle harekât çok zorlu geçti. O zaman ki adı Templos köyü idi. Bu bölgenin korunması bize verildi. İki harekât boyunca yüreğimizde korku olmadan aklımızda asla geri dönme düşüncesi oluşmadan vuruştuk.”²⁸²

Piyade askerleri yol üzerinde mayın döşenmesi sebebiyle uzun süre denizde beklemiş ve sabah namazı ile Beşparmak Dağları'ndan denize giriş yapmıştır. Yoğun bombalama altında adaya giren bazı askerler savaşa girdiğini ancak idrak etmiştir. Mehmet Baykan Kıbrıs'ta askerliğini 50. Piyade Alayı'nda yapmıştır. Alay Komutanı Karaosmanoğlu'nun askerlerinden olan gazinin hatıraları şöyledir:

“Bize yolda savaş durumunu komutanımız açıklamıştı. Ben topçu askerdim. Adanın kıyısına geldik ama yol iz bilmiyoruz. 7 tane asker gelip bizi aldılar, bize rehberlik yaptılar. Tam dağın altına geldiğimiz sırada mermi yağmuruna tutulduk. Hava kuvvetlerinin de ateşleriyle dağ kıp kızıldı. Alay komutanımız bizi toparladı. Gece olunca bizimle konuşma yaptı. Bize <Mehmet'im> diye seslenirdi. Allah rahmet eylesin çok iyi bir insandı. Önümüze bir sivil adam çıktı, ayağında takunya vardı, bize <Devam edin Mehmet'im> dedi. O adamı bir daha görmedim. Zaten biz bu çatışmalardan sonra Beşparmak Dağı'nı teslim aldık. İki Rum uçağı vardı havada birini vurduk, birini teslim aldık. Komutanlarımız bizi mevzilerden takip ederdi. 20 25 gün Lefkoşa'ya sızma yaptık, yanımızda Barış Gücü askerleri vardı.”²⁸³

İbrahim Karaosmanoğlu, askerlerini Adaya çıkmadan yoğun çatışma ile ilgili uyarılmış ve herkesin kendine bir hendek bulmasını, ya da hızlıca kazmasını öğütlemiştir. Adaya çıkan askerlerden 4 tanesi daha üçüncü günden çatışma sırasında şehit olmuştur. Mehmet Boz isimli gazi, hatıralarını şöyle aktarmıştır:

²⁸¹ **İshak Aktaş**, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁸² **Mehmet Karasakal**, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁸³ **Mehmet Baykan**, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan'da Yapılan Görüşme.

“Adaya çıktığımızda her yerde çatışmalar vardı. Aklımız gitti. Silah, top, uçak sesinden kulaklarımız duymaz oldu. Lefkoşa’nın ilerisinde Yılmazköy ve Gürpınar köyüne kadar ilerledik. 30 Temmuz günü kuru otlarda ciddi derecede yangın çıktı. Komutanımız Kenan Yıldırım <Hemen plaja inin, çıkmayın> dedi. Neredeyse denize dökülecektik. Hele bir ara frekanslar yanlış ayarlanmış. Bizi Rum bölgesi zannedip üzerimize top atmışlar. Beşikdüzülü bir arkadaşın yüzü hep yanmıştı, terhis ettiler onu.”²⁸⁴

Muvazzaf askerlerden Veis Erden ve askerleri 20 Temmuz’da saat 11 civarında Girne ilerisinde bir düzlüğe paraşütle iniş yapmışlardır. <Bismillah> deyip bir saniye gibi kısa sürede aşağı atlayan askerlerin indiği bölgedeki tarlalarda Rumlar tarafından yangın çıkarılmıştı. Askerler sırt çantalarıyla, ellerinde silahlarıyla, iner inmez paraşütlerini toplamak zorundayken bu görev onların ateşle imtihanını daha da zorlaştırmıştı. Temmuz ayının sıcaklığı da yangının artmasına yayılmasını kolaylaştırmıştır. Yangından kaçamayan askerler yaralanmış, bazıları şehit olmuşlardı. Veis Erden, Birinci Harekât sürecini şöyle anlatmıştır.

“Kıbrıs gibi bir memlekete sağ salim askerlerimizi teslim ettik Allah bize bunu nasip etti. Adaya indiğimizde, bir kadın geldi yanımıza, <Bize kocam silah fabrikasında çalışıyor> dedi. Bizimle sohbet etmeye çalıştı, sonradan öğrendik ki kadın casusmuş, iner inmez olayların içine düştük. Komutanımız Sabri Evren’di. İnişten sonra taburu toparlayıp önce Kırnı’ya geçip, komutanlarımız ile görüştük. Buradan Bileli bölgesini ele geçirdik. Çatışma yoğun olduğu için yardıma ihtiyacı olan kuvvetlerle birleşmeye çalışıyorduk, Rumlar geri çekiliyor, biz ilerliyorduk. Komutanlarımızın kararı ile Hava İndirme Tugay’ına karargâh olarak mücahitlere ait yeraltında bir yer seçildi. Beşparmak Dağlarının kuzeyine doğru ilerledik. Girne Boğaz yolu üzerinde oldukça çetin çatışma yaşadık, zaten aşırı mermi yağıyordu. Eğitimli olmamız yanında vatan aşkı ile dönmeyi düşünmedik. Tek isteğimiz yüzümüzün akı ile buradan çıkmaktı.”²⁸⁵

Hava İndirme Tabur’unda bulunan askerler 20 Temmuz sabahı saat 10 gibi Magosa’nın Boğaz Köyü’ne iniş yapmıştır. Askerler buğday, ekin tarlasına iniş yapmıştır. İniş yapan askerler, sağdan soldan gelen kurşunlar sebebiyle yüzükoyun yere yatmıştır. İnişi engellemek için Rumlar tarafından tarlalar yakılmıştır. Hayrettin Demir, adaya indiği andan itibaren yaşadıklarını şöyle aktarmıştır:

“Bir arkadaşımızın iner inmez vücudundan şarapnel parçası önden girdi, arkadan çıktı. Akşamüzeri oldu, bizim Mersin’e Ankara Çubuk’tan gelen aracımızın komutanı bir başçavuştu. Herkes oraya toplanınca başçavuşumuza denk geldik. “Komutanım ne yapacağız, inen kayboldu, yolumuzu bilmiyoruz, nereye gideceğiz?” dedik. Düşman bizi her an avlayabilir. Adamın 7 tane pırpırı var, bize kardeşim diye seslendi komutan falan kalmadı orda: <Ben nereye gideceğimizi bilmiyorum ki size cevap vereyim.>dedi. Biz akşamüzeri sürüne sürüne bir tepeyi aştık. Tepenin orada askerler var, sivil araçlara binip gidiyorlar. Biz de dedik gidelim. Rum askeri mi, Türk askeri mi bunlar anlayalım. Yanlarına gidince, Türk askeri olduklarını gördük. Askeri Beşparmak Dağları’na nakil ediyorlardı. Bizde 10 kişilik gruplarla 100 kişilik bir ekiptik. Bizi de bölgeye nakil ettiler. 15 gün bir fiil savaştık, ailemize ancak o zaman haber verdik. Mermiyi arkadaş hazırlardı, ben doldururdum. Muharebe anı talihsizlikler de oluyor. Bizim bir arkadaş barut hatlarını doldurmamış, havan silahına direk kapsülü koymuş. Ateş atılmadı. Komutan bize çok kızdı.”

²⁸⁴ Mehmet Boz, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

²⁸⁵ Veis Erden, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

4 havan topu görevlisinden biri olan Hayrettin Demir ve arkadaşları Rumlar ve Yunanlar bölgeye uçakla gelmesin diye, Lefkoşa Havalimanı'nı vurmak için görevlendirilmişti. Uçaklar havadan, havancılar karadan havalimanını bombalarken, telsizle gelen habere göre yerlerinin tespit edildiğini öğrenmiş ve hemen görev yerini değiştirmişti. Haberleşmenin önemine de dikkat çeken Hayrettin Bey, havancılıkta ateş idarenin çok önemli olduğunu 50 metre açıldıktan sonra yerlerinin bombalandığını ve canlarını zor kurtardıklarını eklemiştir.²⁸⁶

Kıbrıs Değişirme Birliği'nde inzibat olarak askerlik yapan Cevdet Arslan'ın belirttiğine göre taciz atışları yaşanmış fakat asıl savaş 20 Temmuz sabahı Türkiye'den gelen askerler ile başlamıştır. Rumların atışlarına karşılık veren Türk askerler hiç uyumadan sıcak çatışmaya başlamıştır. Rumlar Türk mevzilere çok yakındı. Rumların ilerleyişini durdurmak ve bulunduğu bölgeyi korumak için askerler var gücüyle savaşıyorlardı. Fakat Cevdet Bey, 23 Temmuz günü ateşkes saatinde yaralanmıştır. Top mermisi atıldığı sırada, mermi Ağırlı bir askerin kafasına isabet etmiş ve onu şehit etmiştir. Mermiden sıçrayan şarapnel parçaları Cevdet Bey'in gözlerine, kalçasına ve bacaklarına isabet etmiş, yaralanmasına sebep olmuştur. Sıhhiyeciler hemen müdahalede bulunmuştur. Cevdet Bey aynı gün helikopterle Adana'ya tedaviye yollanmış ve tedavi sonrası terhis edilmiştir.²⁸⁷

Necati Kulak, Barış Harekâtı'nı Adatepe gemisi üzerinde geçiren askerlerimizdendir. Gemideki görevi radarcılıktır. Onun açıklamasına göre radarcı; diğer gemilerle yakınlardaki uçaklarla mesafeyi hesaplayıp bildirir. Savaş sırasında yalnızca gemide olduğunu söyleyen Kulak, Adatepe gemisinin vurulduğu günden tamir olana kadar karaya çıkmış, tamir olunca tekrar gemiye dönüş yapmıştır. Geminin vurulması ile ilgili şunları söylemiştir: *"Adatepe gemisinin vurulduğu gün hepimiz çok korktuk. Makine dairesinden vuruldu yakındaki gemiler hemen bizi tahliye ettiler"* demiştir.²⁸⁸

Piyade olan Nevzat Öztürk ve arkadaşları Magosa'dan yola çıkıp Boğaziçi istikametinden savaşıyorlar Lefkoşa'ya ilerlemiştir. Harekât planlamasına göre toplar, tanklar önden gidip düşmanı püskürtür, piyadeler arkadan temizlik yaparak ilerlerdi. Esirler ve yaralıları teslim alınarak gerekli yerlere sevk edilirdi. Öztürk'e göre; Savaş sırasında Rumlar sıcak çatışmadan kaçınmakta, uzaktan havan mermisi atmaktadır. Türk askerleri ise sıcak çatışma için yetiştirilmiş, gerektiğinde bir silahla 300-400 kişiye mukavemet etmektedir. O dönemde Amerika Birleşik Devletleri, Türklere karşı ambargo uygulamış, arıza yapan tankların parçalarını türlü bahaneler göstererek göndermemiştir. Pakistan, yaralıları için sağlıkçı görevliler yollamış, gelen hemşireler Türk

²⁸⁶ Hayrettin Demir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

²⁸⁷ Cevdet Arslan, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

²⁸⁸ Necati Kulak, 27.12.2019 tarihinde Necati Beyin Yanmış Olan Eski Evinde Yapılan Görüşme.

çadırlarında, Türklere destek olmuşlardır. Almanya, Türk askerlere sigara yollarken Libya, para ve silah desteği sağlamıştır. Yanında 4 arkadaşı şehit olan Nevzat Bey, harekât anında insanın aklına eşinin, çocuğunun, ailesinin gelmediğini yalnızca vatanını düşünerek çarpıştığını anlatmıştır. Hata yapmamak konusunda çok dikkatli olan askerlerin, parolayı unutanın arkadaşı bile olsa müsemma gösterilmediğini belirtmiştir.²⁸⁹

Karayel gemisi ile Kıbrıs'a ulaşan İsmail Adıgüzel, Beşparmak Dağları eteklerinden Adaya tırmandıklarını ve yoğun çatışma altında kaldıklarını, sağına soluna top mermileri düştüğünü anlatmıştır. Uzaktan üzüm sepetine benzeyen toplu kalabalıklar yakınlaştıkça belirginleşmiş, aslında ormanları yakan Rum komandolar oldukları anlaşılmıştır. Komutanlarının emriyle tekrar karayellerle denize giren askerler 4 tekerlekli araçlarla bir süre denizde ilerlemiş, yön değiştirerek Yıldız Oteli'nin kıyısından adaya tekrar çıkmışlardır. Karayellerin arkasına kayzerler bağlanmıştır. Araçların camlarına ve farlarına beyaz örtü dikilmiştir. İsmail Bey, iyi şoför olduğu için karayellerden birinin şoförü olarak görevlendirilmiştir. Adaya çıktığı andan itibaren yaşadıklarının şokunu atlatamamış, o an öl emri gelse, sorgusuz öleceğini ifade etmiştir. Karaoğlan şehitliğinin Rumlar tarafından ateşe verildiğini belirtmiştir. Piyadenin peşinden ilerleyen karayellerin Boğaz bölgesini aşarak sabaha kadar mücadele ettiğini sözlerine eklemiştir.

Harekât boyunca zırhlı 81'lik havan nişancılığı görevini üstlenmiş olan İsmail Adıgüzel Birinci Barış Harekâtı'ndan hatıralarını şöyle anlatmıştır:

"Boğaz bölgesini aşacağız, artık sabah yakındı, baya mücadele ettik. Boğazköy şehitliğine inince v, y, z şeklinde mevzileri kazdık. Bölük komutanı herkesin araçların içine girmesini istedi. Araçlar cephane doluydu, biri vurulsa yandık zaten her yer kuru buğday tarlası. Bölük komutanımız <Herkes kendi canını korusun, bu işin ne olacağı belli değil.> dedi. Komutanın emriyle askerler nöbetleşe bekledi, yalnız şoförler uyudu. Şafak vakti bir gürültüyle uyandık, korktuğum başıma geldi. Herkes birbirine ateş ediyordu, bütün mevzilere çok yakınız Beşparmak Dağları yanıyor. Ateş edelim ama nereye edelim? Mahalle mahalle mevziler değişiyor, sürekli ilerleyerek gidiyoruz. Burada olduğumuz süre boyunca yoğun çatıştık. Rumlar bizden sayıca çoklardı ama bizde can korkusu yoktu. Ateşkes emri gelene kadar savaştık."²⁹⁰

51. Mekanize Piyade Taburunda 1. Takım Çavuşu olan Azmi Çakmak, sonradan PKK terör örgütünün ilk şehit ettiği polislerden olan Mahmut Gürel'le birlikte 5 mil plajı diye bir yere çıkmış, oradan diğer askerlerle birlikte Girne'ye araziye yayılmıştır. 3 gün durmadan göğüs göğse çarpışan askerler, bazı deneyimsiz subaylar sebebiyle bazen zor durumda kalmıştır. 3 günün sonunda Hava İndirme Tugayı'nın askerleri de Beş Parmak Dağları'na iniş yapmıştır. İki grup Türk askeri birbirinden habersiz karşılaşmıştır. Haberleşme, askerlerin Girne'yi alıp Lefkoşa'ya yönelmesinden sonra daha düzgün ve güvenilir hale gelmiştir. Yol boyunca ilerleyen askerlerin önüne atlayan

²⁸⁹ Nevzat Öztürk, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

²⁹⁰ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

siviller Türk askerinden yardım talep etmiştir. Azmi Çakmak, Birinci Harekâta dair hatıralarını şöyle aktarmıştır:

“Adaya çıktıktan sonra üç gün, üç gece durmadan çatıştık. Gece karanlığında parmağımı yaralamışım, nasıl olduğunu fark etmedim. Arkadaşım tütün bastı yarama zaten sigaraya da orda başladım. Bu 3 gün içinde yaralananlar, şehit olanlar çok oldu. Çok arkadaşımızı kaybettik. Boğazlıyan bölgesine geldik. Başımızdaki albayımız ilk gün vurulup şehit oldu. Daha sonra bölük komutanımız vuruldu. Tedaviye Türkiye’ye götürüldü bir daha görmedik. İki tane arkadaşımız omzundan vuruldu, sal yaptık sağlık çadırına ilettik. Safça bir askerimiz vardı, o yardım etti. Başımızdaki asteğmen bölük komutanı oldu. Boğazlıyan’da karargâh kurduk, orda kaldık. Girne’de kimse kalmadı. Tam 7 gün Girne’de nöbet tuttuk. Burada bir merkez karakol kurdular, görevimiz bitince bizi bir yarbaya bağladılar. Tekrar Boğaza geri döndük. Ailelerinize mektup yollanacak dediler, bana gelmiş bir karta cevap yazdım. Savaş sırasında yaşadıklarımı kısa kısa notlar alıyordum. Ölüsem birinin eline geçer diye korkumdan çok ayrıntı vermiyordum. Magosa’yı aldığımız gündü. Hürriyet Gazetesinden (Adem Yavuz)Sivaslı bir çocuk gelmişti. Bizim gibi genç biriydi, generallerle röportaj yapmak için gelmişti. Zaten Norveç’ten, İngiltere’den gazeteler gelirdi hep. Genç gazeteci yanımızdan ayrılırken silah verelim sana böyle olmaz, mecbur kalırsan kullanırsın dedim. Hiç unutmuyorum cebinden kalemini çıkardı <Benim silahım bu.> dedi. Abdala malum olur derler bizden ayrıldıktan on dakika sonra Rumlar tarafından şehit edildi.”

Azmi Bey’in bahsettiği genç gazeteci, Sivaslı Anadolu Ajans Muhabiri Adem Yavuz’dur. Henüz 31 yaşında Rumlar tarafından, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında mesleğini yaparken şehit edilmiştir.²⁹¹

Yakup Durmuş, 06’lık Havan Takım Çavuş’u olarak askerlik yapmaktaydı. Kıbrıs’a girdiklerinde bölge öncü Türk birlikleri tarafından temizlenmiştir. Çatışma yaşamadan adaya giren askerleri bekledikleri yerden birlikleri teslim almıştır. Yakup Bey, birliği ile buluşmasını ve ilk izlenimlerini şöyle aktarmıştır:

“Şöyle bir etrafi kolaçan edeyim dedim, bir yere gittim. O kadar büyük kum tepelerini hiç görmemiştim. Üstelik burası plajdı. Biraz daha gittiğimde gazino gördüm. Duvarları roketatar mermilerle delinmişti. Biraz da içki aradım, bir arkadaşla karşılaştım oradaki yığıntılar nedir dedim. <Hepsi benim arkadaşlarımdır.>dedi. Yüzbaşı geldi. Biz 1. Tabur Karargah Destek Bölüğündeyiz, 61. Piyade Alayınız araçlarla geldik ama bu saate kadar bizi alan olmadı dedim. Hemen yanımıza bir tane mücahit kılavuz verdi. O gün 4 reo cephanesi arabasıyla birlikte birliğimizin bulunmuş olduğu karargâha gittik. Orada bazı arkadaşlar sırt çantalarını sıraya dizmiş oturuyorlardı. Diğerleri nerede diye sorduğumda cepheye savaştıklarını öğrendim. Benim aracım vardı. Şoförümün adı Siddık Emen, kendisi Diyarbakırlıydı. Yokuş aşağı park etti aracı, el frenini çekmeyi unutmuş o an hareket etmedi. Bize yorgunluk molası verdiler, gideyim arabaya çantamdan peksimet alayım dedim. Arabaya binince araba hareket etmeye başladı. Fark edilmesin diye aracın üzerine çalı çırpı örtmüştük. Aşağı atlamaya çalışıyorum araç üzerindeki çalılardan atlayamıyorum. Önüm uçurum, biraz da heyecanlandım herhalde <Siddık yetiş> diye bağırdım. Aracı görünce firene bastı, araba durdu. İlk tehlikeyi burada yaşadım diyebilirim.”

Yakup Bey’in belirttiğine göre, askerler karargâhlarından alınıp ateş alanına götürülmüştür. Askerler, Albay tarafından mesafe bilgisi verilerek hedefi belli olmayan bölgeye uzun zaman atış

²⁹¹ Azmi Çakmak, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

yapmışlar, araçlarla getirdikleri mermilerin neredeyse yarısını harcamışlardır. Bu sırada atış yapmaktan arızalanan havan silahı, infilak edeceği sırada Yakup Bey'in askeri eğitimler sırasında öğrendikleriyle tamir edilmiştir. Askerler çimleri önce suyla ıslatmış daha sonra bu çimleri yolmuştur. Direk su dökülse çatlayacak olan silahın dip tarafına ıslak çimler sıvanmıştır. Cıs cıs ses çıkaran silah yavaşça soğumuştur. Albay, askerlerini başarılarından dolayı tebrik etmiştir. Neyi başardığını bilmeyen askerler, ileride bulunan Rum konvoylarını harap ettiklerini öğrenmiştir. Ayrıca çatışma sırasındaki silah tamiri için Yakup Bey'e albayı tükenmez kalem hediye etmiştir.²⁹²

Mehmet Akten, 20 Temmuz sabahı eski ismi Pladini olan fakat şuanda Yavuz Çıkartma Plajı denilen yerden adaya çıkmıştır. Adaya ilk çıkan askerler Amfibi Deniz Piyade birlikleridir, burada köprübaşı kurmuşlardır. Diğer askerler Amfibi birliğin koruması altında Boğaz tarafında ağaçlık bir bölgeye yerleşmişlerdir. Burada bulunan Türk gruplar <çok gelmişsiniz, geri dönün> dediklerinde askerler Girne'de daha önce ele geçirilmiş olan Rum Milli Muhafız Alayı'nda konaklamıştır. Mehmet Akten Barış Harekâtı'nda yaşadığı o anları şöyle anlatıyor:

“Biz geri plan askeri olduğumuz için göğüs göğüse savaşmadık. Fakat sızma harekâtında bize saldırdılar. Meşhur, Zeytinköy'de tuttuğum nöbetten gelmiştim. Savaş zamanı binalarda yatamazsın. Ağaç diplerinde dinleniyorken biri ayağımdan çekti. <Kalk! diye. Yeni geldik dedim, Kalk ateş ediyorlar!> dediler. Hemen ayağa kalktım. 10 kişiydik ateş Girne tarafından geliyormuş. Biz de sürünerek o tarafa doğru yöneldik. Gece saat bir sıralarıydı, bir subayımızın yanındaki askerlere <fırla> dediğini duyduk. Hatta koşarken tellere takıldı, baya yaralandı. Büyük komutanımız ise <gitmeyin> diye bağırdı. <Ağaçlık bölge esir alınırız> dediler. İki kere böyle sıcak çatışmadan çıktık.”

Askerler, bölgeyi yeterince tanımamasından ve iletişim hatalarından dolayı birçok tehlike yaşamışlardır. Mehmet Akten, arkadaşları ile tank taburuna doğru ilerlerken <çok gittiniz> diye uyarı almıştır. Nöbetçi, askerleri fark etmemiş o yolda başka Türk askerlerinin esir düştüğünü öğrenmiştir. Mehmet Bey, savaş boyunca tank, ağır silah, telsiz arızaları durumunda hızlıca cepheye gitmiş tamir görevini gerçekleştirmiştir. Cepheye gidip dönerken silahı ile kendini korumuştur.²⁹³

Mehmet Karavelioğlu'nun anlatımına göre; gemi, henüz adaya çıkmadan telsizden enlem boylam anonsları yapılmış hemen ardından Kocatepe Gemisi'nin batırıldığı öğrenilmiştir. Kocatepe'nin batmasıyla birlikte savaş parolası değişmiş ve askerler Magosa Kalesi'ne yönlendirilmiştir. Girne Plajı'ndan adaya çıkan askerler Beşparmak Dağları'na yerleşmiştir. Çatışmalar neticesinde sırasıyla Yılmazköy, Güneyköy, Omarköy ve Güzelyurt bölgeleri ele

²⁹² **Yakup Durmuş**, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

²⁹³ **Mehmet Akten**, 28.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

geçirilmiştir. Çoğunlukla Güzelyurt'ta bulunan Mehmet Bey, Barış Harekâtı ile ilgili hatıralarını şöyle anlatmıştır:

“ Sürekli diken üzerindeydik, savaş boyunca uyku falan görmedik. Ben zaten disiplinli biriyim. Rumlar yapılı insanlar fakat çok korkaklar. Savaşı kazanmamızda çok etkisi oldu bunun. Savaş sırasında çok arkadaşımı şehit verdik. Soğukkanlı olmanın büyük bir önemi var. Çatışma sırasında yaralanan bir arkadaşımın göğsünden giren mermi sırtından delip çıkmıştı. Yumruğunu kolayca sokabilirdin fakat hemen hastaneye kaldırıp onu yaşattık. Kolundan yaralanan bir arkadaşım ise panikten şehit oldu. Boşa hiç mermi atmadım, aklım hep başımda hareket ettim. Muharebe Grup Komutanlarının emrinde biz eğitim subayları vardık daima çizilen plan projeye göre hareket ettik.”²⁹⁴

3.2.2. Harekâta Deniz Kuvvetleri ve Kocatepe Harp Gemisinin Batırılışı

Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nın en trajik olaylarından biri Kocatepe gemisinin yanlışlıkla vurulmasıydı. 21 Temmuz gününde saat sabah 8.50 civarında iken Deniz Kuvvetleri Karakol uçağından Yunan gücüne ait gemilerin Kıbrıs'ın güney batı tarafına gittiği rapor edilmiştir. Haberin doğruluğuna Hava Kuvvetleri Komutanlığı onay vermiş, bu gemilerin imha edilmesine karar verilmiştir. Fakat söz konusu gemiler Kocatepe gemisinin de aralarında bulunduğu Türk savaş gemileridir.²⁹⁵

Anamur radarı teknik sebeplerle konvoydaki gemileri takip edememişti. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na taarruz durumu bildirilmiş ve Türk gemilerinin bölgeye yaklaşmaması gerektiği söylenmiştir. Gemiler saldırıya uğradığında ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bunu Yunan kuvvetlerinin yaptığını bildirmiştir. Fakat saldıran Türk Hava Kuvvetleri, mağdur gemiler ise Türk gemileridir. Son anda durum tahmin edilmiş, fakat Kocatepe Gemisi'nin batışı engellenememiştir. Gemide bulunan askerler, gemiyi yüzerek terk etmiştir. Harekât sırasında haberleşme cihazlarında yaşanan sorunlar, gemilerin Amerika'dan alınması sebebiyle Yunan ve Türk gemilerinin benzer olması gibi sebeplerle böyle üzücü bir sorun yaşandığı sonucuna varılmıştır.²⁹⁶

Giresunlu gazilerin arasında gemilerde görev yapan birçok asker olmasına karşın savaş sırasında Kocatepe gemisinde bulunan Giresunlu bir askere ya da bilgisine bu çalışmanın yazımı sırasında ulaşılamamıştır. Fakat Adatepe gemisi görevlilerinden Astsubay Ahmet Özdemir isimli gazi savaş sırasında denizde yaşananları ve Kocatepe Gemisinin batışını şöyle anlatmıştır:

“20 Temmuz sabahı Girne önüne vardığımızda bizim gibi Türkiye'den gelen başka gemiler de vardı orada, yerimizi aldık. Adaya ilk olarak küçük botlarla Sat ve Sas komandoları çıktı. Adanın içlerine yayılarak bizim çıkartma yapacağımız adreslerin tam terslerine bomba koyup

²⁹⁴ Mehmet Karavelioğlu, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme

²⁹⁵ Ali İhsan Gürcan, a.g.e., s. 60.

²⁹⁶ İlker Başbuğ, a.g.e., s. 78-79.

patlattılar. Rum askerlerinin yönünü başka tarafa çektiler. Bize saat 12'ye kadar atış emri gelmedi, fakat karada yaşananları görüyoruz tabi ki. Cephenin bir yüzünde Türk tankı, bir yüzünde Rum tankları var. İkisi de birbirine yaklaşıyor, vurulmaktan çekiniyor. Telsizden gelen haberle birlikte saat 12'de ateş atmaya başladık ve Rum tarafındaki tankları vurduk. Uçaklar da havadan bombaladığı için orada bulunanları tarumar ettiler. Ormana kaçanlar oldu, o arada mecburen atılan bombalardan orman yangınları yaşandı. Girne içinde ufak bir karakol botu yatların arasından uçakları vurmaya çalışıyordu, fakat uçaklar onu patlattı. İkinci gün batıya doğru yönümüzü çevirdik. Yunanistan asker getirmiş batıdan çıkartma yapacaktı. Gelen emir üzerine üç gemi Mareşal Fevzi Çakmak, Kocatepe ve içinde bulunduğum Adatepe gemisi batıya doğru ilerledik. Biz de denizcilik tabiri geminin sağına sancak soluna iskele denir. Sol taraftan iskeleden baktığımızda bize saldırmak üzere olan hücum botlarını gördük ve onları orda imha ettik.”

Görevini tamamlayan gemiler oradan Kıbrıs'ın Baf denilen bölgesinin açıklarına gelmiş ve gemilere aniden üç tane uçak tarafından bomba atılmaya başlanmıştır. İngilizlerin Kıbrıs Adası üzerinde isimleri Ağrotur ve Dikelya olan iki tane askeri üstleri bulunmaktadır. Özdemir sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Biz savaşın etkisi ile bize bomba atan uçakları İngilizler zannettik, çünkü üzerlerinde ne bir işaret ne de bir yazı vardı. Böyle savaş durumunda Türk uçakları kuyruğunda bulunan ay yıldız simgesini siler, gemiler numaralarını siler kime ait olduğu anlaşılmaz diye. Bize atılan bomba üstümüze düşmedi, fakat 3-5 metre yanıma düştüğü için geminin yan tarafı zarar gördü. Kocatepe'ye atılan mermi gemi üzerinde bulunan topun iki namlusunun tam ortasına düştü. Havacıların ifadesiyle bir bombanın 500 kilo olduğunu biliyoruz. Gemi üzerinde de top vardı. O çarpışmayla gemi imha oldu. Gemide bir topları daha var fakat taarruza geçemiyorlar, hareket edemiyorlar. Biz yaralıyı yardım edemiyoruz, Mareşal gemisi yardım etmeye çalıştığında diğer uçaklar da bize saldırıyor, yardımı kesmemiz için. Yardımlaşarak Mareşal gemisi ile biz birbirimizi kurtardık fakat Kocatepe gemisi mürettebatı kendini cankurtaran botlarıyla denize attı. Karşılıklı çatışma neredeyse bir saat sürdü. Yavaş yavaş iki üç mil hızla Mersin'e döndük. Havuza çıktık ve geminin yara alan kısmını tamir ettirdik”.

Mersin Limanında tamir edilen gemiler eksiklerini tamamlayarak ikinci savaş için tekrar yola çıkmışlardır. İkinci harekâta gemilere ve kara askerlerine pek iş düşmemiştir. Türk uçakları kara üzerinde gerekeni yapmıştır. Harekât sırasında çok yorulduğunu anlatan Ahmet Bey, yatağa uzandığı bir vakit dizlerini bükemediğini söylemiştir. Askerlerin 48 saat hiç oturmadığı olmuştur. Savaşın bitmesiyle birlikte gemiler dönmüştür.²⁹⁷

Yine Adatepe gemisinde bulunan, er Gazi Necati Kulak, vurulma anını kısaca şöyle anlatmıştır: “Biz Adatepe gemisindeydik. Kocatepe gemisi radardan ayrıldı dedik. O anda bir gürültü koptu. Bize de mermi isabet etti. Bizim gemide çok bir hasar olmadı ama Kocatepe gemimizin zayıyatı oldukça fazlaydı.”²⁹⁸

²⁹⁷ Ahmet Özdemir, 26.12.2020 Tarihinde Telefon ile Yapılan Görüşme.

²⁹⁸ Necati Kulak, 27.12.2019 tarihinde Necati Beyin Yanmış Olan Eski Evinde Yapılan Görüşme.

Selahattin Bostan savaş boyunca TCG 358 nolu Berk isimli gemide kalmıştır. Gemiden karaya hiç inmeyen gazi, gemi içinde gerçekleştirdiği görevleri ve Kocatepe gemisinin batırılma anında şahit olduklarını şöyle anlatmıştır:

“Yemekhanede aşçılık ve fırıncılık yaparak çalışmama rağmen komutanımın emriyle cephanelikte görevlendirildim. Kulaklarımızda kulaklıkla güverteadaki askerlere hem silah ve top ulaştırıyor hem de onlarla iletişimde oluyorduk. Kocatepe gemisinin batışı yanımızda oldu. Görev verildi ve gemiden kurtulan askerleri kendi gemimize aldık. Yaralı askerleri gemi ile Adana’ya götürdük. Duyduğumuz kadarıyla, telsizde çalışan operatör arkadaşın hatası olduğu söylendi. Gemide yanlış bayrak takılı olduğu da söylendi ama bunlar hep kulaktan dolma bilgilerdi, tabi ki gerçeği biz bilemiyoruz.”

İshak Aktaş, Kocatepe gemisinin vurulma sebebi olarak, haberleşme anında Türkiye’den gelen bizim bu enlem boylamda bir gemimiz yoktur anonsu olduğundan bahsetmiştir.²⁹⁹

Resul Turan, Barış Harekâtı’nda gemide görev yapan askerlerdendir. Bulunduğu geminin görevi vurucu ekip olarak, denizde önden giderek tehlikeleri ortadan kaldırmak ve adaya gidecek olan askerleri sağ salım yerine ulaştırmaktır. Karada yaşanan durumların aksine, gemileri zarar görmemiş askerleri yara almadan harekâtı tamamlamıştır. Kocatepe gemisinin batışı sırasında Girne tarafında olduklarını söyleyen Resul Bey, haberi aldıktan sonra dönüp deniz yüzeyinde sağ kalan askerleri gemilerine alarak Mersine tedaviye götürdüklerini anlatmıştır.³⁰⁰

Sabit bir bölgede beklemeyen gemiler Kıbrıs Adası etrafında sürekli seyahat halindedir. Deniz altından ve üzerinden gelecek olan tehlikelere karşı sürekli tedbirli ve dikkatli olan askerler sık sık tatbikat yapmaktadır. Gece ateş esnasında bunalıp kapıyı açtığını söyleyen Selahattin Bey, Beşparmak Dağları’na doğru atılan mermiler yüzünden yangın çıktığını, her yerin kırmızı renkte olduğunu söylemiştir.³⁰¹

Gemilerde bulunan askerler çoğunlukla gemiden hiç inmeden Barış Harekâtı’nın son anına kadar gemide görevlerine devam etmişlerdir. Adaya çıkma fırsatını ancak harekât sonunda bulabilmişlerdir. Kocatepe Gemisi’nin aniden hava bombası ile yara alması sebebiyle makine dairesinde bulunan birçok kişi şehit edilmiştir. Sağ çıkan askerler diğer gemilere dağılarak görevlerine devam etmiştir. Ani gelen hareket alarmı ile Adaya giden Dursun Beyaz, Kıbrıs Kalesi’ni vuran gemide bulunmaktadır.³⁰²

²⁹⁹ İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁰ Resul Turan, 04.12.2020, tarihinde Espiye Merkez Gazinin Evinde Yapılan Görüşme.

³⁰¹ Selahattin Bostan, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi’nde Yapılan Görüşme.

³⁰² Dursun Beyaz, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

3.2.3. Ateşkes Kararı ve Birinci Kıbrıs Barış Harekâtının Sonu

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın birinci kısmında Türkiye'den gelen askerlerle havadan, denizden ve karadan çıkarma yapılmıştır. Girne, Gönyeli ve Lefkoşa Türklerin hâkimiyetinde kalmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararına uyan Türkler 22 Temmuz 1974'te ateşkes açıklaması yapmıştır. Ateşkes sırasında Kıbrıs'ta bulunan askerler her an yeniden savaşacakmış gibi dikkatli olmaya, nöbet tutmaya devam etmiştir. Ateşkes, eksik cephane, silah, yemek gibi ihtiyaçların tamamlanması, Türkiye'den yeni gelecek olan askerlerin sevki için bir fırsat olarak görülmüştür.

Ateşkesin ardından Cenevre'deki toplantılarda alınan kararlar Rumlar ve Türkler tarafından kabul edilmemiştir. Türkler Girne'den Lefkoşa'ya Boğaz Sancak denen yere bir hat çekmiş ve bölgenin Türklere ait olduğunu ilan etmiştir. Bazı Türk köyleri hala Rumların elinde bulunmaktadır. Kemal Zorlu ve bulunduğu bölük 8 Ağustos'ta komutanlarının emriyle Türkiye'ye dönmek için hazırlanmış, Boğazköy'den çıkacakları sırada yeni bir emirle geri döndürülmüştür. Kemal Zorlu o anları şöyle anlatmıştır:

“Dönüyoruz dediklerinde toparlandık. Araçlarla Boğaz Sancak denen yerden Girne'ye gidecek, Girne Limanı'ndan deniz yolu ile dönecektik. Biz Boğazköy'de iken “Tugay Komutanı 6. Kolordu Komutanı Bedrettin Demirel, Genel Kurmayı arayıp <Bolu Tugayı ve Hava İndirme Tugayı biri sağ kolum, biri sol kolum, onlar giderse ben burada iş yapamam.> demiş. Bu konuşma üzerine bizi geri çevirdiler.”³⁰³

İshak Aktaş, ateşkesin ilanı ile birlikte ikinci harekât ihtiyacı hâsıl olursa, hazırlık yapmak amacı ile birlikte bazı birliklerin Mersin'e dönüp beklemeye koyulduğunu söylemiştir. Bu sırada ekmek, yemek, su, cephane gibi hayati eksikler tamamlanmıştır.³⁰⁴

Mehmet Baykan, bulunduğu birlik ateşkes durumunda adada kalmaya devam etmiştir. Ateşkes halinde dahi Rum askerleri Türk birliklerine ateş açmaya devam etmiş, hatta Türk askerleri Barış Gücü askerlerini, bu durum karşısında uyarmıştır. Mevzilerde nöbet tutan askerler düşmana karşı daima tetikte beklemiştir. Türk uçakları havada gezmeye devam etmiş bir kere Rus radarına takılmıştır. Yunan uçaklarından bir saldırı görmemiştir. Türk öncü birlikleri ateşkes halinde iken, Rum askerlerinin tavrı karşısında gerektiğinde ilerlemekte sakınca görmemiştir.³⁰⁵

Ateşkes sırasında Türk Birlikleri hazırlıklarına devam etmiştir. Sonraki hedeflere ulaşmanın planlarını yapmıştır. Veis Erden şunları belirtmiştir:

³⁰³ **Kemal Zorlu**, 13.11.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³⁰⁴ **İshak Aktaş**, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁵ **Mehmet Baykan**, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan'da Yapılan Görüşme.

“22 Temmuz akşamı ateşkes kararı ile bölgede sakinlik, başladı. Biz de bu zamanı komutanlarımız ile plan yaparak ve bölgeyi keşfederek geçirdik. Kimin komutan kimin er olduğu bilinmezdi rütbe yoktu ama benim saçlarım beyazdı. Yaşımdan dolayı rütbeli olduğum anlaşılıyordu. Arkadaşlar bana hoca diye seslenirdi. Silahlarımızın temizliği yapıldı, eksiklerimiz giderildi. Bundan sonra diğer birlikler ile hareket edecektik”³⁰⁶.

Ateşkeske rağmen Türkiye Cumhuriyeti Ada’ya takviye birlikler yollamaya devam etmiştir. Adaya gönderilenlerden olan Mustafa Gürsoy süreci şöyle aktarmıştır:

“Üç gün bizi Mersin’de beklettiler. Ateşkes olmasını bekledik. Ateşkes emri gelince hemen gece yarısı yola çıktık. Ben gönüllü gittiğim için alayım, komutanım falan yoktu. Tek başıma bağımsızdım. Adaya vardığımızda askeri jeepler geldi, komutan olduğu belli olmayan saçı tıraşlı askerler bizi aldılar. Ellerimizde dosyalarımızla bizi Ortaköy’e götürdüler ama ben nereye götürüldüğümüzü sonradan öğrendim. Herkesi lazım olduğu yere götürdüler. Ben Gönnyeli alayındaydım. Ateşkes devam ettiği için bana kapı ağzında nöbet görevi verdiler. Yalnız gece gündüz uyuma olmadan nöbet tutuyordum. Miğferim falan ayaktayım. <Ateş başlayacak> dediler, beni yer altı cephaneliğe verdiler. Yerde yalnızca kapak var. Dışarıdan cephanelik olduğu belli olmuyor. Cephaneliğin orda bir tane büyük ağaç var. Onun altında bekliyorduk. Havan toplarından kaçmak için ya yüzükoyun yatacaksın ya mevzide kalacaksın, yoksa vurulursun.”³⁰⁷

3.3. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Birinci Harekât sırasında Kıbrıs’ta Türkler tarafından azımsanamayacak başarılar kazanılmıştır. Ateşkes anında yapılan Cenevre Toplantısı’yla kazanılan başarının uluslararası arenada taçlanması beklenmiş fakat karşılığı alınamamıştır. Türkler de, Rumlar da Birleşmiş Milletlerin teklifini kabul etmemiştir. Türkiye’den Kıbrıs’a silah, yiyecek, kıyafet, cephane ve asker sevkiyatı yapılmış, ikinci harekât, hazırlıkların ardından başlamıştır. Oldukça zorlu şartlarda ikinci harekâtta yer alan Kemal Zorlu şunları anlatmıştır:

“Tarih 14 Ağustos Perşembe günü, Dikoma diyorlar, şimdiki adı Dikmen olan Rum köyü yakınlarında bulunan bölgedeydik. Gemilerle malzemeler gelmişti, zeytinlikler dolup taşı. Artık ikinci savaş kaçınılmaz olmuştu. Cenevre’de anlaşma olmazsa diye “Kızım Ayşe tatile çıksın!” parolası belirlenmiş. Yemeğimiz, suyumuz kalmadı. Savaşa başladık. Konvoyla yokuş aşağı yola döndük, bütün cephane yanımızda, biri ateş alsa komple imha oluruz. Lefkoşa’nın Türk mezarlığının oraya gittik. İki tugay, iki tümen var orada. Bir kısmımız ikiye bölünüp Magosa tarafına gitti. Tanklar yüzünden toz toprak duman, göz gözü görmüyordu. Bir uçak sesi geldi. Bize birer metre bez verdiler. Sırtımıza kancalarla sabitledik. <Eğer uçak sesi duyarsanız, sizin Türk mü Rum mu olduğunuzu anlamaları için eğilirsiniz bombalanmamak için> dediler. Affedersin köpek dalaşı derler uçaklar üstümüzden yoğun geçiyor zaten. Rum uçağıymış üzerimize bomba attılar ama bizden uzağa Çingene Mahallesi gibi bir yere düştü. Bize <inin!> diyorlar iniyoruz, <binin!> diyorlar biniyoruz. Lefkoşa’yı çıktık giderken Küçük Kaymaklı’nın oradan güneş doğarken bizi bir çapraz ateşe tuttular. Tekrar, inin tam siper yapın dediler. Gözümle gördüm başkasından duyduğum değil. Yaşadığım şu, kalenin oradan (röportaj sırasında deniz kenarında oturuyorduk bahsedilen kale Tirebolu kalesi bize 1 km’den az uzaklıkta bulunuyordu) bomba atıyorlar ama Allah’ın takdiri bizim arabalara isabet etmiyordu.

³⁰⁶ **Veis Erden**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁷ **Mustafa Gürsoy**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Bizim bir Türk jeti parladı geldi. Rumlar sessizce bekliyordu. Uçak gidince atışa devam ediyordu. Yabancı uçak Lefkoşa'nın değiştirme alayının oraya kadar gidip tekrar geldi. Üstümüze bomba attı. Meğerse İngiliz üssünden bize bomba atmışlar zaten İngilizler böyledir işine gelenin yanında olurlar. Birde diğer taraftan Beşparmak Dağları'nın dibinden uçak savarlar gelip bizi çapraza aldılar. Eğile kalka Magosa'da bir köye vardık. Alt üst iki yol var, biz üstten gittik. Rumlar da üste dönmüştü. Her yer tarla, ot bize güya kazma vermişlerdi ama yürürken bacağıma vuruyordu. Yaralanırım diye yolda attım. Tabi ilk savaştan sonra ikinci savaş olacağı aklıma gelmiyor ki. Yine üstümüze çok kurşun yağıyor bizim askerler de Rumları vuruyorlar, geriden patır patır düşüyorlardı.”

Harekât sırasında zarar gören tek canlının insanlar olmadığını söyleyen Zorlu, hayvanların yanarak, vurularak öldürüldüğünü, acı çekerek ölürken çıkardıkları sesleri asla unutmadığını söylemiştir. Magosa'nın ilerisinde tam Adanın kıyısında, eski ismi Dip Karpaz olan fakat yeni ismi Bozkır Paşa olan yerde Makarios'un köşkü bulunmaktaydı. Hava İndirme Tugayı Birinci Paraşüt Taburu Üçüncü Bölük olarak köşke çıkıp Türk Bayrağı'nı dikmişlerdi. Köşkün önünde bulunan Makarios'un büstünün kafası kopartılmıştı. O sırada Karşılı Er Şevket, komutan Alibeyoğlu, Onbaşı Salih Tunç ve Er İsmail Yüksel şehit olmuştur.³⁰⁸

Türk Ordusu kendine verilen emri yerine getirmek için büyük bir şevkle savaşmıştı. Bunun en önemli şahitlerinden biri muhabereci olarak ikinci harekâta yer alan Mehmet Taş'tır. İkinci Barış Harekâtı'nda sınırlar belirlenmeden önce hala alınmak istenen yerler var olduğunu, bu yüzden ilerlemeye devam edildiğini söylemiştir. Rumların elinde bulunan aydınlatma mermilerinin Türkler açısından dezavantaj olduğunu anlatmıştır. Komutanların emri ile Lefkoşa'nın başkenti Kirazlı'ya gece sabaha kadar ilerleme devam etmiştir. Geri çekilme ve durma olmadan hedeflenen yerler ele geçirilmiştir. Sınırlar da Türklerin istediği doğrultuda çizilmiştir.³⁰⁹

Harekâta şehit olan veya yaralanan Mehmetçikler olmuştur. Onların yaralanmaları ve şahadetleri arkadaşlarını derinden etkilemiştir. Buna karşın mücadele azimleri artarak devam etmiştir. İkinci Harekâtındaki görevini yalnızca Türkiye'den malzeme ve asker getirmek olarak ifade eden İshak Aktaş harekâtla ilgili şunları anlatmıştır:

“Akşamları rıhtıma yaklaşıyorduk. Henüz bir tepeyi almıştık. Yanımda bir arkadaşım vardı Yakup Aksulu. Onu mevziye götürdük, aynı anda arkadaşım Sabahattin Öztürk de vuruldu. Elimi alına koyduğumda buz gibiydi, ölmüştü. Hemen onu da mevziye çektik. Yaralı olan askeri battaniyeye sarıp sırtıma aldım, ayaklarını yerde sürüyerek aşağı birliğe teslim ettik, ama ateş devam ediyordu. Tacettin diye bir arkadaşım <kendine gel!> diye bana tokat attı, ancak toparladım.”³¹⁰

Bazı askerlerimiz ise ölümün kıyısından dönmüştür. Bunlardan biri 50. Piyade Alayı'ndan Mehmet Karasakal'dır. Asla unutamadığı anısını anlatan Mehmet Bey, matarasından su içtiği

³⁰⁸ **Kemal Zorlu**, 13.11.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³⁰⁹ **Mehmet Taş**, 26.11.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

³¹⁰ **İshak Aktaş**, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

sırada atılan kurşunun matarayı delip geçtiğini ve şans eseri kurtulduğunu söylemiştir. Çatışma anında kurşunun geldiğini ancak matarasından su dökülünce anlayabilmiştir.³¹¹

İkinci Harekât başladığında taraflar değişik stratejiler yürütmüştür. Bunlardan biri Rumların Türk bayraklarını kullanarak ilerlemeye çalışmasıdır. Fakat Mehmetçik azimli bir şekilde savaşarak onların hilelerini, kayıp verme pahasına boşa çıkarabilmişlerdir. Türk askerlerine de beyaz çarşaf giydirerek askerlerin birbirini ayırt etmesi sağlanmıştır.

Mehmet Baykan şu bilgileri vermiştir:

“Bizim diğer bölüklerle aramızda parolalarımız vardı. Ceviz1, Ceviz2 düşman tarafından sızma var devam et! derdim. Sabah olunca uçaklar tekrar bombalamaya başladı. Bir zaman sonra NATO tarafından siviller vurulmasın diye hava taarruzuna yasak geldi. Üç saat çarpıştık, düşmanın havadan ve karadan taciz ateşleri devam ediyordu. Yanımda 7 arkadaşım şehit oldu, topum parçalandı “Allah’ım beni utandırma vatanım için düşmana karşı...” diye dua ettim. Yerde bir tüfek buldum. Karşıdan mermi gelmeye devam ediyordu ama elimdeki tüfek bir atıyorsa iki atmıyordu. Birkaç düşmanı vurabildiğimi hatırlıyorum.”

Rum Alayı ele geçirildikten hemen sonra ateşkes emri gelmiştir. Askerler emirden sonra yarım saat kadar daha çarpışmaya devam etmiştir. Mehmet Bey, daha devam etseler, harp suçlusu olacaklarını ifade etmiştir. Öncü askerler oldukları için sürekli önden ilerlediklerini, bu yüzden çok arkadaşının şehit olduğunu fakat sayısını söylemek istemediğini belirtmiştir.³¹²

Lojistik destek kısmında görev yapmış olan Mustafa Gürsoy savaşın sıcak yüzünü şöyle anlatmıştır:

“Kıbrıs Gönnyeli’de iki tane alay var. Ben de Gönnyeli alayındaydım. Rumlara 500 metre yakınlıkta bir yerdeydim, ateşkes bitti. Bir anda savaş başladı, baruttan önümüzü göremiyoruz. Yağmur nasılsa mermi öyle yağıyor, yara almamak için uğraşıyoruz. Ben cephaneden sorumluyum 300 metreden ateş ediliyor ve merminin sisi görüşümü engelliyor. Uçakların üzerimizden geçtiğini görüyoruz. Eğer hava açılır sis yere çökerse, uçak yaklaşp bomba atıyor ortalık gürültüden yıkılıyor. Bomba atanların bazıları, bizim uçak, insan orda birbirine karışıyor. Bazı yer altı cephaneliklerini uçaklar tahrip etti. Savaşta herkesin bir görevi var. Tabi ki ben de cepheleyim, ama cephane temin ediyorum. Bir grup asker sıcak çatışmadalar, onlar hem ilerliyor taarruzda bulunuyor hem de geriden gelenlere yol açıyor. Eğer önümüzde savaşanların hepsi şehit olsalar biz de hayatta kalamazdık.”

Harekât boyunca cephedeki askerlere sürekli silah yardımı yapan Mustafa Bey, askerlerin komutanlarının emirlerini yerine getirerek Rumların kaçmasını engelleyip sürekli ilerleme sağladığını anlatmıştır. Harekât boyunca komutanlar esir alınma tehlikesine karşı rütbelerini

³¹¹ **Mehmet Karasakal**, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³¹² **Mehmet Baykan**, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan’da Yapılan Görüşme.

sökmüştür, dışarıdan bütün herkes er olarak görünmektedir. Barış Gücü askerleri savaşa dahil olmayıp iki taraf arasında uzlaşmayı sağlamak görevine sahiptir. Rum askerleri zaman zaman Barış Gücü askerlerini kendi taraflarında savaşa katılmaları için ikna etmeye çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Bayrak Tepesi, Kilise Tepesi ve Yunan askerlerinin bulunduğu kamp ele geçirilmiştir.³¹³

Yalnızca ikinci savaşta bulunan gazi İsmail Şahin, havacı olmasına rağmen deniz yolu ile C17'lerle adaya gitmiş, askerler görev yerine dağıtıldıktan sonra İkinci Barış Harekâtı başlatılmıştır. İsmail Bey'in görev yeri Maraş'a iki buçuk mil uzaklıkta bir bölgedir. Bu Bölge Magosa'ya bağlıdır ve Barış Gücü askerlerine yakın bir noktadır. Rumlar ve Türklerin arasında Barış Gücü askerleri bulunmaktadır. Taraflar birbirine dürbünle görebilecek kadar yakındır. Güzelyurt, Lefke bölgeleri ele geçirildikten sonra ikinci bir ateşkes emriyle savaş bitirilmiştir.³¹⁴

Harekât sırasında bazen Mehmetçik emir almadan inisiyatif kullanarak yeni yerleri ele geçirmiştir. Hayrettin Demir'in de içinde bulunduğu askerler 106'lık 4 büyük havanla emirsiz 50 bin nüfuslu bir ilçeyi esir almıştır. Rumlar buğday ambarlarını bırakıp hızlıca bölgeyi terk etmiştir. Komutan <Çocuklar burayı emirsiz almışsınız el bizim parmağımızı keser.> dediğinde askerler geri çekilmiştir ve Rumlar yerlerine dönmüştür. Hayrettin Bey, İkinci Harekâta Komando Tugay'ı ile birlikte hareket ettiklerini, Karpaz'a ve Lefke'ye kadar olan bölgeyi ele geçirdiklerini anlatmıştır. 16 Ağustos günü komutanların emriyle İkinci Barış harekâtı sona ermiştir.³¹⁵

17 Ağustos'ta İkinci Harekâta katılanlar arasında Nevzat Öztürk'ün de içinde bulunduğu 28 tümen bulunmaktadır. Harekâtın başlamasıyla birlikte Amorfa'ya geçen kolordular ve tümenler savaş stratejisi olarak yer değiştirmişlerdir. Askerler ele geçirdikleri köyleri boşaltarak ilerlemiştir. Düşman kuvvetlere karşı yol boyunca, boy çukurları açılıp v,y,z şeklinde isimler verilmiştir. Aldığı yerlere 10'ar metre arayla mevziler eşen askerler nöbet sistemi ile hem birbirlerini hem de bölgeyi korumaktadır.³¹⁶

Harekât sırasında Yunan ordusu araziyi iyi bilmenin avantajıyla hareket etmiştir. Türk ordusu ise araziyi yeterince tanımamanın zorluklarını yaşamışsa da azimli mücadelesine devam etmiştir. İsmail Adıgüzel komutanlarının, askerleri bir harita etrafında topladığını ve bölgeyi tanıttığını anlatmıştır. Türkler yolu bilmedikleri için temkinli ilerlerken Rumların Türklerin geçme ihtimali

³¹³ Mustafa Gürsoy, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³¹⁴ İsmail Şahin, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³¹⁵ Hayrettin Demir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³¹⁶ Nevzat Öztürk, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

olan bölgelere uçak savarlar yerleştirdiğini söylemiştir. İsmail Adıgüzel hatıralarını şöyle anlatmıştır:

“Savaş başladığında yine ateş kıyamet gidiyordu. Sıcak çatışmada kalmıştık. Adamlar bizi öyle bir ateş altına aldılar ki köprüden ileri gitmeye aman yok, uzun süre mücadele ettik. Bir tane karayelimiz yandı. Üç tane arkadaşımız vardı, mayınlı bölgeleri araştırmak içi önden giderlerdi. Selahattin Beşgen diye bir arkadaşımız yaralanmıştı, Türkiye’ye götürdüler tabi, fakat tedaviden sonra yürümekte zorlanıyordu. Karayellerimizin etrafları hep mermi yarası ama bize bir şey olmadı çok şükür. Kıbrıs’ta olduğumu aileme çok sonra haber verebildim. Cevap olarak, dedemin ağzıyla bana yazılmış bir mektup geldi.”³¹⁷

İkinci Harekât için 1. Havan ve 2. Havan olarak askerler ikiye ayrılmıştır. Havan takımları içinde bulunan Yakup Durmuş komutanlarının emriyle askeri araçları takip ettiklerini ve bir tepeye ulaşabildiklerini söylemiştir. Beşparmak Dağları üzerinde Lapta şehrine doğru ilerlemişlerdir. Çavuşlar, Yarbay Salih Zeki Şentürk’ün emriyle dürbünle gördükleri beyaz alanlara nişan almışlar, ateş etmeden beklemişlerdir. Gece boyunca Rumlar tarafından ateş açılmış olsa tepkisiz kalmıştır. Yakup Durmuş’un anlattıkları şu meyanadır:

“Biraz alkollüydüm, o gün akşam bize ateş ettiler fakat bize emir vermedikleri için karşılık vermedik. Yarbay <Neden ateş etmiyorsunuz!> diye kızdı ama düşmanın mermisi havanları yalayıp geçiyordu tedirgin olduk, yanaşmadık hiçbirimiz. İkinci emirde, biraz da alkolün etkisi ile gittim. Mermim hazırda zaten ilk ateş ettiğimde mermi öne düştü, ikinci ateşte yana düştü, üçüncüsü onların cephaneliğine düştü. Yanımdaki havana da ikinci asker geçti benim attığım gibi ateş edince ortalık havai fişek görüntüsüne dönüştü.”

Harekât sırasında askerlerin düşman dışında çeşitli zorluklar çektiğini ve kendi içlerinde de sorunlar yaşayabildiğini söyleyen Yakup Durmuş, komutanı ile yaşadığı anlaşmazlığı şöyle anlatmıştır:

“Bir gün komutan; <Çavuş mevzi kazın hedef bu taraf.> dedi. Kazdık ama aşırı yorgunuz, açız, uykusuzuz. Su yok, silahlarımızın namlusunun ucu bile toz toprak içinde, ateş etmek mümkün değil. Neyse görevimizi yerine getirdik. Komutan <haritada yanlışlık olmuş, üç mevzi daha bu tarafa kazılacak> dedi. Arkadaşlar oflayıp pufladı. E tabi yoruldu, bir buçuk metre uzunluğunda geniş bir mevzi. Ayrıca alan yalnızca toprak değil kayalıklar da var, çok zor kazmak. <Çavuş Onbaşılar da bize yardım etsin, kazalım> dedim. Onlar da yardım ettiği halde bitmedi. İkinci bir emre kadar istirahat edin, suyu olan olmayana versin dedim. Kimi sigara içiyor, kimi yemek yiyor. Ben de bir tepeye gittim denizi seyrediyorum. Koşarak bir asker gelip <Astsubayım seni istiyor!> dedi. Gittim selam verdim. <Ulan eşek oğlu eşek burayı babanın çiftliğini zannettin yoksa savaş olduğunu mu unuttun!> dedi. <Komutanım aç, susuz, uykusuzuz sen bize 5 dakika ara verdirtmeden kendi hatanı düzeltmek için ikinci kere kazdırdın, bende dinlendim> dedim. Bana vuracağını düşünemedim. Çünkü ben de onun kadar çalışıyorum. Benim de rütbem vardı. Ağzıma vurunca yere düştüm. Üstüm başım kan içinde kaldı; tekrar hazır ola geçtim. Üniformasını çıkartıp: <Bundan korkuyorsan sen de bana vurabilirsin!> dedi. Vurabilirim ama doğru olmaz ceza alırım, ben karşılık vermeyince onu da hazmedemedi. Silahını doldurdu beni vuracak, şoförüm üzerine atlayıp silahını aldı. <Daha dün geldin bize kaynama!> dedi. Askerler benden özür diledi. <Bizim suçumuz şikâyet edelim

³¹⁷ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

onu> dediler oda uzaktan bizi izliyordu. <Şikâyet edin beni.> dedi. Ona göre biz kazan kaldırdık, emrine itaat etmedik. Üst teğmen geldi, bana deli derdi zaten biraz ataktım ben: <Deli ne oldu yine> dedi. <Bir şey yok> dedim. Çadırına geçti, çadır nöbetçisine anlattırılmış olayı. <Hüseyin astsubayı çağırın> demiş. Beni de çağırdı. <Senin kadar oda çalışıyor Yakup'a davranışın için cezalısn> dedi.

Bu olaydan sonra oldukça mutsuz bir gün geçiren Yakup Bey, tanksavarın yanına arkadaşlarıyla kafa dağıtmaya gitmiş, dönüşte tartıştığı komutanı Hüseyin'le karşılaşmıştır. Komutanını tanımasına rağmen kurallar gereği ona parolayı sormuş fakat cevap alamamıştır. Hüseyin Bey, Latif Nayman'ın astsubayı olduğunu belirtmiş, bugün çıkan yemekleri kendini tanıtmak için anlatmıştır. Astsubayı istese öldürebileceğini söyleyen Yakup Durmuş, kimsenin ondan hesap sormayacağını fakat bu davranışın ona yakışmayacağını söylemiş ve geçmesine müsaade ettiğini eklemiştir.³¹⁸

Sebahattin Usta, İkinci Harekâtın başladığı gün Boğaz'ın Kırnı köyüne yerleşen askerlerdendir. Türk uçaklarının mola verdiği bir sırada milliyeti belli olmayan bir uçak kolordu karargâhını vurmaya gelmiştir. Askerler uçağın ters istikametten gelmesiyle son anda kurtulmuştur. Daha sonra öğrenilen bilgiye göre uçak İngiliz Dikelya Üstü'nden gelmiştir. Savaş sırasında yaşanan kayıplar bazı askerlerimizi duygusal anlamda etkilemiştir. Bu askerlerden olan Sebahattin Usta, İkinci Harekât ile ilgili hatıralarını şöyle anlatmıştır:

“Ben istihkam sınıf olduğum için mayın engel tahrip gibi durumlarda müdahale ediyorduk. Yılmazköy'de bir mayın patlaması oldu, bölük komutanımız yaralandı. Uçaklarla iletişim kesildiği sırada bizim uçakların atışı altında kaldık, bizi tanıyamadılar. Yine burada harekâtın ikinci günü cephanemiz bitti, karşıda düşman ateşi altındayız, o zaman ağladım. Destek birlikler ve uçaksavarlarla kendimizi kurtardık. Şimdiki imkânlar yoktu tabi ki. İlk çıkarma yerinin olduğu yere yani Lefkoşa'ya gittiğimizde komutanımız ağladı <60 kişi şehit oldu burada> dedi. Kar yağarken batarsın ya, öyle olmuştu. Oradan Lefkoşa ile Girne arasında bulunan Enosis tank taburuna geçtik. Tutunamamış imha olmuş bir tank vardı. Burada konuşlandık ben, yazıcılık yapıyordum. Buradan Boğazköy'e geçtiğimizde savaş bitti.”³¹⁹

İkinci Barış Harekâtı, birinci harekâta göre daha kısa sürmüştür. Askerler ne ile karşılaşacaklarını bilerek, Kıbrıs'ın dağlarını yollarını öğrenmiş şekilde emin adımlarla ilerlemiştir. Türk ordusu Kıbrıs'ta Derinkaya'dan Gürpınar'a kadar bölgeyi ele geçirmiştir.³²⁰

Kıbrıs'ta kazanılan başarı ile ilgili görüştüğümüz tüm gazilerin ortak fikri, Rum askerlerin ölmekten korkması ve direnmek istememesidir. Türk askerleri vatan toprakları ve yurttaşları için üstün cesaret göstermiş, tüm zorluklara rağmen evlerine zaferle dönmüşlerdir.

³¹⁸ **Yakup Durmuş**, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

³¹⁹ **Sebahattin Usta**, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

³²⁰ **Veis Erden**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

3.4. Cephe Gerisinde Durum

Sıcak çatışmalara katılan askerlerin cephede en önemli destekçileri lojistik, sıhhiye, muhabere gibi geri hizmetlerdir. Bu doğrultuda görev alan askerlerde çok önemli vazifeler üstlenmiştir. Yeri geldiğinde onlar da sıcak çatışmanın içinde kalmışlardır. Yine de ön safta çarpışan askerlere göre daha güvenli ve sakin alanlarda görev yapmışlardır. Muhabereci Resul Erdinç, İkinci Harekâta yalnızca telsizcilik yaptığını, havada uçakların gidiş gelişlerini izlediklerini, gerekli bilgileri kaydedip ilgili birimlere ilettiklerini söylemiştir.³²¹

Adil Kırâç, birinci harekâta cephede savaşmış fakat sıhhiyecisi olması sebebiyle ikinci harekâta geri hizmete çekilmiştir. Herkes harekâttan önce yeterli eğitimi almıştır, planlı ve programlı şekilde görevlerini hata yapmadan yerine getirmektedir. Adil Kırâç cephe gerisinde yaşananları şöyle anlatmıştır:

“Sıcak çatışma bize oldukça uzak kalıyordu fakat atılan bombalardan yanan yerleri görebiliyorduk. Gökyüzünün kırmızılığı uzaktan da olsa bizi korkutuyordu. Küçük ateşkes anlarında ya da çatışma anında yaralanan askerleri gidip alıyor, Sahra Hastanesinde tedavi ediyorduk. Durumu ağır olanlar Adana’ya gönderiliyordu. Memleketim olan Cevdet Arslan yaralandığında, onu ilk tedaviye alan asker bendim. Savaş sonuna kadar görevimizi en iyi şekilde yaptık.”³²²

Sıhhiyecisi askerlerden olan Mehmet Demir, santral, telsiz, radarçı yan yana helikopterden indiklerini, görev yerine geldiklerinde karşılarında 15 tane yaralı olduğunu söylemiştir. Aslında nereye geldiğini o an fark ettiğini söyleyen Demir, o günü asla unutamadığını belirtmiştir. Görevlerini yerine getirirken daima soğukkanlı ve hızlı olmak gerektiğini, cephe gerisinde sükûnet bulunsada hastane kısmında daima hareketlilik olduğunu sözlerine eklemiştir.³²³

Muhabere sınıfında yer alan Ahmet Dilsiz, gerektiğinde cephede telsiz kurma gibi görevlerde bulunduğu için ara sıra çatışmalara girmek zorunda kalmıştır. Cephe gerisinde yaşananları şöyle anlatmıştır:

“Ben telsizci olduğum için tugay komutanının yanında kaldım ve diğer birliklerle iletişimini sağladım. Yanımda çatışma çıktığı da oldu. Lapta diye bir bölgede çıkan çatışmada 6 arkadaşım şehit oldu. Bir sefer ateş altında kaldık, o zaman da bir yaralı verdik. İskilip, Labta, Ayarma bölgelerini gezdik. Dikoma’ya vardığımızda savaş bitmişti artık. Bizi, yorulduğumuz için geri hizmete aldılar. İleri hizmete gitmek istediğimde komutanım <Görevin büyüğü küçüğü olmaz>

³²¹ Resul Erdinç, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik’te Yapılan Görüşme.

³²² Adil Kırâç, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³²³ Mehmet Demir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

diyerek beni yollamadı. Komutanlarımız babadan kardeşten daha iyiydiler. Komutanlar nereye gittilerse biz oradaydık“³²⁴

İsmail Uğurlu iki harekâta da cephe gerisi görevlerinde bulunmuştur. Ne zaman, nerede gerekiyorsa, ayırt etmeden bütün görevleri yapmıştır. Cephede esir aldıkları vatandaşları ya da askerleri hastaneye sevk ettiklerini, çatışmada 7 kurşun yemiş bir Rum askerini sırtında taşıdığını söylemiştir. İsmail Uğurlu cephe gerisindeki hatıralarını şöyle anlatmıştır:

“Türkiye’den gemiyle gelen cephe, aklına her şeyi koyabilirsin. Deniz botu, ağır ve hafif silahlar, yiyecek, giyecek her türlü eşya bizden geçirdi, alır cepheye iletirdik. İngiliz sterlini, çokça sigara, alkol geldiğini hatırlıyorum. Yalan söyleyemem bunlar da Adaya geliyordu. Harekât bitince havuzlu bir otele aldılar bizi, komutanım Aytekin Öktem yanına çağırdı: <Sen Karadenizlisin gir bakalım havuza> dedi. Üstüm başımla suya dalıp çıktım. Komutan havuzu ve koğuşa bana emanet etti. Yıllar sonra İstanbul Şehir Hatlarında işçilik yaparken rastladım komutan ve hanımına, tanıdım yanına gittim o da beni tanıdı sarıldık.”³²⁵

3.5. Harekât Sırasında Esirlerin ve Yaralıların Durumu

Harekât sürecinde çok sayıda esir alınmıştır. Sadece Rum askerleri değil, siviller de esir edilmiştir. Kendileri ile görüşme yapılan gazilerin tamamı Türk askerlerinin esirlere kesinlikle kötü davranmadıklarını söylemişlerdir. Gözü bağlı gelen esirlere hemen yemek ve su verilmiş, ihtiyaçları giderilmiştir. Yaralılar ise hemen sıhhiyecilerce tedaviye götürülmüş, durumu ağır olanlar Türkiye’ye gönderilmiştir. Rumlar ise aldıkları Türk esirlerine aksi yönde davranmışlardır.³²⁶

Mehmet Baykan Türklerin esirlere her zaman iyi davrandığını fakat Rumların 12 yaşındaki bir Türk çocuğuna bile kurşun sıktıklarını, çok acımasız olduklarını anlatmıştır. Amasyalı Hamdi Yüzbaşı’nın esir alınıp işkence gördüğünü duyduklarını söylemiştir. Esirleri öldürmenin yasak olduğunu, kendisinin de aldığı esirleri sağ salım kamplara ulaştırdığını eklemiştir. Ayrıca “*Yaralılar hemen cephe gerisine alınıp tedavi edilirdi, Türkler bir yaralı asker için yüz askeri feda edebilirdi.*” demiştir.³²⁷

Weis Erden’in anlattıkları da bu doğrultudadır:

“Esirlere çok iyi davranılırdı. Komutanlarımla esir kampına gittiğimiz bir gün, esir Rum kadınları oldukları yeri süpürmüşlerdi. Kadın komutana su vermek istediği sırada komutanın elini tutup <Bizi kurtarın dedi> biz de onlara elma dağıttık. Anne, babamıza muamele ediyor gibi davrandık. Zaten bizi görünce <baba baba> derlerdi. Demek ki bu kelimenin bizdeki baba

³²⁴ Ahmet Dilsiz, 05.11.2020 tarihinde Çanakçı Merkez Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³²⁵ İsmail Uğurlu, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

³²⁶ Mustafa Gürsoy, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³²⁷ Mehmet Baykan, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan’da Yapılan Görüşme.

ile anlamı aynıydı, ya da baba kelimesinin anlamını öğrenmişlerdi. Bizim onlara zarar vermemiz mümkün değildi.”³²⁸

Hayrettin Demir, kendilerinin dahi açlık çekerken esirlere yiyecek temininde bulunulduğunu, Yunanlıların kendi askerlerini Türklerin vurması için tankın arkasına bağladığını söylemiştir. Türkler bu Yunan askerlerine zarar vermeden onları esir kamplarına iletmiştir.³²⁹

Esir kamplarında da vazife yapan Nevzat Öztürk, yaşlı, genç, kadın, erkek, çocuk kamplara teslim edildiğinde Barış Gücü askerlerinin onların isimlerini alıp kaydettiğini söylemiştir. Türkler daha sonra esirlere istihkaklarını (giyecek, yiyecek, su) verirdi. Öztürk, esir kampları ile ilgili şunları anlatmıştır:

“Türk olsun Rum olsun, tarlaların arasına -çamur çorak- korkudan saklanıyorlardı. Onlara hep çok iyi davrandık. Rumların da telefını doldurduk. Hatta bazı Rumlar <bizim suçumuz değil, Türklerle bir sorunumuz yok. Bizi de kurtarın! Başımızdakiler yüzünden oluyor> deyip boynumuza boğazımıza sarılıyorlardı. Savaş sırasında şehit yaralı olduğunda asker hiç geri dönmez, cephe gerisinden gelinip; yaralıları sağlık taburu, şehit olanları istikam taburu alır hemen cephe gerisine çekerdi, hastanelere götürür, şehit olanları defnederlerdi. Cephe gerisinde sağlık çadırları vardır. Yarası hafif olanlar orada tedavi olur, eğer ağırsa helikopterle Türkiye’ye dönerdi.”³³⁰

Savaşta komutanlarının özel muhafızı olduğundan bahseden Azmi Çakmak, esir toplama kamplarına biri Türk biri Rum karı koca dahi götürdüklerini, adam Türk olduğu için serbest kalırken, Rum kadının esir alındığını söylemiştir.³³¹

Esirlerin Girne’de bir otelde konakladıklarını söyleyen Sebahattin Usta, esirlerin balık tutup dolaştığını, denize girdiklerini anlatmıştır. “Esir olan onlar değil bizdik.” diye durumu özetlemiştir.³³²

Esirlere iyi davranılması, onları öldürmemek dışında yemek, su, sağlık gibi hayati ihtiyaçlarını karşılamak anlamını taşımaktadır. Mehmet Akten ise şunları anlatmıştır:

“Biz esirlere çok güzel davranıyorduk, hatta yaşlı Rum ailelerin kapılarına ekmek bırakıyorduk. Onlar ise bizim esirlerimizi vahşice öldürüp üstlerini toprakla kapamışlardı, gittiğimiz yerlerde gördük. Bütün dünya onların ne kadar gaddar ve cani olduğunu gördüler. Yaralıları için de Sahra

³²⁸ **Veis Erden**, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³²⁹ **Hayrettin Demir**, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³³⁰ **Nevzat Öztürk**, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

³³¹ **Azmi Çakmak**, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³³² **Sebahattin Usta**, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

Hastaneleri vardı. Buralarda hemen tedavi altına alınıyorlardı. Hatta o zaman başhemşirelik yapan bir arkadaşımız da bizimle dernek yönetiminde çalışmaya devam ediyor.”³³³

Bazen esirler arasında birbirlerini öldürmeye varan kavgalar yaşanmıştır. Durumları rahat olsa da esir olmanın psikolojik zorlukları görülmüştür. Resul Turan bu durumla ilgili şunları belirtmiştir:

“Esirler kilisede birbirlerini öldürüyorlardı. Başlarına geleceklerden habersiz panik olmuşlardı. Komutana: <Arkadaş ne yapalım> diye sorunca, Komutan: <Suyumuz yok, yiyeceğimiz yok, canımızın derdindeyiz esirlerle uğraşamayız alın Erkin gemisine bindirip Mersine yollayın. Türkiye ne istiyorsa yapsın!> dedi.”³³⁴

Esirlere karşı emirlere aykırı hareketlerin yaşandığına dair söylentiler de çıkmıştır. Cevdet Arslan, Ağrılı bir askerin, bunaldığı bir gün 5-6 esiri öldürdüğüne dair haberler çıktığını fakat daha sonra o asker de şehit olduğu için gerçekleri öğrenemediklerini söylemiştir.³³⁵

3.6. Askerlerin Yemek, Uyku ve Su Sorunları

Kıbrıs Harekâtı sırasında su, yemek ve uyku sıkıntıları ciddi sorunlara yol açmıştır. Rumların suları zehirleme ihtimaline karşı Mehmetçikler savaş alanlarındaki membalardan su içememişler sürekli atış altında oldukları için uyuyamamışlardır. Yemek konusu bazı askerler için sorun olmasa da özellikle sıcak çatışma halindeki kara askerleri ciddi sıkıntılar çekmiştir. Yiyecek sıkıntısı çektiklerinde, çoğunun ilk defa Kıbrıs’ta gördükleri keçi boynuzu gibi meyveleri denemekten çekinmemişlerdir. Susuzluktan aldanıp benzin içen, yemek olarak hap ve bisküvi yiyen askerler olmuştur.³³⁶

Askerler Adaya ilk çıktığında yanlarına, komposto, barbunya konserve, peksimet gibi yiyecekler verilmiştir. Bu yiyecekler tükendiğinde askerlere haşlanmış patates dağıtılıyor, bazen o patateslerin de çürük çıktığı oluyordu. Askerlere takviye yiyecek ulaşmadığında bir ekmeğin 12’ye bölündüğü olmuştur. Askerler keçi boynuzu, incir ve henüz olmamış meyveleri yemiştir.³³⁷

³³³ **Mehmet Akten**, 28.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

³³⁴ **Resul Turan**, 04.12.2020, tarihinde Espiye Merkez Gazinin Evinde Yapılan Görüşme.

³³⁵ **Cevdet Arslan**, 11.11. 2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³³⁶ **Mehmet Baykan**, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan’da Yapılan Görüşme.

³³⁷ **Mehmet Akten**, 28.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

10 liralık ekmeği kırk kişi yediğini söyleyen Mehmet Karavelioğlu tarlalarda kavun, karpuz bol olsa da zehirli diye yemekten çekindiklerini belirtmiştir.³³⁸

Kemal Zorlu, yemek ve su kalmamasının askerleri çok yordüğünü söylemiş, Adaya gelirken verilen yiyeceklerin komutanların emri dışında yenmesinin yasak olduğunu fakat yalaya yalaya yiyecekleri tükettiklerini anlatmıştır. O günlere dair anılarını bize şöyle aktarmıştır:

“Magosa’da bir köyde iken Rumlardan geriye kalan etleri dağıttılar. Kutuların üzerinde inek resmi vardı ama ben öyle şeylerde dikkatliyim domuz eti vardır diye yemedim. Ölmek için dağıtılan hamurun bir kısmını yedim, yarısı çiğ idi, kalanını attım. Ertesi gün o kadar acıkmıştım ki attığım hamurun peşine düştüm, karıncalarla kaplanmıştı, üfleyerek yedim. Üstü açık araçlarda giderken ağaçlardan keçiboynuzu koparırdık. Biz Karadenizliyiz görmedik öyle bir şey. İkinci savaş sırasında Magosa’da giderken arkadaşların bahçede ağaçlardan siyah bir şey koparıp yediğini gördüm, ben de baktım tadı güzeldi. Tatlı, muazzam... Eğer keçiboynuzu olmasa açlıktan öldürdük biz. Birinci Harekâta bizi Türklerin terk edilmiş evlerine götürdüler. Komutanlar mum ışığında telsizden aldığı haberlere göre çalışma yapıyordu. O sırada adam bizi görmüş gibi havan mermisi attı kafamızdan aşağı, kıl payı kurtardık. Eşek dikenini de orada çoktu. Uzanıp dinlenecek yemeğimiz olsa bile yiyecek ne yer ne zaman vardı.”³³⁹

Resul Erdinç bir dilim ekmeği bile karıncalar içinde yediklerini, harekâta yemek, su açısından hazırlıksız başladıklarını söylemiştir. Tarlalarda buldukları kelek karpuzları yediklerini anlatmış, uyku uyumanınsa sürekli çatışma altında mümkün olmadığını eklemiştir.³⁴⁰

Harekât için Adaya gönderilen askerlere yiyecek çantası hazırlanmış içine barbunya konservesi, peksimet ve su konulmuştur. Fakat bu yiyecekler harekât sırasında tükenmiştir. Hızla ilerleyen Mehmetçiğe yiyecek, içecek lojistiği sağlanmakta zorlanılmıştır. Askerler tarlalardan yeşil domatesler yemek gibi alternatif çözümlerle yiyecek ihtiyaçlarını karşılamıştır.³⁴¹

Kıbrıs’ta Mehmetçiklerin karşılaştığı en önemli sorun su idi. Röportaj yapılan Mehmet Karasakal, su ihtiyacının çoğunlukla kuyulardan karşılamaya çalıştıklarını anlatmıştır. Yalnızca Beşparmak Dağları’nda akarsu olduğundan geri kalanın hepsinin kuyu suyu bulunduğundan da bahsetmiştir.³⁴²

İshak Aktaş’ın gemideki askerlerin su ve yiyecek durumları hakkında anlattıkları şöyledir:

³³⁸ Mehmet Karavelioğlu, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi’nde Yapılan Görüşme.

³³⁹ Kemal Zorlu, 13.12.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Bahçesi’nde Yapılan Görüşme.

³⁴⁰ Resul Erdinç, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik’te Yapılan Görüşme.

³⁴¹ Mehmet Taş, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

³⁴² Mehmet Karasakal, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

“Suyumuz azdı, komutanın bir küp sürahisi vardı. Suyu soğuk tutuyordu galiba, memleketten getirmişti. Bir kaç bidon da su ama çok su aklımıza gelmedi, gemide yemek sıkıntısı çekmedik. Kaşarlarımız tekerlek şeklindeydi ekmeğimiz vardı.”³⁴³

Çoğu yerde kuyuların Rumlar tarafından zehirlenmiş olması büyük bir sorundu. Bu nedenle bir süre sonra bu kuyulardan su temini durdurulmuştur. İsmail Uğurlu, savaşın ilk 50 saati su içmelerinin mümkün olmadığını söylemiş, zehirlenme ihtimaline karşı kuyulardan su çekmelerinin imkânsızlığını anlatmıştır. Savaş sırasında sürekli nöbet ve çatışma halinde bulunduklarından uyku uyumanın imkânsız olduğundan bahsetmiştir.³⁴⁴

Yadigar Gökdemir ise mevsimsel olarak hava sıcaklığının zaten yüksek olması, savaş anında atılan mermilerin ise iyice sıcaklığı artırması sebebiyle susuzluklarının daha da arttığını fakat kuyudan su çekmek yasak olduğu için susuz kaldıklarını söylemiştir. Sıcağa dayanamadığı bir gün yağmur suyu birikintisinden su içip zehirlendiğini, 3-4 gün kadar Sahra Hastanesinde tedavi gördüğünü anlatmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler’in uçakla adaya çikolata attığını ve hayatlarında ilk kez çikolata yediklerini söylemiştir.³⁴⁵

Verilen kumanyanın yetersiz olduğunu söyleyen Yakup Durmuş, su kuyularının zehirlendiği haberini aldıklarını fakat böyle bir sorunla karşılaşmadıklarını söylemiştir. Askerler komutanlarının izniyle kuyudan su çektikleri sırada sıcak çatışma altında kalmış, yara almadan geri dönmüşlerdir. Karargâhta yiyecek olarak patates haşlaması çıktığını söyleyen Yakup Durmuş başka seçenekleri olmadığı için yere düşse dahi patatesleri yediklerini anlatmıştır.³⁴⁶

İsmail Adıgüzel ise, açlık, susuzluk çektiğini fakat şoför olarak askerlik yaptığı için arabayla su almaya giderken durumdan istifade ile suya ulaşımının kolaylaştığını belirtmiş ve şunları eklemiştir: *“Hatta bir gün Karaca’ya su almaya giderken kullandığım arabanın arkasına taktığımız römorkun kancası kırıldı. Onca ağırlığı çekmedi. Aş kabımızda ki her şey bitti, ikinci savaştan önce bir çorba içtik. Yarabbi çok şükür dedik sonraki gün bir çorba daha içtik çadırdadır. Sonra bir kere de ekmek geldi.”*³⁴⁷

Barış harekâtının bitmesinin ardından yiyecek, içecek sıkıntılarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Sebahattin Usta şunları aktarmıştır:

³⁴³ İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁴ İsmail Uğurlu, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafe’de Yapılan Görüşme.

³⁴⁵ Yadigar Gökdemir, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁶ Yakup Durmuş, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

³⁴⁷ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

“Yemek yemek, su içmek sıkıntıydı. Peksimet falan vardı ama komutanlar izin verdikçe yiyebiliyordun. Harekât bittikten sonra yerleşik düzene geçtik. Boğazköy’de bulunuyorduk. Cebimizde para var ama satın almaya bir şey yok. Türkiye’den erzak sıkıntılı geliyor. Asker ocağına gelmeden önce para yeniliyor deniliyordu ama karşılığı olmayan para yenilmiyormuş diyerek, parayı ısırıp ağladım. Asla unutamam. Portatif yataklarımız vardı yanımızda ama yatmaya fırsat olmuyordu. Yedi ay yatak yüzü görmedik.”³⁴⁸

3.7. Kıbrıs Halkının Türk Askeri ile İletişimi

Kıbrıs halkı yıllarca Rum, Türk ayırt etmeksizin bir arada yaşamayı başarmıştı. Yunanlıların Enosis arzusu ile yaptıkları kirli siyaseti ve Rum siyasetçilerin Adanın tamamının kendilerine ait olduğu düşüncesi, halkın arasına da girmiştir. Türk askerleri, Türk halkı için adaya girince yerli halkla özellikle mücahitlerle temas kurmuştur. Kıbrıslı Türkler yıllarca gördükleri zulümden sonra Mehmetçiği sevinçle karşılamışlardır. Türklerin gördüğü zulmün farkında olan bazı Rum aileler de Türk askerlerini iyi karşılamışlardır. Bunların yanında harekât sırasında ve sonrasında bazı Türk askerleri tarafından yapılan saygısızlıklar, Türklere karşı olumlu düşüncelerin zayıflamasına yol açmıştır.

Resul Erdinç girdikleri köylerde Türk halkının sevinçle beklediklerini şöyle anlatmıştır:

“Biz Adaya ilk gittiğimizde insanlar ellerinde Türk bayrakları ile bizi sevinçle karşıladılar. Mücahitler arasında 80 yaşına gelmiş olanlar bile vardı. Fırsatımız oldukça onlarla sohbet ediyorduk. Fakat dilleri anlaşılmazdı. Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel’in Kıbrıs şivesini yanlış anlaması sebebi ile ilerlemesi ve Rumların eline düşmesi, ölümüne sebep oldu. Onun şehit olması bütün halkı çok etkilemişti, çoğunlukla çocukların ismini Cengiz koymuşlardı.”³⁴⁹

İkinci Harekât’ın birinci günü akşamı Örendere’ye ilk giren asker olan Azmi Çakmak Serdarlı’nın alındığı gece orada kalındığını anlatmıştır. Tümen komutanından zırhlı araç alıp davet edildikleri Örendere Köyü’ne halka moral vermeye gitmişlerdir. <Halkın bizi görüp güvenmeye ihtiyacı vardı> diyen Azmi Çakmak hatıralarını şöyle anlatmıştır:

“İnsanlar bizi bağrına bastılar, annen seni öyle karşılamaz. Halkların birbiri ile sıkıntısı yoktu. Kömdemen diye bir köyde çiftçi bir Rumla karşılaştım, bizden korkmadılar. <Benim Türklerden korkum yok, katoliğim ben dedi. Katolik, Türk kardeşidir dedi.> Güldük. Biz onları savaşta kurtardık çok iyilikler yaptık ama kötülük de yaptık. Bizim tabur komutanımız yarbay M. R. genç kızlara Rum, Türk fark etmeksizin kötülük yaptı, esir çocuğa istismarda bulundu. Şikâyetçi olduk savaştan sonra gelip tutukladılar, döve döve götürdüler. Evlerini terk etmeyenlerin yakınına yaklaşmak bile yasaktı. Yağma yapmak isteyenler oldu komutanlarımdan biri: <Yağma yaparken beni de görürsen çek vur> dedi.”³⁵⁰

³⁴⁸ Sebahattin Usta, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafe’de Yapılan Görüşme.

³⁴⁹ Resul Erdinç, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik’te Yapılan Görüşme.

³⁵⁰ Azmi Çakmak, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

Harekât sırasında demir kazıklara geçirilmiş kadınlar gördüğünü söyleyen Nevzat Öztürk, onları katliamdan kurtardıkları için askerlere çok iyi davrandıklarını yalnız daha sonra tavırları değiştiğini ve Adada istenmediklerini anlatmıştır.³⁵¹

Yakup Durmuş, halkın artık birbiri ile iç içe olduğunu belirtmiştir. Kilise ile caminin yan yana olduğunu halkın kız alıp verip aile olduklarını söylemiştir. Yine de gençlerin onlara yardıma giden Mehmetçiği sevinçle karşıladığını eklemiştir.³⁵²

İsmail Adıgüzel bölge halkını Rumlardan boşalan evlere yerleştirdiklerini hatta durumları olmayan kişileri ev araba sahibi yaptıklarını söylemiş ve eklemiştir: “*Rumlar nöbet tuttuğumuz sırada bize kahve ve üzüm getirirlerdi, yemek istemediğimizde: <Korkmayın Allah var size bir şey yapmayız> derlerdi.*”³⁵³

İlk günlerde yerli halktan sevgi gördüklerini söyleyen Selahattin Bostan, daha sonra tavırlarının değiştiğini, burada tanıştığı yerli esnaflardan bir hacı amcayla un fabrikasında yaptıkları sohbetinde bu durumu amcaya danıştığını söylemiş. Rumlar ile Türklerin birbiri ile kız alıp verdiği akraba oldukları sebebiyle yüz çevirdikleri cevabını almıştır.³⁵⁴

Mehmet Baykan 80 kişinin katledilerek toplu mezarlara gömüldüğü Muratağa köyüne olan ziyaretinde, yerli halkın yaşadıkları katliamdan sonra çok korktuklarını, yardımcı olmak konusunda çekimser davrandıklarını söylemiş, bir bardak su dahi vermediklerini eklemiştir. Yardım etmek isteyenlerin ise silahı ya da cephanesi olmadığı için yardım edemediğini anlatmıştır.³⁵⁵

İshak Aktaş ise az da olsa bazı Türk askerlerinin, halka davranışlarından dolayı Adada istenmediklerini şöyle anlatmıştır:

“Bizim insanımız da orada gördüklerine şaşırdı tabi ki, Rumlardan kalan malları yağmalamaya kalkanlar oldu. Bir askerin kuyumcuyu yağmalarken daha fazla altın için komutanını vurduğunu duyduk. Askerliğim bitince devletin gemisi ile birlikte Rumlardan kalan işlenmiş madeni gemiye yükleyip, Kıbrıs’a gittik. Akşamüstü çay içerken güvenlikçiye de çağırdık, sohbet ettik. Ben ona Kıbrıs Harekâtı’na katıldığımı anlattım. Bize, <Siz gelmeden daha rahattık biz!> dedi. Bardağı elinden aldım onu kovdum. <Biz orda toprak için savaştık dedim, sinirlendim.>³⁵⁶

³⁵¹ Nevzat Öztürk, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

³⁵² Yakup Durmuş, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

³⁵³ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

³⁵⁴ Selahattin Bostan, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi’nde Yapılan Görüşme.

³⁵⁵ Mehmet Baykan, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan’da Yapılan Görüşme.

³⁵⁶ İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Savaş sonrasında gemiden inip çarşıda kendine gömlek diktirmek için giden gazi Resul Turan gururla terzi kızlara sizi biz kurtardık dediğini fakat kızların bundan memnun olmadığını görünce gömlek diktirmeden terziden çıktıklarını anlatmıştır.³⁵⁷

Savaştan sonra Adada gezmeye gidip bir şeyler içmek istediklerini söyleyen Kemal Zorlu yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“Oturduğumuz mekânda her şey pahalıydı. E askeriz biz de <Neden bu kadar pahalı> dedim. Bana, <bunu bana değil kardeşim hükümete sor> dedi. <Ne hükümeti kardeşim savaş sonrası Rum’dan kalan ganimetler bunlar biz verdik, zaten> dedim. Bize tavırları hiç iyi değildi.”³⁵⁸

3.8. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Gazilerin Evlerine Dönüşü

Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Mehmetçik adada kalmaya devam etmiştir. Askerlik süreleri dolduktan sonra terhis edilen gaziler, deniz yolu ile önce Mersin’e oradan kara yolu ile memleketlerine dönmüşlerdir. Pek çoğu, daha Anavatana ayak basar basmaz sevinçle karşılanmışlardır. Bazı gazilerin aileleri ise bilgi kirliliğinden dolayı onların şehit olduklarını sanmışlardır. Onları birden karşılarında görünce sevinçle şaşkına dönmüşlerdir. Ailelerin pek çoğu gazilerin şerefine adaklar adanmışlardır.

Resul Erdiñ Değişirme Birliği olarak Kıbrıs’tan feribotla birlikte Türkiye’ye getirildiklerini, bulundukları feribotta o dönem “Sezercik Yavru Vatan Kıbrıs’ta” filminin çekimleri için gelen Perihan Savaş’ın da bulunduğunu söylemiştir. Askerlik süresi dolmuş olan Resul Bey hemen memleketine dönmüştür.³⁵⁹

Gazilerimizden İshak Aktaş, boş bir yattan fişe takınca kenarında ışıklar yanan bir ütüü hatıra olarak aldığını, hala sakladığını söylemiş ve eve dönüşünü şöyle anlatmıştır:

“İşimiz bitince hemen geri çektiler. Mersin’e döndük, askerliğim boyunca izin kullanamadım. O yüzden tam askerlik yaptım. Resmi elbisemi çıkarmadan, haki renkteki iş başı elbisemi giydim. Yedi gün kalmıştı askerliği bitirmeme. Geri dönmemiz için izin tanıdılar bize. Mersin’e döndüğümüzde halk bayraklarla karşıladı bizi. Bir pastanede bulunan; pastasından, şekerine, dondurmasına her şeyi getirmişlerdi. Gemileri karşılayıp dağıtıyorlardı. Öbür gemilerden gelen yaralı, bacağı kolu olmayan askerler vardı. Onlara moral veriyorlar, onları hastanelere yönlendiriyorlardı. Geldikten 22 gün sonra da evlendim.”³⁶⁰

³⁵⁷ Resul Turan, 04.12.2020, tarihinde Espiye Merkez Gazinin Evinde Yapılan Görüşme.

³⁵⁸ Kemal Zorlu, 13.11.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³⁵⁹ Resul Erdiñ, 09.01.2019 tarihinde Erdiñ Elektrik’te Yapılan Görüşme.

³⁶⁰ İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Mehmet Baykan harekâtıtan sonra Adada bir ay daha kalmıştır. Fakat askerlik bittiğinde Kıbrıs'tan İskenderun'a deniz yolu ile gelmişti. İskenderun'da halk askerleri davul zurnalar ile karşılamışlardı. Hala üzerinde kanlı kıyafetleri bulunduğunu söyleyen Mehmet Bey, yeni bir kıyafet bulamadığını Osmaniye'de bir sivilin hediye olarak ona yeni bir takım elbise diktirdiğini söylemiştir. Kanlı elbisesini çöpe attığı için çok pişman olmuştur. İskenderun'dan memleketeye Osman Patan diye bir arkadaşı ile döndüğünü söylüyor ve arkadaşının daha sonra Almanya'ya taşındığını söylemiştir. Barış Harekâtından sonra askerliği bittiği halde, Kıbrıs'ta bir ay fazla kaldığı için devlet tarafından kendisine iki lira ödeme yapıldığını belirtmiştir.³⁶¹

Hasan Kübüç de harekât sonrasında hemen eve dönemediklerini Adada bir ay daha kaldıklarını belirtmiştir. Kübüç eve dönüşünde karşılaştığı ortamı şöyle ifade etmiştir:

“Eşref Bitlis Paşa kalmak isteyen ev araba verilecek dedi. Biz o an kabul etmedik ama edenler oldu. Geldikten bir ay sonra başvurduk ama bu seferde onlardan dönüş alamadık. Köye geldiğimde etraf bana çok yokuş geldi, zamanla alıştım. Ailem benden haber alamamış, radyo dinlemiş ve benden gelecek haberi beklemişler. Benim için mahalleden öldü diyenler olmuş, beni görünce çok sevindiler.”³⁶²

Mustafa Gürsoy, harekâtıtan sonra Kıbrıs'ın güvenliği için 20 ay daha Adada askerlik yapmaya devam etmiştir. Dön emri verildiğinde deniz yolu ile Mersin'e gitmiş buradan memleketine ulaşmıştır.³⁶³

Necati Kulak'da harekâtıtan sonra Adada askerlik yapmaya devam eden askerlerdendir. Terhis haberini alınca direkt Mersin'e gitmiş ve askerliğin bittiğine dair belgelerini almıştır. Öncelikle Mersin'de yaşayan amcasının evine gitmiş ve ailesi tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Sıra gece uyumaya geldiğinde işlerin değiştiğini tam 6 ay yattığı yatağa alışmadığını, düz sert bir zemin aradığını söylemiştir.³⁶⁴

İsmail Adıgüzel harekâtıtan sonra Kıbrıs'tan eve dönüşünü şöyle anlatmıştır:

“1 Ocak 1975'te mükâfat izni ile Tirebolu'ya eve döndüm. Uyku bile uyuyamadım, anacağımız bana yatak yaptı ama yatağa yatamadım. Düz yerde yatmaya alışmışız. 3 gün sonra Kıbrıs'a geri döndüm, 11 ay daha askerlik yaptım. Savaş bitince üçüncü bir çatışma olacak gibi oldu hatta komutanımız bize, <bir top havanı getirin> dedi. Yine de hazırlıklıydık, nöbet tutmaya devam ettik. Kazandığımız yerleri korumaya devam ettik. Askerliğim bitince memleketeye döndüm tekrar her zaman da Tirebolu'da yaşadım.”³⁶⁵

³⁶¹ Mehmet Baykan, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan'da Yapılan Görüşme.

³⁶² Hasan Kübüç, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁶³ Mustafa Gürsoy, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁴ Necati Kulak, 27.12.2019 tarihinde Necati Beyin Yanmış Olan Eski Evinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁵ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

Yakup Durmuş ise askere gitmeden babasına küs olduğu için, Kıbrıs'a gittiğini haber vermemişti. Babası birliğe elbise yiyecek getirdiğinde onun Kıbrıs'ta olduğunu öğrenmiş ve mektup yazmış bu şekilde durumu öğrenmiştir. Terhisi ve dönüşü ile ilgili şunları anlatmıştır: “*Zaten askerliğimin bitmesine 4 ay kala Kıbrıs'a gitmişim. Bir ay fazla kalıp 5 ay sonra terhis oldum. Üst baş olmadığı için bulduğum Yunan botlarını ayağıma giydim. Adadan dönüşte önce Mersin'e oradan İstanbul'a geldim.*”³⁶⁶

Gazilerin ailelerinin Kıbrıs'taki yakınlarının öldü haberini alması, daha sonra onları karşısında görmeleri duygu dolu sahnelerin yaşanmasına neden olmuştur. Yadigar Gökdemir bu gazilerden biridir. Harekât sonrası yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“Harekât sonrasında yeşil hat çekildi ve Ada daha güvenli hale geldi. Adada 9 ay 20 gün kaldım. 4 ayı mevzide bildiğin mezarda, 4 ayı ise karavanlarda geçti. Ganimet karavanları derlerdi. Askerliğim bitti terhis oldum fakat savaş boyunca aileme hiç haber verememişim eve 5 defa öldüğüme dair haber gelmiş. Haber önce askerlik şubesine geliyor, oradan muhtarlara ulaşıyor, muhtarlar ailemize haber veriyor. Beni karşılayacak kimse yoktu Deregözü diye bir yer vardı. Bulancak merkezden daha iyi çalışıyordu. Şimdi yok. Oranın meydanına gittim, ağabeyimi karşımda gördüm. Öldüğüme tamamen inandığı için gördüğü kişinin ben olduğuma asla inanamıyordu, rüya zannediyordu. Beni gören herkes bana saçma sapan davranıyordu. Ağabeyimi o halde görünce anneme ya da diğer ağabeylerime bir şey oldu zannettim. Ağabeyim: <Sen yaşıyor musun?> dedi. Ağabeyimin, annemin ve benim birer adağım vardı. Üç tane kurban kestik. O yaz o kadar çok misafir geldi ki geçmiş olsun demek için, fındıkları toplayamadık sele gitti.”³⁶⁷

3.9. Harekât Sonrasında Psikolojik Durumları

Görüştüğümüz gazilerin tamamı savaşın etkilerini uzun yıllar hatta bugün bile üzerinden atamamıştır. Gaziler harekâtın sonra uykuda konuşma, uykudan korkarak uyanma, aşırı sinirlilik hali, kalabalıktan kaçma, bulundukları ortamda mutlu olmama, yatakta yatamama gibi davranış bozuklukları yaşamıştır. Hayatın getirdiği aile ve iş kurma gibi sorumluluklar yeniden başlamaları ve sorunlarını atlatmaları için oldukça faydalı olmuştur. Harekât sırasında cephe gerisinde görev yapan gaziler yaşadıklarını anlatırken gözyaşlarını tutamamışlardır.

Gazilerle birlikte aileleri de Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden yakınları için oldukça endişelenmişlerdir. Resul Erdinç eve geldiğinde ailesinin aşırı yıprandığına şahit olmuştur. Resul Bey'in eşi, onun ölüm haberini alınca sinir krizi geçirmiş ve bu yıpratıcı zamanların etkilerini uzun yıllar yaşamıştır.³⁶⁸

³⁶⁶ Yakup Durmuş, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

³⁶⁷ Yadigar Gökdemir, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁸ Resul Erdinç, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik'te Yapılan Görüşme.

Mehmet Baykan Kıbrıs'tan gelince evine hemen uyum sağlayamamış, <Baba ben yapamıyorum bana asker bul.> demiştir. Köyde yaşayan babası Görele merkeze gelip Jandarma Komutanı ile görüşmüş, iki-iki buçuk ay şubeye gelip gitmesine izin verilmiştir. Şimdi yaşadığı sıkıntıları atlatmış olan Mehmet Bey'in memleketindeki lakabı Kıbrıslı Mehmet'tir.³⁶⁹

Askerden dönüşte uzun zaman toparlanamayan Yakup Durmuş, duygu durumundan dolayı mesleğini bile bırakmıştır. Yaşadıklarını ise şöyle anlatmıştır:

“Dönüşte toparlanamadım. Hala konuşmamdan bellidir. Sert bir yapım var, çok sinirli oldum. Uçak sesinden hep korktum kaçtım. Terziliği bıraktım, bir türlü toparlanamadım. Babam beni psikoloğa götürdü. Doktor bana maça stadyuma gitmemi bağırıp, çağırıp, küfretmemi, enerjimi boşaltıp deşarj olmamı söyledi, yaptım ama fayda etmedi. Adada yaşadığımız bazı acılar unutulamayacak derecedeydi. Konvoy halinde giderken bir gün üstegmen <Deli manganı al >dedi. Bir benzinlikte giderken çöp kutusunun kapağının oynadığını fark ettik. Herkes bir anda taradı merak ettim gittim baktım, bir çocuk delik deşik olmuş. Türk çocuğu mu Rum çocuğu mu? Neden ölsün ki bir çocuk? Savaşın galibiyeti olmaz kızım, o çocuk benim rüyalarım girdi askerden geldikten sonra da, onu asla unutmadım.”³⁷⁰

Kıbrıs'tan dönünce düzelmesinin yıllarını aldığını söyleyen İsmail Adıgüzel, 11 ay yatakta uyuyamamış, annesinin hazırladığı yer yatağında yatmıştır. Yaşadığı olaylar yıllarca rüyalarına girmiştir. Geçtiğimiz senelerde Tirebolulu gazi arkadaşlarıyla Kıbrıs'ı ziyaret eden İsmail Bey, döndükten sonra bir hafta kendine gelemediğini anlatmış hatta yaptığımız röportajdan sonra da muhtemelen gece uyuyamayacağını eklemiştir.³⁷¹

“*Haksızlığa hiç tahammülüm yoktur, benim askere gitme sebebim girdiğim üniversite sınavının sorularının çalınmasıydı.*” diyen Azmi Çakmak, zaten üzgün gittiği askerde de bir savaşa denk geldiğini ve birçok olay yaşadığı için dönüşte gittiğinden daha da zor halde olduğunu söylemiştir. Döndüğünde hayatla baş başa kalmış, mecburen duygu durumundan uzaklaşıp yeni hedefleri için çalışmıştır.³⁷²

Süleyman Bayhan memleketine geldikten sonraki psikolojik durumunu şöyle ifade etmiştir:

“Geldikten sonra psikolojimin bozulduğunu fark edemedim. Mesela bize misafir gelirdi, annem falanca geldi dediğinde yahu gelsin! Geçsin oralara bir yere otursun! demişim. Neden öyle diyeyim ki? Güzel söz söylemek varken misafirine. Tabi ki düzelmem zaman aldı.”³⁷³

³⁶⁹ Mehmet Baykan, 15.01.2019 tarihinde Görele Meydan'da Yapılan Görüşme.

³⁷⁰ Yakup Durmuş, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

³⁷¹ İsmail Adıgüzel, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

³⁷² Azmi Çakmak, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³⁷³ Süleyman Bayhan, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

Askerden dönünce yaşadıklarını birkaç ay atlatamayan Mehmet Karasakal'ın gece yattığında, sabah kalktığında sürekli yaşadığı şeyler aklına gelmektedir. İki saat uyku uyusa hemen ayağa kalktığını, zor günler geçirdiğini anlatmıştır. Mehmet Bey'in, harekâttan gazi olarak dönüşü ailesi ve çevresi açısından gururla karşılanmıştır. Askerden geldiğini duyan civar köyden insanların bile onu görmeye geldiğini anlatmıştır.³⁷⁴

Mehmet Demir yaşadıklarından o kadar etkilenmiştir ki onu ziyarete gelen misafirlerine cevap vermek istememiş, yaşadıklarını dile getirememiştir Evde onu bekleyen annesiyle birlikte yaralarını sardığını belirtmiştir.³⁷⁵

Hasan Kübüç gibi bazı gaziler ise aksine Kıbrıs'ta yaşadıklarından asla etkilenmemiş, kendisini köyde ziyarete gelen misafirlerini gururla karşılamıştır. Bugün dahi yaşadıklarını anlatırken oldukça özgüvenli ve gözükara görünmektedir.³⁷⁶

3.10. Sosyal, Ekonomik Durumları, Duygu ve Düşünceleri

Görüştiğimiz gaziler, askerlik sonrasında terzilik, çiftçilik, dericilik, çay fabrikası, esnafılık, işçilik gibi çeşitli mesleklerde çalışmış ve hayatını idame ettirmiştir. Giresun ve ilçelerinde iş kolu yetersizliği sebebiyle birçoğu akrabalarının, arkadaşlarının yardımı ile gurbete, özellikle de İstanbul'a çalışmaya gitmişlerdir. Çalışmak için gittikleri yerlerde çocuklarını okutmuş, yıllarını geçirmiş olsalar da emekli olunca geri dönmüşlerdir. Bugün tamamı emekli olan gaziler devlet tarafından kendilerine verilen şeref aylığı almaktadırlar. Yine devlet tarafından tanınan gazilik haklarını çocuklarını okuturken de değerlendirmişlerdir. Gazilerimizden Ahmet Özdemir ve Veis Erden ise Deniz Astsubayı olarak görev yapmışlardır.

Resul Erdinç askerden gelince elektrikçi olarak ile Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketine işe girmiş buradan emekli olmuştur. Şimdi iki oğluyla birlikte Görele ilçesindeki dükkânında elektrikçilik mesleğine devam etmektedir.³⁷⁷ Yakup Durmuş ise İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT) sınavına girerek burada çalışmaya başlamış ve emekli olmuştur. Muharip Gaziler Derneği'nde bir süre yönetim kurulunda faaliyet gösterse de şu anda misafir olarak gitmektedir.³⁷⁸ Selahattin Bostan, askerden gelince İstanbul'a iş için gitmiş, önce bir

³⁷⁴ **Mehmet Karasakal**, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁵ **Mehmet Demir**, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁶ **Hasan Kübüç**, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁷ **Resul Erdinç**, 09.01.2019 tarihinde Erdinç Elektrik'te Yapılan Görüşme.

³⁷⁸ **Yakup Durmuş**, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

pil fabrikasında çalışmış, daha sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne meyve hali çalışanı olarak girmiş, buradan emekli olmuştur.³⁷⁹

Uzun yıllar yurt içinde ve dışında çalışan Kemal Zorlu, birçok sektörde çalışmıştır. Bugün işçi emeklisi olarak sade bir hayat sürmektedir.³⁸⁰ Sebahattin Usta, askerden dönüşünde önce inşaatlarda çalışmış, 1980 yılından sonra Eynesil Ören Belediyesine memur olarak girmiş ve buradan emekli olmuştur.³⁸¹ Mehmet Akten ise askerden geldikten sonra döküm ustalığına devam etmiş, bu işten emekli olmuştur. Şuanda İstanbul Muharip Gaziler Derneği Başkan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.³⁸² Uzun yıllar bakkal dükkanı işleten Dursun Beyaz, bugün Bulancak Muharip Gaziler Derneği'nin başkanlığını yapmaktadır.³⁸³

Nevzat Öztürk ise emekli olsa da çalışmaya devam etmekte, oğulları ile kasap dükkânı işletmektedir.³⁸⁴ Necati Kulak, Tirebolu'da bir çay fabrikasından emekli olmuştur.³⁸⁵ Mustafa Gürsoy herkesin gurbette, iş aramaya gittiği dönemde köyünde kalarak çiftçilik yapmış ve hayatını kazanmıştır.³⁸⁶ Hayrettin Demir, iş için İstanbul'a gitmiş buradan emekli olmuştur.³⁸⁷ Adil Kırac ise yıllarca demir doğrama işi yapmış, bir işçi emeklisidir.³⁸⁸ Resul Turan ise yine Tirebolu'da çay fabrikasında çalışıp emekli olmuştur.³⁸⁹

Süleyman Bayhan, yıllarca farklı fabrikalarda çalışmış ve emekli olmuştur.³⁹⁰ Mehmet Karasakal ise marangozluk mesleğiyle uğraşan bir zanaatkârdır.³⁹¹ İshak Aktaş uzun yıllar denizcilik yapmış, gemilerden emekli olmuştur.³⁹² Çay fabrikasından emekli olan diğer gazimiz ise Mehmet Boz'dur.³⁹³ Esnaf gazilerden olan Mehmet Bakkal, kendine ait tuhafiye dükkânından

³⁷⁹ Selahattin Bostan, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi'nde Yapılan Görüşme.

³⁸⁰ Kemal Zorlu, 13.11.2019 tarihinde Tirebolu Sahil Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³⁸¹ Sebahattin Usta, 05.11.2020, tarihinde Eynesil Merkez Bir Kafede Yapılan Görüşme.

³⁸² Mehmet Akten, 28.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi'nde Yapılan Görüşme.

³⁸³ Dursun Beyaz, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁴ Nevzat Öztürk, 26.12.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu'nda Yapılan Görüşme.

³⁸⁵ Necati Kulak, 27.12.2019 tarihinde Necati Beyin Yanmış Olan Eski Evinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁶ Mustafa Gürsoy, 10.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁷ Hayrettin Demir, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁸ Adil Kırac, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁹ Resul Turan, 04.12.2020, tarihinde Espiye Merkez Gazinin Evinde Yapılan Görüşme.

³⁹⁰ Süleyman Bayhan, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁹¹ Mehmet Karasakal, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁹² İshak Aktaş, 21.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁹³ Mehmet Boz, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

emekli olmuştur.³⁹⁴ Bir eğitimci olan Mehmet Taş, Milli Eğitim Müfettişliğinden emekli olmuştur.³⁹⁵ Azmi Çakmak, Ankara Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Giresun Belediyesinde memurluk yaparken bir anda işi bırakıp esnaflık yapmaya karar vermiş ve esnaf olarak emekli olmuştur.³⁹⁶

Gazilerimiz savaştıkları için çok gururlu olsalar da verilen hakların yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Şeref aylıklarını alan gaziler, sağlık, ulaşım, vergi, fatura gibi ayrıcalıklardan memnun bulunsalar da Kıbrıs Gazisi olarak terör ve 15 Temmuz gazilerine göre kendilerini daha değersiz hissettiklerini söylemişlerdir. Ülkemizde muharip gazinin ne demek olduğunu okullarda anlatılması gerektiğini, savaşta yara almamış olsalar bile o atmosferde canları pahasına savaştıklarını ifade etmişlerdir. Onların belirttiklerine göre yakın zamana kadar aktif bir muharip gaziler derneği yok iken, 2018’de Bulancak ilçesinde gaziler bir araya gelerek bir dernek kurmuşlardır. Bulancak Belediyesi ve Kaymakamlık katkılarıyla madalya töreni düzenlenmiştir. Tirebolu ve Görele Belediyeleri yakın tarihte gazilerine madalyalarını dağıtmış ve Tirebolu Belediyesi, gazileri Kıbrıs’a gezmeye götürmüştür. Kendi çabaları ile ilçe bazında harekete geçebilen gaziler birbirleri ile iletişimi hiç koparmasa da bir derneğe bağlı olamamak, her sene hatırlanmamak, gibi sebeplerden kırılgın olarak yaşamaktadırlar. Milli Eğitim Müfettişliği emeklisi gazimiz Mehmet Taş düşüncelerini şöyle anlatmıştır:

“Dinimizde de halk içinde de peygamberlerden sonra gazi, şehitler daha sonra analar gelir fakat yeni çıkan yasalar ile gaziler arasında ayrımcılık yapılıyor. Maddi manevi gaziler arasında ayrımcılık olmaz. Sen yeni, sen eski ayrımı olmaz. Şehit, gazi nedir, kimse bilinmiyor. Şehit nurlu asker, gazi onurlu asker demektir. Osmanlı Devleti’nin kurucusu Osman Gazi, Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’tür. Gazilik rütbesi öyle kolay elde edilecek bir şey değildir. Atalarımız bu vatani yokluk içinde, aç karnına, üstünde başında yokken kazanmış. Biz sizinle meslektaşız bu yüzden anlatıyorum. Kıbrıs Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Kore Savaşı bunlar kolay savaşlar değil. Bütün dünyaya Türkün gücünü kanıtlamışız bunların ciddiye alınması gerekiyor.”³⁹⁷

Askerleri harekât için Kıbrıs’a devletin gönderdiğini hatırlatan Necati Kulak, bayrak için, vatan için, toprak için savaştığını söyleyip verilen haklardan memnun olmadığını anlatıyor. Terör gazilerinden ve 15 Temmuz gazilerinden ayrı tutulduklarını, maddi manevi yeterli ilgiyi göremediklerini söylüyor.³⁹⁸

Eskiden Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi yönetiminde bulunan halen fahri olarak görevine devam eden Yakup Durmuş da kendilerine gerekli ilginin gösterilmediği kanaatindedir:

³⁹⁴ **Mehmet Bakkal**, 22.11.2019 tarihinde Görele Türkiye Harp Malulü Gaziler Derneğinde Yapılan Görüşme.

³⁹⁵ **Mehmet Taş**, 26.11.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

³⁹⁶ **Azmi Çakmak**, 28.11.2019 tarihinde Giresun Meydan Çay Ocağında Yapılan Görüşme.

³⁹⁷ **Mehmet Taş**, 26.11.2019 tarihinde Tirebolu Jandarma Karakolu’nda Yapılan Görüşme.

³⁹⁸ **Necati Kulak**, 27.12.2019 tarihinde Necati Beyin Yanmış Olan Eski Evinde Yapılan Görüşme.

“Eskiden gazi olmak önemliydi, kıymeti vardı. Şu anda çok kıymetsiz, savaş kolay kazanılmıyor. Gençler üzerinde yaşadığı toprağa değer versin, vatanın her karışında bir akrabasının yakının kanı vardır. Toprakların nasıl savaşıp alındığını yine savaşanlar bilir, kan dökten, kanı dökülen, acı çeken insanlar bilir.”³⁹⁹

Mehmet Karavelioğlu da gaziler arasında ayırım yapıldığını iddia ederek bu durumu eleştirmiştir:

“Haklarımızı yeterli bulmuyorum, benim aydan aya aldığım tam bir milyon 50 lira (1.050tl). Biz orda savaşmak için canımızı tehlikeye attık ama gazileri sınıflandırdılar. Terör gazisi ve Kıbrıs gazisi ayrı tutuluyor, neden ayrı olalım ki? Tabi ki Güneydoğuda askerlerimizi kolunu bacağına kaybediyor, kötü bir şey bu fakat onlar yeri geldi kardeş kardeşe savaştı. Biz yabancı düşmanlarla savaştık. Sözlerimi böyle bitirmek istiyorum”.⁴⁰⁰

İsmail Şahin ise askerlik görevinin gerekliliğine vurgu yapmış, bedelli askerliğin gereksizliğini belirtmiştir. Bu vatanın yıllar öncesinde atalarımız tarafından zor şartlarda kazanıldığına dikkat çekmiş, gençlerin askerlik mesleğini önemsemesini bedelli askerlik yapmamasını söylemiştir. Herkesin, askere gitmesi gerektiğini ve gerekli bilgileri öğrenmesi gerektiğini anlatmıştır.⁴⁰¹

³⁹⁹ **Yakup Durmuş**, 27.07.2020 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği İstanbul Şubesi’nde Yapılan Görüşme.

⁴⁰⁰ **Mehmet Karavelioğlu**, 09.11.2020, tarihinde Tirebolu Merkez Çay Bahçesi’nde Yapılan Görüşme.

⁴⁰¹ **İsmail Şahin**, 11.11.2018 tarihinde Bulancak Muharip Gazileri Madalya Yemeğinde Yapılan Görüşme.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sözlü tarih yöntemi ile yapılan bu çalışmada Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda yaşananlar, gazilerin anlatımı ile aktarılmıştır. Çalışmamızda Giresun'dan 32 gazi ile görüşülmüştür. Askerliklerini yaptıkları sırada harekâta gönderilen gazilerin bir kısmı durumun farkında olurken, bir kısmı Adaya giderken harekâta katılacağını öğrenmiştir. Gaziler ailelerine dahi haber verememişlerdir. İlk harekâta Adayı tanımayan ve yoğun bir çıkarma ile işgal altında olan Kıbrıs'a giden gaziler, denizden karaya çıkış esnasında yaşanan yoğun ateşten dolayı çok kayıp yaşamıştır. Hava İndirme Taburu askerleri ise yakılan buğday tarlaları üzerine iniş yapmak zorunda kalmış ve kurtulamayanlar olmuştur.

Birinci harekât askerler adına Adada keşif hali ile geçmiştir. Harekât fikrine alışma fırsatları kalmadan çatışma altında kalmışlardır. İlk harekât daha yoğun ve yorucu geçmiş, ilerlemeleri yavaş olmuştur. Fakat ikinci harekâta, gazilerin sözlerine göre daha az ateş ederek daha fazla yere hâkim olmuşlardır. Bunun da en büyük sebebi silah ve sayı olarak daha üstün olan Rum askerlerinin moral kaybına uğraması ve savaştan korkmuş olmasıdır.

Askerlerin harekât sırasında gemide ya da karada uyuması mümkün olmamıştır. Karadaki askerler ciddi su ve yemek sorunları çekmiştir. Verilen peksimet, konserve gibi yiyecekler, emirsiz yenmesi yasak olmasına rağmen yeterli gelmemiştir. Suyun ve taze meyvelerin Rumlar tarafından zehirlenmiş olma ihtimali ile su bulmakta zorlanılmıştır. Türk askeri ilk defa keçi boynuzu meyvesi ile tanışmış açlığını bastırmak için yol üzerinde bulduğu şeylerden korkarak da olsa yemek zorunda kalmıştır. Ateşkesten sonra Adaya gelen malzemeler sayesinde haşlanmış patates ve bir kâse çorba içme fırsatı bulanlar olmuştur. Gemi askerleri Mersin Limanı'na gerektiğinde dönebildiği için yemek ve su sıkıntısını daha az çekmişlerdir.

Adaya ilk çıkartma yapıldığı andan itibaren esir alımı gerçekleşmiştir. Esirler gözleri bağlı bir şekilde götürülmüştür. Peynir, ekmek, zeytin, su verilmiş aç bırakılmamış, kötü muamele görmemişlerdir. Türkler tarafından alınan esirler, Rumların esir aldığı Türk vatandaşlarıyla değiş tokuş yapabilmek için bekletilmiştir. Fakat Rum askerinin esir alındığı zamanlarda sert durumların yaşandığı da olmuştur.

Adada mücahitler ve Türkiye'den gelen askerler birlikte çarpışmış ve dünya kamuoyunun gözü önünde bir zafer kazanmışlardır. Kıbrıs Türk halkı, Türk askerini bayraklarla karşılamış ve Adaya gelmesinden memnun olmuştur. Az sayıda olsa da Türk askerlerinden rahatsızlık duyan

Türklerin bulunduğu da söylenmektedir. Gaziler Kıbrıs'ın farklı bir yer olduğunu, o dönemin Giresun'una kıyasla çok gelişmiş olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Daha sonra iskân politikası gereği Adaya yerleştirilen Türk aileler uyum sürecinde bazı huzursuzluklar yaşanmıştır.

Harekâtta sonra Türk askerlerinin çoğu geri dönmüştür Kıbrıs'ta kalmaları teklif edilmesine rağmen aile ve memleket hasreti ağır gelmiştir. Daha sonra yerleşmek için tekrar başvurular olsa da kabul edilmemiştir. Gaziler ekonomik olarak zengin ortamda büyümemiş, köylerinden çıkıp kendilerini erkenden çalışma hayatına atmışlardır. Askerden geldikten sonra gurbete, İstanbul'a giderek terzilik, belediye personeliği, dericilik, pil fabrikasında işçilik gibi çeşitli işlere girmişlerdir. Kalanlar ise esnafılık yapmış, çay fabrikasında çalışmış ya da çiftçilik yapmıştır.

Eve dönen gaziler neredeyse tamamının psikolojileri bozulmuştur. Asabiyet ve kötü rüya görmek gibi psikolojik zemini bulunan rahatsızlıklardır. Uçaktan korkmak, askeriye içinde olmak isteyip normal hayata ayak uyduramamak gibi durumlar yaşamışlardır. Bugün bile o anları anlatırken gözyaşlarını tutamayan gaziler olmuştur.

Gaziler kendilerine verilen hakların yetersizliğinden bahsetmiş, özellikle değer göremediklerini düşünerek üzüntülerini dile getirmişlerdir. Okullarda, gazilik makamının önemli bir şey olduğunun, yaralanan ya da yaralanmayan fark etmeksizin bütün gazilerin eşit olduğunun öğretilmesini istemişlerdir. Savaşların kolay kazanılmadığını ve yakın geçmişte yaşanan bu denli önemli bir olayı insanların ciddiye alıp, yaşayan kahramanlarımıza özendirilmelerini istemişlerdir.

Bu çalışma yapılırken görüşülen gazilerden o günleri hatırlamak istemeyen ve konuşmak istemeyenler de olmuştur. Gaziler kendilerini dinlediğimiz için çok memnun olup, evlerinde ağırlamak istemiş ve görüşme yapmamız için hemen başka bir arkadaşını davet etmişlerdir. Cephe önünde, gerisinde, karada, gemide görev ayırt etmeden söylenen her şeyi harfiyen yerine getiren gaziler imkânsızlıklara rağmen kahramanca çarpışmış ve hiç ardına bakmadan ilerlemiştir. Kıbrıs halkına rahatça yaşayacağı, kendilerine ait bir alan bırakmışlardır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, Ali Berat (2013), **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Anlatılan Efsanelerin Motif ve Tip Yapısı**, TÜBAR-XXXIII.
- Altan, Ümmü (2010), **Kıbrıs Sorunu Çözüm Sürecinde Annan Planı: K.K.T.C. Ve Rum Basınında Yansımaları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.
- Altan, Zekai (2007), **Gizemli Kıbrıs**, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Altun, Mehmet (2016), **Kıbrıs Olayları (1960-1974) Ve Gaziantep Kıbrıs Gazileri**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Apuhan, Ferhat (2017), 1974 Kıbrıs **Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Anabilim dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Arslan, Kahraman (2019), **Bir Kıbrıs Gazisinin Sıradışı Anıları**, Minel Yayınevi, Ankara.
- Baday, Gökhan (2009), **1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri Ve Gazileri**, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Balıkçıoğlu, Emrah (2012), **The Times Gazetesine Göre Kıbrıs (1978-1914)**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- _____ (2016), **Kıbrıs Müzakerelerinde “Taksim” Tartışmaları (1956–1959)**, Vakanüvüs-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi International Journal of Historical Researches, Yıl 1, Sayı 2, 56-57.
- Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, **Birleşmiş Milletler ile İlişkiler**, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, <https://www.mfa.gov.tr/subat2021.tr.mfa>.
- Başbuğ, İlker (2017), **Unutulan Ada Kıbrıs**, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul.
- Can, Şinasi (2014), Kurtarılmış Ada Kıbrıs 1974 Barış Harekâtı, Akademisyen Kitapevi, Ankara.
- Cankut, Ayhan (2003), **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları ve Kamuoyuna Yansımaları 1955-1964**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Caunce, Stephen (2001), **Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

- Çanak, Erdem (2015), Barış Harekâtı Sonrasında Adana'dan Kıbrıs'a Yapılan Nüfus Nakli (1975-1976), Akademik Bakış, Cilt 9, Sayı 17, Kış 2015, 146-147.
- Çapan, Neşe (2019), **Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye Yunanistan İlişkilerinde Güvenlik Meselesi(174-2010)**, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı Balkan Araştırmaları, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Çelik, Birten (2006), **Kıbrıs'ta Osmanlı Türk Dönemi**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Kıbrıs, http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/index.html.
- Erol, Hande (2017), **Lider Rauf Denktaş ve Kıbrıs**, Deli Dumrul Kitap, Ankara.
- Gencer, Ali İhsan (1991), **İslam Ansiklopedisi**, Türk Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ayastefanos-antlasmasi>, 225.
- Gökçe, Emrah Utku (2018), **1974 Kıbrıs Krizinde CHP-MSP Koalisyon Hükümetinde Karar Alma Süreci**, Uluslar Arası Çalışma Dergisi, Temmuz, 43.
- Güçlü, Mustafa (2013), **Eğitim Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması**, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3-4.
- Gürçan, Ali İhsan (2013), **Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi**, Kaştaş Yayınevi, İstanbul.
- Kanyılmaz, Erhan (2018), **Osmanlı Devletinin Kıbrıs'ı Fethi**, Bütün Dünya.com, e-makale, <http://www.butundunya.com/pdfs/2019/12/2019>, 121-122.
- Kapluhan, Erol (2018), **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Coğrafi Özellikleri ve Bu Özelliklerin Eğitime Yansıması**, Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Kırşehir.
- Kar, Ayşe Tuğba (2018), **6-7 Eylül Olayları Işığında Türk Basını'nda Yunan İmgesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Keser, Ulvi (2013), **Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974**, Türk Kızılâyı Yayınları, Ankara, 2013.
- Kesiktaş, Fatma Gül (2005), **Kıbrıs Sorununun Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması: Jhonson Mektubu (160-165)**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Kısak, Mehmet (2016), **Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Urfalı Gaziler**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Koday, Zeki (2016), **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Coğrafi özellikleri**, turkiyatjournal, e makale, <http://www.turkiyatjournal.com/DergiArama.aspx?Turu=True&Kelime=Zeki%20KODAY> 17.

Kuşaklar Deneyimler, Tanıklar, Türkiye Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı (2006), 26-27 Eylül 2003, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Melek, Fırat (2001), **“Yunanistan’la ilişkiler”**, **Türk Dış politikası C.1:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Mültecimler, Erol (2007), **Satılık Ada Kıbrıs**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Oran, Baskın (2020) **Türk Dış politikası (Cilt I 1911980)**, İstanbul.

Özakman, Turgut (2018), **Çılgın Türkler Kıbrıs**, Bilgi Yayınevi, 28. Basım, Ankara.

Özdemir, Törehan (2014), **Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)**, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Sakin, Serdar – Dokuyan, Sabit (2013), **Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, II. Baskı.

Sever, Muzaffer (2012), **20 Temmuz 1974 Kıbrıs Bitmeyen Gece**, Kaştaş Yayınevi, İstanbul.

Sözlü Tarih Araştırmaları İçin Pratik El Klavuzu, (2006), Bilim Ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi, İstanbul.

Fırat Şenyol, Coşkun (2018), **Muğla Kıbrıs Gazilerine Göre Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Tandoğan, Mehmet Şükrü (2015), **Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri**, Ankara.

_____, (2015), **Fotoğraflarla Kıbrıs Barış Harekâtı**, Ankara.

Taşkın, Çağatay Tuncel, C. Okan (2017), **Kıbrıs Türk Milli Mücadelesinde Erenköy Direnişi: Bir Sözlü Tarih Çalışması**, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi, C 18, S 33, Mart, 734.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, **Kıbrıs Meselesi, EOKA ve Yunanistan Hakkında Rapor**, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 08.03.1964, Dosya:E4, Yer: 64-394,29, 1.

_____, **Kıbrıs’a Gönderilecek Olan Birliğe Gönüllü olarak Katılmak İsteyen Vatandaşlara Ait Mektuplar**, Başkanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 11.09.1964, D.No: A7, Yer: 22-128-3.

- Tokmak, Meriç (2016), **Sözlü Tarih Ve Derinlemesine Görüşme**, Ardahan Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı13, 98.
- Türk Tarih Kurumu (1931), **Lozan Sulh Muvahedenamesinin Kabulüne Dair Kanunlar**, Kanun No:301, Necbi İstikbal Matbaası, İstanbul.
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, **Garanti Antlaşması (Zurich 1959)**, https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa.
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı, **Kıbrıs Cumhuriyeti Yunanistan ve Türkiye Arasında İmzalanan İttifak Antlaşması (Zurich 11 Şubat 1959)**, https://www.mfa.gov.tr/ittifak-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1995), **Osmanlı Tarihi, III. Cilt**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.
- Üçler, Ertuğrul (2014), **35. Yılında Kıbrıs Çıkartmasının İç Yüzü Kıbrıs Çıkartması**, Yeniüzyıl Yayınları, İstanbul.
- Yellice, Gürhan ,(2012) **1878’den 1931’e Kıbrıs’ta Enosis Talepleri ve İngiltere’nin Yaklaşımı**, Dergi Park, XII/24, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ctad/issue/25245/266942>, 14-21.
- Yıldız, Nezire (2019), **1955 Kıbrıs Krizi Ve Türk Kamuoyunun Tepkisi**, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, Alim (2018), **Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Yeni Sabah Gazetesinde Kıbrıs Sorunu (1954-1964)**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- “Ateşkes Bugün Başladı” (22 Temmuz 1974), **Akşam Gazetesi** 1.
- “Bu Dava Bitmeli” (20Temmuz 1974), **Hürriyet Gazetesi**, 1.
- “Büyük Millet Meclisi Toplantıya Çağrıldı” (8 Eylül 1955), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.
- “Cenevre Görüşmeleri Bir Hafta Ertelendi” (25 Temmuz 1974), **Gündüz Gazetesi**, 3.
- “Cenevre Üçlü Ateşkes Konferansında Kazançlı Ülkenin Türkiye Olduğunu Bütün Dünyaya İlan Etti” (1 Ağustos 1974), **Akşam Gazetesi**, 1.
- “Çıkarma Yapmak İsteyen Yunan Filosunu Bombaladık” (22 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.
- “Çotanak Nakliyat Kooperatifine Cumhurbaşkanımızdan Teşekkür Telgrafı Geldi” (12 Ağustos 1974), **İleri Gazetesi**, 2.
- “Fındık-İş Sendikası da Hava Kuvvetleri ve Donanma Vakfı İçin Yardım Kampanyası Açtı” (24 Temmuz 1974), **İleri Gazetesi**, 3.

- “Kıbrıs İçin Barış Görüşmesine Bir Süre Ara Verildi” (27 Temmuz 1974), **Gündüz Gazetesi**, 4.
- “Kıbrıslı Türk Liderler Anlaşmadan Memnun” (13 Şubat 1959), Cumhuriyet Gazetesi, 1.
- “Öğretmenler 100 Lira Bağış Verecek” (31 Temmuz 1974), **Gündüz Gazetesi**, 4.
- “Silahlı Kuvvetler Vakfı İçin 8 Bin 170 Lira Topladılar” (5 Ağustos 1974), **İleri Gazetesi**, 4.
- “Şehrimizde Güçlendirme Vakfına Yardım Devam Ediyor” (24 Temmuz 1974), **İleri Gazetesi**, 3.
- “Şehrimizde Hava Kuvvetlerine ve Donanma Vakfına Bağış Yoğun Bir Şekilde Devam Ediyor”
(22 Temmuz 1974), **İleri Gazetesi**, 5.
- “Valilikten Duyuru” (5 Ağustos 1974), **İleri Gazetesi**, 4.

EKLER

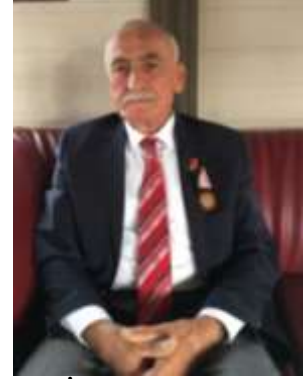
Ek 1: Gazilerin fotoğrafları

MEHMET BAKKAL

MEHMET BOZ

İSHAK AKTAŞ

MEHMET KARSAKAL

HASAN KÜBÜÇ

MEHMET BAYKAN

DURŞUN BEYAZ

MUSTAFA GÜRSOY

YADIĞAR GÖKDEMİR

MEHMET DEMİR

HAYRETTİN DEMİR

ADİL KIRAÇ

Ek 1: (Devam)

CEVDET ARSLAN

İSMAİL ŞAHİN

İSMAİL ADIGÜZEL

NECATİ KULAK

AHMET DİLSİZ

AZMİ ÇAKMAK

AHMET ÖZDEMİR

İSMAİL UĞURLU

SEBAHATTİN USTA

MEHMET TAŞ

SELAHATTİN BOSTAN

RESUL TURAN

Ek 1: (Devam)

KEMAL ZORLU

YAKUP DURMUŞ

MEHMET KARAVELİOĞLU

MEHMET AKTEN

VEİS ERDEN

RESUL ERDİNÇ

Ek 2: Gazilerle Yapılan Röportaj Sırasında Gazilere Sorulan Sorular

1. Röportajın tarihi ve yeri
2. Adınız, soyadınız, yaşıınız, mesleğiniz
3. Hangi tarihte ve nerede doğdunuz
4. Annenizin ve babanızın adı
5. Kaç kardeşsiniz ve ailede kaçınıcı çocuksunuz
6. Çocukluğunuzu nasıl geçirdiniz
7. Genel olarak hangi okullara gittiniz (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite)
8. Nasıl bir çevrede yetiştiniz
9. Kendinizi kişilik olarak nasıl tanımlarsınız
10. Askere gitmeden önce ne işle meşguldünüz
11. Hangi tarihte askere çağrıldınız
12. Bu tarihte hangi ilde askerliğe başladınız
13. Bulunduğunuz şehirden askerlik yaptığınız yerde tanıdıklarınız var mıydı?
14. Askerliğin hangi aşamasında harekât için göreve çağrıldınız ve savaşa katılacağınız bilgisi sizinle paylaşıldı mı? Ya da ne gerekçeyle o bölgeye getirildiniz?
15. Kıbrıs Barış Harekâtı (1. Ve 2. Harekât için) ‘nın ne zaman ve nasıl başlayacağı hakkında bilgilendirilmeniz nasıl oldu (zaman, yer)
16. Harekâtın olacağını komutanınız size nasıl bildirdi ve sizinle nasıl bir konuşma yaptı
17. Kıbrıs Barış Harekâtına katıldığınızı öğrendiğiniz de ne hissettiniz
18. Kıbrıs’a gidiş yolculuğunuz nasıldı ve neler yaşadınız
19. Savaşa katılacağınızı ailenize haber verdiniz mi?
20. Aileniz savaşa katılacağınızı duyduğunda bu durumu nasıl karşıladı
21. Savaşa katılacağınızı duyduğunuz da ailenize bir mektup veya yazı gönderdiniz mi? Eğer gönderdiyseniz neler yazmıştınız? Bizimle paylaşır mısınız?
22. Harekât öncesinde yeterince askeri eğitim aldınız mı?
23. Harekâtta bağlı olduğunuz askeri birliğin ismi neydi ve bu birlikte hangi görevlerde bulundunuz
24. Hangi rütbede savaşa bulundunuz
25. Hangi harekâta katıldınız
26. Harekât esnasında hangi duyguları taşıyordunuz
27. Harekât sırasında üstünüze ateş yoğunluğu olduğu sırada soğukkanlı olabildiniz mi ve olamayan arkadaşlarınız var mıydı?
28. Ateş yoğunluğunun devam ettiği temas sırasında emir komuta eden komutanlarınız hangi tarihi ve nihai kararları verdiler
29. Bu süreçte uyku uyuyabildiniz mi; ne kadar uyuyabildiniz
30. Muharebe ortamında yanınızda şehit olan arkadaşınız oldu mu? Ne hissettiniz?
31. Hava indirme taburunun Hava İndirme Harekâtını gördünüz mü? Bu esnada ne hissettiniz?
32. Size verilen kumanyalar nelerden oluşuyordu?
33. Harekât sırasında yiyecek, içecek, giyecek ve su sıkıntısı yaşadınız mı?
34. Cephe gerisinde bulundunuz mu? Eğer bulunduysanız nasıl bir ortamla karşı karşıyaydınız?
35. Harekât sırasında ailenizle herhangi bir irtibat kurabildiniz mi?

36. Harekât sırasında ailenize karşı duygularınız ne durumdaydı?
37. Harekât sırasında hiçbir askerin geri dönmeye çalışmadığı biliniyor. Sizin aklınızdan hiç böyle bir şey geçti mi? hiç ölebileceğiniz düşüncesine kapılıp endişelendiniz mi? o anlar hissettiklerinizi söyler misiniz?
38. Lojistik destek yeterli miydi?
39. Düşmana karşı bakışınız nasıldı?
40. Silah ve mühimmatı kullanmada sıkıntı çektiniz mi?
41. Yaralandınız mı? Yaralıların tedavisi nasıl oluyordu?
42. Esir alınmasına şahit oldunuz mu? Esirlere nasıl davranılıyordu?
43. Rum kuvvetleriyle ilgili yeterli istihbaratı alabiliyor muydunuz?
44. Savaşta hangi silahları kullandınız?
45. Harekâtın gidişatıyla ilgili olarak diğer kuvvet kollarından haber alıyor muydunuz?
46. Birinci Barış Harekâtına katıldıysanız ateşkes olduğu sırada ne hissettiniz ve İkinci Barış Harekâtı olan süreye kadar neler yaşadınız?
47. İkinci Barış Harekâtı için herhangi bir faaliyette bulundunuz mu? (hazırlık açısından.) sizinle bu sırada ne tür bilgiler paylaşıyordu?
48. Harekâta bulunduğunuz bölgeye göre hangi zorluklarla karşılaştınız?
49. Bölge deki yerel halk ile nasıl ilişkilerde bulundunuz? Kıbrıs'taki Türk halkı size nasıl davranıyordu? Kıbrıs'taki Rum halkı size nasıl davranıyordu?
50. Aklınızda kaldığı kadarıyla Barış Harekâtına katılan biri olarak harekâtı anlatabilir misiniz?
51. Barış Harekâtı sırasında sizi en çok etkileyen olay neydi? Hiç unutamadığınız anılarınız var mı? Var ise bizimle paylaşır mısınız?
52. Harekât başarı ile sonuçlandığında neler hissettiniz?
53. Harekât sonrasında Adada ne kadar süre kaldınız?
54. Harekât sonrasında askerliğinize nerede devam ettiniz? Harekât sonrasında barış hareketına katılmayan askerlerin size bakışı nasıl oldu?
55. Askerliğiniz bitene kadar(Kıbrıs'ta askerlik yapanlar için) savaş sonrasında alandaki izlenimleriniz neler oldu?
56. Eve dönüşünüz nasıl oldu? Aileniz tarafından nasıl karşılandınız?
57. Memleketinizde olduğunuz sürede savaş sonrasındaki psikolojik durumunuz nasıldı?
58. Eve döndükten sonraki yıllarda neler yaptınız? Önceki işinize devam mı ettiniz yoksa farklı bir alanda mı çalıştınız?
59. Medeni durumunuz da bir değişme oldu mu? (Eğer oldu ise kimle evlendiniz, eşiniz ne iş yapıyor, kaç çocuğunuz var, çocuklarınız neler yapıyor?)
60. Şuan neler yapıyorsunuz ve bulunduğunuz konum ile alakalı neler düşünüyorsunuz?
61. Muharip gazi olarak size sunulan haklar nelerdir ve bu hakları yeterli buluyor musunuz?
62. Çevreniz de nasıl karşılanıyorsunuz ve gereken ilgiyi aldığınızı düşünüyor musunuz?
63. Sonraki yıllarda Kıbrıs'a tekrar gittiniz mi? eğer gittiyseniz neler hissettiniz? Değişiklik anlamındaki izlenimlerimizi bizimle paylaşır mısınız?
64. Kıbrıs olayına genel anlamda baktığınız da size en çok etkileyen nokta nedir?
65. Kıbrıs meselesi hakkında gelinen son nokta üzerine neler söyleyebilirsiniz?
66. Trabzon'a döndüğünüzde savaş sonrasında halk sizi nasıl karşılamıştı?

67. Savaş sonrasında ödül veya ödüller aldınız mı? Bunlar nelerdir?
68. Hayata karşı bakış açınız nedir?
69. Kendinizi kişilik olarak nasıl tanımlarsınız?
70. Hayatta nelere değer verirsiniz?
71. Son olarak söylemek istediğiniz bir şeyler var mı? Günümüz gençlerine tavsiyeleriniz neler olur?

ÖZGEÇMİŞ

Elif Esra KODAL, 2005 yılında Görele Mimar Sinan İlköğretim Okulu'nu; 2010 yılında Görele Halil Gürel Anadolu Lisesi'ni; 2015 yılında da Giresun Üniversitesi-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nü bitirdi. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programına başladı.

KODAL, evlidir. İngilizce bilmektedir.

